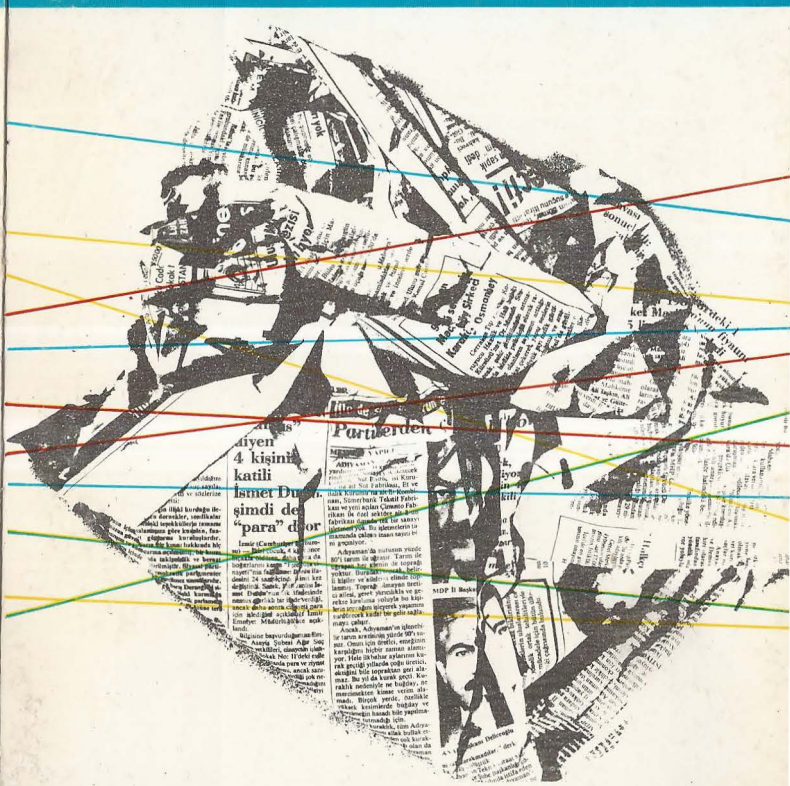
ŞARKISIZ DÜNYALARIN ORKİNOSLARI

AYHAN HÜNALP

roman

yazko

ŞARKISIZ DÜNYALARIN ORKİNOSLARI AYHAN HÜNALP yazko 170

ŞARKISIZ DÜNYALARIN ORKİNOSLARI
(roman)

YAZKO
Türkocağı Cad. No. 17, Kat : 2
Cağaloğlu - İstanbul
522 78 45

Ayhan Hünalp'ın Öteki Kitapları :

ÜÇOTUZ PARA, şiirler (2. basım)
KÜÇÜK İSTASYONLAR, sineroman
VAPUR DÜDÜKLERİ, sineroman
BİR MARTI ÖTTÜ, şiirler
DAĞLARA GİDEN YOLLAR, basın anıları
UZAK MAVİLER, şiirler

Kapak resmi : Ferit Erkmen

Bu kitap Osmanlı Matbaasında dizildi, basıldı;
Acar Tesislerinde ciltlendi
İstanbul — 1983

ŞARKISIZ DÜNYALARIN ORKİNOSLARI

AYHAN HÜNALP

Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi

— I —

«Olay yurdumuzdan uzak memleketlerin birisinde geçer. Devrin iktidarına başkaldıran bir siyasi suçlu idam edilmek üzere sehpaya çıkarıldığında, Savcı sorar: **(Bir dileğin var mı?)** **(Bir orospu ile yatmak)** cevabını alan Savcı soruyu sorduğuna önce pişman olursa da, daha sonra, **(Nasıl olsa bu adam ölecek, bu arzusu da olsun)** der. Mahkumu bir orospu ile kapatırlar. Ertesi sabah Savcıya çıkan kadın, **(Beni bu adamın yanına niçin bıraktınız, elini bile sürmedi)** diye sorar. Durumu Savcı da merak eder. Asılmak üzere sehpaya çıkartılan adamın kulağına, **(Ulan hem kadın isterim dedin, hem de nediye yatmadın?)** diye sorunca mahkûm tiksinti ile çevresine bakarak, **(Dünyada o kadar çok orospu çocuğu varki, bir de benden olmasın dedim)** cevabını verir.»

Salonda önce çıt çıkmadı. Herkes külâhını önüne koyarak düşünmeğe başladı. Mini eteğinden beyaz donu görünen, babası «Kent» sigaraları satarken yakalanan armatör kızından, saçlarının çokluğundan kulakları gözükmeyen kırmızı pantolonlu «Umursamaz Şükrü»ye kadar herkes burnunun ucuna kadar kızardı. Uzun -uzun birbirlerine baktılar. «Patavatsız ne anlattı?» dediler. «Acaba bize taş mı attı?» dediler. Sonra anlamsız-anlamsız gene birbirlerine,

«Fıkradaki orospu çocukları biz değiliz değil mi?» diye bakakaldılar. Hepsi birden, bir orkestranın üyeleri gibi, «Hayır biz değiliz, biz değiliz değil mi?» diye kafa salladılar. Büfeden birer kadeh almağa gittiler, kimisi de şaşkınlıktan elindeki dolu kadehi bırakıp boşunu aldı eline.

Patavatsız tam formundaydı bu akşam. (Noldunuz be?) dedi. «Başlarken sözümüz meclisten dışarı demedik diye mi bozuldunuz?» Çevresini küçümseyen bakışlarla süzmüyordu. Acıyordu, tümüne acıyordu. Çoğunluktaydı orospu çocukları. Bu fıkradan utanç duyabilenler bile bir parmağın on sayısını tutmuyordu. **(Üzülmeyin, haydi üzülmeyin. Şu dünyada zaten orası ellenmeyen iki kadın kaldı. Birisi Nana'nınki, öbürü de ananızınki.)**

Kahkahadan inliyordu salon. Nişan evinde anlatılacak fıkra mıydı bu. Sevgilisi ağlamaya başlamıştı bile. Yine en anlamlı kadın o çıkmıştı, hiç olmazsa ağlamasını biliyordu. Hızını alamamıştı patavatsız. Konuşmaya devam etti:

«Beyler ben ortaokulu bitirinceye kadar adım sorulduğunda kızarır bozarırdım. Doğru dürüst konuşamazdım. Öyle büyüttüler bizi, sorulunca konuşulur, büyüklerin yanında susulur diye bellemiştik. Büyüdükçe açıldım. Şimdi bütün susuk yıllarımın acısını çıkartıyorum. Türkiye'nin neresinde hastaların yemeğini yiyebildiği bir hastane var sanıyorsunuz. Neresinde ikibuçuk lirayı almadan bir hastabakıcının iğne yaptığını, ya da ilâç verdiğiin sanıyorsunuz? Sinop İnfaz Savcısı kimdir? Yedi yıldır aynı yerde süründürülen şair Berrin Taşan'dır. Verin iki fotoğraf, verin ikibin lira, beşgün sonra ehliyetinizi evinize getirsinler. İkide bir sokaklardaki su boruları patlar, neden? İyi eklenmez de on-

dan. Ben kaçtane sokağın suborusu eklenirken gördüm. Gelin gidelim Suadiye'ye, bakalım Kaptan Arif'teki, Etem Efendi'deki su borularına nasıl eklenmiş. Yarın oraya su verilince hepsi patlayacak. Onu öyle monte eden müteahhidin kafasını patlatan nerede? Okullarda öğretmenler, tapularda memurlar, bâzı karakollarda bâzı polisler rüşvet alır. Sahte üniformalı hırsızlar sahte diplomalı doktorlar memleketi olmuşuz, haberiniz yok mu? Yemiyeceğim sizin o güzelim dolmalarınızı işte. Kusarım sonra onları. Bütün Kadıköy lâğım sularının içinde, Venedik gibi yüzüp duruyor. Gece olunca dörtbin liralık motoru takan lâğım sularını sokağa akıtır. Kokudan geçemezsin. Hiç boşuna şikâyet etmeyin. Çevre sağlığı diye basın toplantıları yapan, haçtan dönen hacıları karantinaya alan Sağlık Müdürlüğü açıktan akan lâğım sularına el sallar, göz kırpar. Bütün güvercinler, bütün köpekler bu sulardan içer. Sarılıkla, tifoyla akrabayızdır. Bidanjör arabası getirsen, adamlar arabanın yarısını doldurup senden otuziki lira alır, artan yarısına d.. açıktan yirmi lira verenin pisliğini doldurup gider. Parayı da cebine atar tabii. Karakola haber verip bekçi yollatsan, o da gidip yüz lira alır, olayı da görmezlikten gelir. Artık bâzı bekçileri zengin etmemek için haber de vermiyorum. Bandırma'dan İstanbul'a gelmek için elli lira verip bir kamara bileti alabilir misin acaba? Gemiye binince, kâtibe açıktan yirmi lira ver, açsın sana istediğin kamarayı.»

Kimse dinlemiyordu Patavatsızı artık. Fakat o mesleği olan gazeteciliğin verdiği rahatlıkla anlatmağa devam ediyordu.

«Geçende arabası çalınan arkadaş için gitmiştik, sorumlu fitil gibi sarhoştu. Kib-

rit çaksan infilak ederdi. Konsimatrisin birisini de içeri atmıştı. Garsoniyere dönen karakolun çalınmış arabayı bulamayacağını anlayınca şikâyetimizden vazgeçtik. 1973 yılında Erenköy İlkokulunda mezuniyet günü için öğrencilerden makbuzsuz ellişer lira toplanmıştı.»

Memelerinin yarısı dışarda, göbeğinin bütün güzelliği meydanda bir kız Patavatsızın yanına geldi, elindeki yarım midyeyi uzattı, (Bak Patavatsız bunun içindeki çiğ balık eti iki saat limonda kalıyor. Üstündeki sovanları da öyle güzel ki ye de bak, bırak öbür lafları. Kim dinliyor, bir tane var mı seni dinleyen?»

Patavatsız çevresine baktı. Doğruydu. Kolundaki kız bile horlamağa başlamıştı. Bu sefer kız ona bindiriyordu:

«Sen amatör bir vatanperversin. Memleketleri profesyonel vatanseverler kurtarır. Meclislerde Kanun yapanlar. Yönetimde Kanunları uygulayanlar kurtarır. Sen-ben... Biz üç-beş kişi hep amatör vatanseveriz. Bize profesyonel vatansever lâzım. Meclisle. Senatoda, Denizyollarında, Havayollarında. Devlet Demiryollarında bütün işletmelerde şakır-şakır para alan, temeddü alan, prim alan, çift makam arabalarıyla gezen, sekreterlerini geceleri de kulüplerde gezdiren profesyonel vatansızlar yerine profesyonel vatanperverler lâzım. Yoksa bizim her iki kadehin arasında, bir acı kahve yudumunun içinde memleketimizi kurtarmamız, dertleşmemiz amatör vatanperverlikten öteye geçemez. Yönetimde vatanperverlik gerek. Sen burada nutuk atmayı bırak. Bunlar senin gibi düşünse nolacak, düşünmese nolacak? Gir bir partiye, alın oyları, düzeltin memleketi. Yalan mı?»

«Sen de haklısın ulan paco» dedi, kıza. C[illegible]

balıktan bir tane daha attı ağzına. Ekşi limon, acı sovan, çiğ balık. Nefisti. senfoni gibiydi. Bıçak gibiydi Patavatsız kendince homurdanıyordu:

«Eski insanlar çok muharebe ederlermiş. Boyuna savaşırlarmış. Fakat bunu da efendice yaparlarmış. Muharebe onlar için hayatın bir bölümü, bir dilimiymiş. Muharebe ederken de güzel-güzel yaşamalarını sürdürürlermiş. Biz şimdi yaşamımızı muharebe eder gibi yaptığımızdan, savaşmamıza gerek kalmamış ki. Babam anlatırdı. Biz harplerimizi bile mertçe, efendice, şovalyece yapardık. Çanakkale harbinde, Buvet zırhlısı batarken, siperlerdeki bütün topçu bataryalarımız toplarının taretlerini yukarıya doğru kaldırdı, düşman yaralılarını rahatça toplayıp kurtarsın diye. Onlar bu işi yaparken biz batan Buvet zırhlısını selamlıyorduk. Fransızların bir bölüğü de gemilerini terketmeyerek milli marşları Marseyyezi çalarak, bayraklarını selâmlaya-selâmlaya öldüler.»

Artık dostluklar bile mertçe yapılamıyor. Şimdilerde insanlar sandöviç çocukları. Tost çocukları. Yıllara göre değil mevsimlere göre değişiyorlar. Eskiden iyi bir insan ölene kadar iyi gidermiş. Şimdilerde insanlar yıllara göre değil, aylara göre değişiyor.

«Bir Macar yazarı varmış. Gençmiş, fakirmiş. Tuna nehrini başından sonuna gezmek istermiş. Bunun için gereken bol-bol vakti varmış. Parası olmadığı için dileğini uygulayamazmış. Yıllar geçmiş, orta yaşlarındayken parası da arzusu da olmuş. Ancak Tuna'yı gezecek vakit bulamamış. Yıllar geçmiş, ihtiyarlamış. Parası da zamanı da olmuş Tuna'yı gezmek için. Bu sefer de adamın arzusu kalmamış.»

Patavatsız bir âlemdi bu gece. Bıraksalar

sabaha kadar konuşacaktı. Oradan-oraya, büyük bir keskinlikle geçiyordu. Kızlardan birisi, «Ne ilginç adam sineroman gibi» dedi. Bir başkası fotoroman anladı, «Hangisinde oynuyordu?» dedi. Uzaktan Boğaziçinin ışıkları sönmeye başlayan Anadolu sahili geceye yumruk sıkıyordu. Bu yumrukta fakir semtlerin, ihmal edilmiş, bakımsız bölgelerin, kayrılan bölümlere isyanı vardı. Boğaziçinin iki sahilinde bile aradaki mesafe bir kanat çırpışlık olduğu halde hemen ilgi ayrımı görülür. Bölgecilik ruhumuza işlemiş, iliklerimize dek bizi sömürmüştür. Okullarda, dairelerde, mahallelerdeki yaşantılarda, askerlikte, özel sektörde, kamu sektöründe bu hep böyledir. Donanmada denizaltıcıları, suüstü personeli çekemez. Avukatlarla hakimlerin, edebiyat öğretmenleriyle, matematik öğretmenlerinin aralarının iyi olduğunu hiç gördünüz mü siz? Bu ayrıntıların sonunu hiç düşündünüz mü? Ne eğitimimize, ne dünya görüşümüze, su bizi zayıflatmaktan başka bir işe yaramayan davranışların yerine yenisini getirecek bir babayiğit de çıkmıyordu.

Bir kadın yanındaki kadına:

«Elbisem Larbenin bir modelidir. Bilirsin Larbenin modelinde etek pililidir. Fakat bunun eteklerinde pili yok, üstü payet yelektir. Gördüğünüz gibi üst tarafında elbisenin parlayan bu kısmı bir yelek biçimindedir. Kolları manşetli, iki düğmelidir. Benim asıl terzim Muallâ'dır ama, ona yeni bir elbise yaptırmaya vaktim olmadığı için bunu Melinadan aldım. Mevsim sonu son modeli bu kalmış elinde. Sol göğsümdeki de pırlantadan yapılmış bir broşdür.» diyordu.

Çilli kız, «Bırak bu lafları da Patavatsız şu midye kabuğunun içinde iki saat limonda bek-

letilmiş çiğ balığı ye. Bak yerinde durabilir misin? Bak önündekine pantolonun nasıl dar gelir. Hoş senin buna da ihtiyacın yoktur ya» diyor. Az ötede, rıhtımın hemen kenarında üç kişilik amatör bir orkestra, müzikle bir adam boğazlanıyormuş izlemini veren, sanatla hiç bağdaşmayan, müzik dışı bir gösteri yapıyorlar. Ya gününü gün edip, vurdum duymaz-kör ayvaz bir yaratık olacak, yan gelip yatacaksın. Ya da her şeyi kendine dert edeceksin. Gastrit, ülser, kanser, miyokart filan-falan olup erkenden tahtalı köyü boylayacaksın. Işıkları varla yokarası, «Kaderin körolası» misâli bir şehirhattı yolcu gemisi ağır-aksak Çubuklu'dan Paşabahçe'ye doğru kıvrılıyor. Boğaziçinin bütün evlerinde insanlar günlük yaşantılarını sürdürüyorlar. Kiminde uyuyorlar erkenden işe koşmak için. Kiminde uyanıyorlar akşam vardiyalarına yetişmek için.

Patavatsız çevresine bakıyor, huzursuz olan yalnız o değil. Gerekli ya da gereksiz bir yığın genç elle tutulurcasına görülebilen bir büyük bir karanlık boşluk içinde. Kimisi Fakülteyi bitirmiş, Yedeksubaya gidememiş bekliyor. Kimisi Liseyi bitirmiş, Fakülteye girebilmek için bekliyor. Kimisi her nasılsa hem Fakülteyi, hem askerliğini bitirmiş, işe girmek için bekliyor. Kimisi hem Fakülteyi, hem askerliğini hem de işe girme süresini bitirmiş, evlenebilmek için yeterli maddi olanakları kazanmak için bekliyor. Toplumda beklemeyen bir sarmaşıkların arasında dolaşıp, ikide bir arka ayağını kaldırıp işeyen «Duman» kalmış. O da gerçekte yalının garaj kapısını bekliyor. Görevine öylesine dört elle sarılmış ki, sıkı ise geçenlerden birisi duraklasın da bak, nasıl dünyayı ayağa kaldırır.

Çilli kız Patavatsızın koluna girip Domenico

Mudugno'nun «Questa e la mia vita»sını, İva Zanicchi'nin «Addio amore ciao»sunu mırıldanıyor. Patavatsız bunun sonunu bilir. Artık çilli kızı kimse durduramaz, o tam bır seks çılgınıdır. Dileğince çekinmeden «istiyorum» der. Kendisini de aktarmasız, takdimsiz verir. Olduğu gibi görünür. Çilli kız göründüğü gibidir. Birazdan başka şarkı söyler. «Donum yok ayağımda, oram üşüyor» der. Bilir Patavatsızın boş yanını. Köpekler gibi bahçede bir ağaç altı, bir köşenin kenarını ararlar. Bulurlar da. Hayvanlar gibi orada, ayaküstünde, ya da çimenlerin rutubetini duya-duya yatarlar. Yattılar da...

— II —

«Senza tittola», «Başlıksız» demektir. Bu Gilda Gioliani'nin bir şarkısının adıdır. Kaç kişi bilir bunu? Kaç kişiyi kurtarır bu? Adı güzeldir ama, başlıksız bir haber gibi. Ne olduğunu okuyunca anlıyorsun. Yaşantımız gibi. Bir Anadolu Ekspresi, adı kardan okunmayan bir istasyonda soluyor. Konpartımanların camları buz kesmiş. İçerdeki dışarıyı, dışardaki içeriyi göremiyor. Herhangi bir sahil fenerinde bekçi yalnızlığı ile kudurmak üzere. İstiklâl caddesinde de insan yalnızlığı ile kudurabilir. Kalabalık ve yalnızlık insanın içindedir. Dışından gülücükler içinde bir adam görürseniz, bilin ki, içi karanlıktır, onun. Aldanırsınız hep. Suratsız adamlar görür, «Gam kuyusu adam, zavallı» dersiniz. Hiç gülmeyen o adamın gerçekte hiçbir meselesi, hiçbir açmazı yoktur. Kendini dirhem-dirhem sattığına bakmayın. Onun altındaki bütün ağırlıklar birbirine denktir. Tuzu kurudadır o adamın. Siz aldanırsınız ama, hiç eşelemezsi-

niz, kazımazsınız olayları. Yüzeyde kalır, adamın derinliğine inmeğe vakit bulamaz, buna vakit ayırmazsınız. Sonuçta da aldanırsınız. Olaylar da insanlar gibidir. Olayların içine de girmek, inmek, olaylarla akraba olmak, haşır-neşir olmak gerekir.

Patavatsızın bir yığın işini bırakıp katıldığı bu geceki yemekli toplantının gençleri aslında efendi, vatanperver çocuklardı. Bizim çocuklarımızdı. Çoğunluğu iyiydi, onları rüzgar olarak biz ektik, fırtına olarak da biz biçecektik. Onlar, «Reform, üniversitede reform, okuma olanaklarında eşit şartlar, fırsatta eşitlik» diye yollara düştüğü zaman «yollar yürümekle bitmez» diyen kimdi? Hocalarının her yıl kitap yazmasını, teksir edilmiş notları yüksek ücretlerle kendilerine satmamalarını, Anadolu liselerinde öğrendikleri yabancı dille kendilerinden kolejleri bitirmiş çocuklar gibi lisana hâkimiyet istenmemesini diliyorlar, bunun için direniyorlar. Sömestr taksitlerinin indirilmesini istiyorlardı. Hepsine sırt çevirdik. Kütüphanelerde oturacak iskemle, tiyatrolarda biletlere ödeyecek para bulamayan çocuklar, aldatıla-aldatıla, itile-itile bir uyumsuz olup çıktılar. Onlar bizim çocuklarımızdı. «Benim vatanım yok» diyen üç-beş vatansız hariç, o çocuklar yenibaştan topluma kazandırılabilirdi. Denedik mi bu yolu? İpleri dışarıda olan üç-beş hain, üç-beş vatansız için bütün çocukları sildik defterden. Çarpık, yanlış bir inanç uğruna o mücadeleyi veren bu eylemcileri iyi bir yola sokabilseydik, onlara iyi bir şarkı söylemesini öğretebilseydik, dış düşmana karşı nasıl gerçek bir savaş verebilirlerdi? Bir nesil kırıldı, bir nesil toplumumuzdan koptu. Bu yola yatkın olan genç bir aldatılmış, iğfal edilmiş yüreğin yanında; biz yılların tecrübesinden,

deneyinden geçmiş, katmerlenmiş fikirlerimizle, gösterdiğimiz ilgisizlik yönünden acaba tamamen suçsuz muyuz? Zaman zaman onların içerde, sizin dışarda oluşunuz vicdanınızda bir eziklik, bir kırılma, bir başınızı öne eğiş yapmadı mı? Kız öğrencisinin apış arasına başparmağını sokmadan onun mezuniyet tezini onaylamayan, günde yüz hastaya yüz liradan baktığı halde, defterinde yedi hasta gözüken godoman doktorda, sarhoşken araba kullanana «ayık» raporu verenler, suçsuz ölenin aleyhine trafik zabıtları düzenleyenlerde de hiç suç yok muydu? Bunlara, «yolunuz yanlıştır, yolun doğrusu budur» dedik mi? İsteyerek, bilerek bunları birbirlerinin üzerine itmediniz mi? «Soldakiler, sağdakileri, sağdakiler soldakileri vurur, biz ortadakiler de bağdaş kurar, rahat-rahat otururuz» demediniz mi? Dediniz, dediniz. Hem de öylesine belirgin bir şekilde söylediniz ki, yarın o çocuklar nadim olarak, ezik ve kırılmış olarak aramıza dönerlerse, onların yüzüne rahatlıkla, vicdan rahatlığı ile bakamayacaksınız. Vicdanınızın karalığı yüzünüze vuracak. Çoğunuz dağ rüzgârı yemiş gibi yanık olacaksınız. Kaygısız Abdal ne demiş? «Cehennemde ateş yoktur, insan oradaki ateşi bu dünyadan kendisi götürür». Cennetimizi de, cehennemimizi de bizler yaşantımız, davranışlarımızla yaratmaktayız.

— III —

Patavatsız gibi binlerce adam, Çilli kız gibi bir yığın vardı toplumda. Hepsi bir yol bulmak, bir kanal bulmak için çırpınıp duruyorlardı. Bir başka gün Patavatsız ile Çilli kız Orhan Veli'nin Rumelihisarında oturmuşlardı.

Oturmuşlar da bir türkü tutturmuşlar konuşuyorlardı:

«Bir ülkede sürüngenler, etoburlar çoksa, o ülkede sabah çok geç olur, belki de hiç olmaz» dedi genç adam.

Karaköyden kalkan onyedi on vapuru önce Haydarpaşa'ya uğrayacak, Anadolu'ya giden üç-beş İstanbul çocuğunu gurbete postalayacak, oradan da gelen yüzlerce yorganları dürülü memleket evladını, her köşebaşında bir rezilliğin heykeli dikilen İstanbul'a bırakacaktı.

Kızkulesinin kenarından, boğazdan gelen karayeli göğüsleyen bir yığın martı, Sarayburnuna doğru yön alırken, Boğaziçi köprüsünden süzülen kara-kara bulutlar şehrin üzerinde kümeleniyordu. Harem'den gelen araba vapuru bir Japon tankerine yol verdi. Kamyon şöförlerinden iki tanesi tanker tayfalarına el salladı. Japon'lar kibar millettir. Hepsi birden selama mukabele etti.

Ülkede sürüngenlerin çok olduğunu söyleyen adama yanındaki kız, «Biliyor musun» dedi, «bazen ne kadar şaşırıyorum bir bilsen. İstiklâl harbini nasıl kazanmışız, kendi kendime sorup duruyorum hep. Çözümlemekte zorluk çekiyorum.»

«Bu toplum o günlere yeniden düşse, arasından yine o günkü kadroları çıkartabilir. Ancak, o günlerin çocuklarına, bugünleri yaşamak yakışmıyor».

Aç martı çığlıkları çoğalıyor. Ahırkapının önünden, İstanbul şehrinin çöplerini boşaltan motorlardan denize dökülenler, gırtlak kavgasının bu azgın ve doymak bilmeyen kuşları tarafından talan ediliyor.

Köprü üzerinden olta balığı diye bir torba balık alan Abdürrezak Bey, torbasının ağzını açıyor. «Balık kokmasın» diyor.

Kaptan köprüsünde efendi kaptan akşam çayını bekliyor. Patavatsızla Çilli kız konuşmalarına devam ediyor. Belki içimde konuşuyorlar. Belki İstanbul'un herhangi bir yerinde böylesine konuşan yüzlerce kadın erkek var. Onların konuşmaları bir küçük oyun olurdu. Zaten yaşamımız, hayatımız kısa metrajlı, ya da uzun metrajlı bir film gibi, bir oyun gibi değil mi? Uzaktan balıkçı sandalları. Poyraz Köyünün balıkçı motorlarından birisi Marmara'daki avlanmasından dönüyor. Rıhtımın üzerindeki yeşil bayraklı işaretçi akıntıya kaptırıp on mille aşağı kayan şilebe yol veriyor.

Sonra aldı sözü Çilli kız, aldı sözü Patavatsız adam. Bakalım ne söylediler:

«İnsanlar da şarkılar gibidir, birgün eskir».

«Klasikler hariç».

«Sen hep işin alayındasın. Hiçbirşeyi ciddiye alamaz mısın? Senin için önemini kaybetmeyen, sorumluluğunu ömrünce taşıyabileceğin, nasıl anlatayım vazgeçemiyeceğin bir ödev, bir tutku yok mudur? Senin hangi duygun yirmidört saatlik bir süreyi aşabilir?»

«Acıkmalarım var. Açlıklarım, susayışlarım, dudaklarımın kuruması, üşümelerim, titreyişlerim var. Aralık ayı bir geldi mi, ta Nisanın yağmurları başlayıncaya kadar hiç sevmem. Bir tavuk gibi tünemek, bir ayı gibi kış uykusuna yatmak isterim.»

«Pek güzel, başka?»

«Sonra yatmayı severim. Bir kadınla. Sarışın, esmer, cıvıl-cıvıl, gözleri farlar gibi yanıp sönen bir kadınla yatmayı. Uzun tırnaklarını omuzuma batıracak, sırıtmı ka-

natacak kadar ısırabilecek, kendinden geçecek bir kadınla yatmayı isterim».

«Hayvandan farkın yok senin».

«Ecdadımızın maymun olduğunu sana öğretmediler mi? Bak şu vücûduma, her tarafım, bütün oyuntularım kıl içinde. Erkek maymunlar hep kıllı olur.»

«Bunlar ahmakça, salakça laflar. Hem de sırsıklam salakça».

«Olabilir.»

«Dişi maymunlarda kıl yok mudur sanıyorsun? Hem senin kafan, beynin nerde? Bazı zamanlar, içinin-içine sığmadığını hissetmiyor musun? Zaman-zaman hacminin dar geldiğini, kalıbının seni ezip kıskıvrak bağladığını duymuyor musun?»

«Bunlar hep ikinci baskı yapan gazetelerin haberleri gibi. Benim laflarımı tekrarlamaktan, benim yazdıklarımı sıralamaktan ötelere geçemiyorsun».

«İçgüdüsel davranışlarımdan, şuur altımdaki sayıklamalara kadar hepsini dolduran etkilerin olmuşsa, beni yıllar yılı haciz altında tutan bir icra memuru gibi kullanmışsan, bunun günahı benim mi? Kişiliğimi arayıp bulmam için bana ne yaptın? Hangi imkânı tanıdın bana? Okuyacağım kitaplardan, giyeceğim kostümlerin rengine kadar sen seçmedin mi? Ben yıllar yılı bir arabanın oku, bir tekerleğin dingili, bir kapının pervazı, mandalı gibi hep senin yanında taşınan bir eşyadan farksız yaşadım. Bana ait ne varsa sen onları yitirdin. Bende ne varsa, onlar sana aitse bunun günahı benim mi?»

«Rahatladın mı, kurtlarını, hırsını, yenilgilerini bir-bir döktüğüne göre, rahatla-

dın mı? Şimdi evine gidersin tıpış-tıpış. Ağılına dönen bir koyun gibi, bir kuzu gibi. İpek çoraplarını fırlatıp atarsın. Ayaklarını da radyatörün üstüne dayadın mı senden iyisi yoktur artık. Hangi apliğini yakacaksın? Turkuaz kırmızısını mı, cam göbeğini mi, yoksa ayva sarısını mı, reğli bezlerini hatırlatan soluk gelincik kırmızısını mı? Bir de, (anneciğim, bu akşam canım soslu piliç istiyor. Babam kulübe telefon etsin) dedin mi tamam?»

«Senin gibi gece kulüplerinin kapısında tünemem mi lâzım? Senin gibi bekçilerin nereli olduğunu öğrenmek için yedi mahalle koşup, hendeklere mi yuvarlanmalı?».

«Biz neden kavga edip duruyoruz? Kaç vapur kalkıp gitti iskeleden? Neredeyse son vapura kalacaksın».

«Ben bütün vapurları kaçırdım azizim. Artık zuhurat postası bekliyorum».

«Hayatta kaçırılmış hiçbir şey yoktur. Belki de yakaladıklarımız kaçırdıklarımızdan ötürüdür. Senin ne yakalayacağını kim bilebilir? Hangi köşebaşında, hangi dört yol ağzında bir ahtapot gibi karmakarışık kolların içinde, kimbilir hangi cafcaflı kısmetin seni beklemektedir.»

«Ben hiçbir şey beklemiyorum. Senin başarıya ulaştığını göreyim yeter bana.»

«Ben başarıyı çok yıllar önce yakaladım, avuçlarımın içindeydi. Sıksam benim olurdu. Herhangi bir vole şute, iyi tutulmuş bir zaviyeden kapaklanmış bir kaleci gibi yumulabilirdim ona. Memleketin en büyük gazetesine transfer olmuştum. Tığ gibi, filinta gibi bir gazeteciydim. Günde üç vardiya çalışan bir Macar kadanası,

bir Lagar hayvanı gibi koşuyordum. En acar, en kılçıklı işlere beni yollarlardı. Yangına itfaiyeden önce, cinayete polisten evvel yetişirdim.»

«Keşke itfaiyeci, yahut da polis hafiyesi olsaydın.»

«Ama yaşatmadılar, yediler beni. Akrep gibi soktular, ezip geçtiler».

«Başarıyı kaçırmışsın, istesem bırakmazdım diyorsun».

«Tiksindirdiler, başarının o güneşli tacından, o rüyalar dolduran takızaferinden tiksindirip yıldırdılar beni. Hergün gözleri üstümdeydi. Bir teklese de üstüne abansak diye dört gözle nöbet bekliyorlardı. Üstüme çullanmak için, beni kıstırmak için kriz geçiriyorlardı. Jaluzili pencerelerin, asansörlü, marley döşeli katların lüksünden, rahatlığından, buralarda insanca yaşamadan yıldırdılar beni. Gözleri kilitli çelik masam vardı, daktilom vardı. Masamda istediğim zaman yakıverdiğim gece lambam vardı. Haberlerimi yazarken, pipomu doldurmağa vakit bile bulamazdım. Donanmanın bütün gemilerini, maçunoların numaralarına kadar sıralayan bir deniz muhabiriydim. Politikacılarımızın bütün gezilerine katılan, onların huylarını, sevdikleri yemeklere kadar bilen bir serbest muhabirdim. Komple atlet bir sporcu gibi gazetenin her kolunda çalışabilirdim. Onbin metreci bir maraton yarışcısı gibiydim. Ama neye yarardı? Yoluma çok taş koydular. Arabaya taş kosalardı, bu bir meyhane şarkısı olurdu. Fakat yüreğime koydular, ağıt oldu».

«Direnseydin, bir homoseksüel gibi alıp

başını neden gittin? Neden yıldın, neden dayanmadın? Buna münevver katliamı denir.»

«Ömrümün onbeş yılı meslekte direnmemle geçmişti. Tam savaşlarımın yorgunluğunu çıkartacağım anda, şöyle dört başı mamur bir oh diyeceğim anda bıçakladılar. İkiyüz lira aylık almak için, iki gün muhasebe kapılarında beklediğimiz gazetelerin, haber yazarken üstümüze güvercinlerin sıçtığı istihbarat odalarının tam acısını çıkartacağım bir zamanda, asıl homoseksüel gibi davranan onlardı. Bir gün elime mektubu veriverdiler. Yılbaşına dört gün vardı. Oğlumun hediyesini, karımın hırkasını düşünüyordum. Masamın üzerinde mektubu bulunca, bir arkadaş eşşek şakası yapmış deyip, sepete attım. Fakat arkamda oturan arkadaşa da aynı işi yapmışlardı. O da beş yıldan beri aynı gazetede çalışıyordu. Haydi ben bir yılda kalp çıkmıştım, işe yaramadığım anlaşılmıştı. Onun işe yaramadığı beş yıl sonra mı anlaşılmıştı?».

«Karın nerde şimdi?»

«İşten kovulan bir adam, benim o melek gibi karıma, o temizlik ilâhına lâyık olamaz dedim, çekip başımı gittim».

«En kolay olanını, en kalleşçe olanını yapmışsın».

«Bu insanından insanına göre değişir. Benim için en zor, en imkânsız ve en acı olanı buydu. Karım bana, ben seninle sevişirken gazeteciydin, nişanlandık gene gazeteciydin, evlenirken desen öyle, şimdi nesin demişti».

«O anın heyacanı ile söylenmiş bir söz».

«O andan itibaren ben yoktum, evim, karım yoktu. Herşeyi silip Güney illerine kaçmıştım. Soğukları sevmiyordum, insanlardan soğumuştum.»

«Neden kovulduğunu anlayabildin mi bari?»

«O anda hiç merak etmemiştim. Çünkü, beni kovanlar benden kıymetli değildi. Makinemdeki kâğıda son haberimi yazdım. Hepsi ile helâllaşıp çıkıp gittim. Yıllar sonra öğrendim ama, artık çok geçti. O zamanlar bir küçük haberde, bir arada bira, rakı, votka içen iki sarhoştan bahsediyordum. Yazı İşleri Müdürü haberimin kenarına (Birahanede rakı, votka bulunur mu) diye yazmıştı. Daktilo ile yazılmış «bir arada» nın, birahane olarak okunamıyacağını, bunun laubalilik olduğunu söylemiştim. Yemeyip-içmeyip yetiştirmişler.»

«Desene güneşe karşı işedin.»

«Evet, güneşe karşı. Benim babam da güneşe karşı. Bak çevrene, hep orada, burada, bir yığın kafası ezilmiş, iki büklüm olmuş insanlar göreceksin. Bunların hepsi de, ayaklarını güneşe karşı kaldırıp işediler. Fakat bütün güneşe karşı işeyenler, hayata yeni baştan doğsalardı, aynı işi gözlerini kırpmadan yeni baştan yaparlardı».

«Peki, güneşe karşı işeyenlerle mücadele edip, onlara çelme takanların sonu ne oluyordu?»

«Onların sonu hiçbirşey olamazdı. İlkel toplumlarda onlar hep, omuzların üstünde taşınır. Bütün meydan mitinglerinde el üstünde gezip mikrofon ticareti yapanlar, idare meclislerinin, müşavirliklerin dolambaçlı yollarını tırmanarak, ateşelikler, ate-

şe yardımcılıkları elde ederek kestane kebabı yapmanın yolunu bulurlar. Yarın onlarındır. Yaşadığımız an onlarındır. Onlardan bize bir şey kalmaz yavrum.»

«Bugün de böyle bitsin, yarın ne yapıyoruz?»

«Hala yarın mı? Bırak yarın olmasın yavrum.»

«Peki yarın olmasın.»

Cebinden piposunu çıkartan Patavatsız yavaşça yaktı. Uzaklardan bir vapur düdüğü duyuldu. Çilli kıza bakarak sözlerine devam etti:

«İstesek de, istemesek de bir gün biz de kaybolmuş, eskimiş bir şarkı olacağız. Yırtılmış bir kâğıt, kırılmış bir kalem, ezilmiş bir kabuk olmak. Hayatın bütün renginî, bütün anlamını kaybetmek neye yarardı? Hangi sorunun cevabını, hangi dönemecin, hangi kavşağın başlangıcını bulmağa yarardı? Böylesine hangi anlamsız şiiri, hangi belirsiz resmi, hangi üçbilinmeyenli bir denklemi çözebilirdik?»

«Unutulmuş şarkılara mı dönerdik? Her çağın, her mevsimin bir şarkısı olmadı mı? Meselâ, babalarımızın da şarkısı var mıydı?»

«Onların şarkı söyleyecek halleri mi vardı? O siper senin, bu siper benim koşmaktan, cepheleri tutmaktan, şarkı söylemeğe vakitleri oldu mu sanıyorsun? Kırık mahmuzlar, tozlu üzengiler, nalsız ayaklı atlar, kaybolmuş serpuşlar, dürbünler, manevra kayışları, pusulalar, topoğrafya haritaları».

«Cepheden cepheye koşanların, gerçek savaşçıların şarkıları belki de daha büyük, daha gerçekti. Hem onların şarkıları

olmadıysa analarımızın şarkıları yok muydu?»

«Olmuştur, olmaz olur mu hiç. Bir bekleyişler korosu, bir umutlarını yitirmişler korosu halinde olmuştur. Bu da bir ağıttır, bir destandır her halde».

«Şarkılar. Unutulmuş, hatırlanmamış, bir daha hiç söylenmemiş şarkılar. Biz de onlar gibi mi olacağız?»

«Evet, onbinlerce ağızda, günün her saatinde, o ucuz gazinolarda söylenip sonra unutulan şarkılar gibi olacağız».

«Belki de düdükler gibi, kulaklarda bir iz bırakıp gideceğiz. Tren düdükleri, bekçi düdükleri, oyuncak düdükleri gibi.»

«Kulağımızda bir çınlayış, yüreğimizde bir ürperiş kalacak yalnız.»

«Yüreğimize kadar ulaşabilecek mi dersin?»

«Hayattaki herşey, her davranış, her tutum yüreğe iner. Fakat insanların çoğu bunu farketmeden yapar. Bir merkebin anırışı da yüreğe iner. Onun acıkmasını, bir elin yularına uzanmasını, tekmelemesini hatırlatır. Bu merkebin anası kimdi acaba? deriz. Gözleri ne kadar güzel deriz. Ne kadar yük taşıyor, ne kadar çilekeş deriz. İlk sahibini, su içtiği ilk yalağı, kıçına yediği ilk silleyi hatırlarız. Yüreğimizde bir kıpırdanma mutlaka olur».

«Sonra bu kıpırdanmalardan insan enfaktüs krizi mi geçirir?»

«Hayır, cennet mahallesine transfer olur. Hem de bir celsede».

«Evet, şaka bir tarafa, söylediklerin gerçek. Hepimiz, bir sokak feneri, bir midye kabuğu, bir martı kanadı, yırtık bir don,

bir sardunya saksısı, bir eşarp, bir çift eldiven, naylon bir kilot, bikini bir mayo gibi eskiyip gideceğiz».

«Eskimek, ölmek, yokolup gitmek. Bir filmin, elli kuruşluk romanların bitimi gibi birşey. Yirmi günde çevrilmiş filmlerin nasihat dolu bitişleri gibi üç dakika, on saniyedeki bitimi ve anlaşılmazlığı gibi».

«Ben hep sonları, bitişleri, daha başlamadan içimde duyuyorum. Bu yüzden de benim için her macera sınırsız, büyük ve karamsar oluyor.»

«Kalplerimiz de sevgilerimizin yaşındaymış».

«O halde ben çok ihtiyar sayılırım».

«Ben de.»

«Orası pek belli olmaz».

«Belki de.»

«Zaten erkekler daima işin pek derinine inmez, yüzeyde kalır, yunus balığı gibi».

«Yanılıyorsun yavrum, yanılıyorsun. Yunuslar yalnız oynaşırken yüzeydedir. Sevişmeğe başladılar mı derinlere inerler. Hem bu senin dediklerini bir gazetenin manşetinde çıkmış sekiz sütunluk bir yalan gibi gayet rahatlıkla tekzibedebilirim. Bütün insanlar çamur içinde olsalar bile, bazıları yıldızlara bakarmış».

«Oscar Wilde'ın sözü değil mi?»

«Evet.»

«Kadınlar için söylemiştir her halde».

«Bu sizin kuruntunuzdur.»

«Yaşamak da bir kuruntu, bir yarım senaryo değil midir?»

«Yerli film senaryoları gibi mi?»

«Yerli filmlerden bize ne? Sen bizim filmimize, kendi filmimize bak. Bizim senar-

yomuz tamam mı? Nerede başlangıç, hani nereye geldik? Nereye gidiyoruz? Bunu sen de bilmiyorsun, ben de. Kimse bilmiyor bunu. Çocuklarımız olsaydı onlar bilirler miydi sanıyorsun. Sen muhteşem bir serserisin, hem de bir bulvar serserisi, bir boğaziçi serserisi. Seni bir sosyete kızı kolleksiyonunun en güzel yerinde eşantiyonluk olarak saklayabilir. Başka bir işe yarayabileceğini mi sanıyorsun? Bir küçümseme, bir kıvrık dudak. Kendinden ibaret bir dünyada yapayalnız yaşayan bir büyük ukalasın, o kadar.»

«Yolları başka, kalpleri ve kafaları başka şehirlerin çocuklarıydık.»

«Senden ne köy olur, ne kasaba.»

«Senin bilmişliğin kadar, benim unutmuşluğum var demiyorum. Ben bütün evleri terkedilmiş bir ilçe, sen, Atlantikte bir transatlantik. Bende çakal ulumaları -saksafon soloları. Bende alabildiğine kaldırımlar, elleri cebinde, ekmek kavgasında kavrulmuş trençkotlu insanlar. Sende, kızarmış cipsler, limonlu votkalar, salamlar palmal sigaraları.»

«Kalplerimizi bir daha kırılmayacak kadar çok parçalıyoruz, tuzla buz ediyoruz».

«Zaman yürüdükçe hep böyledir, bu. Zamana çelme takabiliyor musun? Onu omuzlarından tutup da durdurabiliyor musun? Zamanı omuzlarından yakalayıp savurabiliyor musun? Onsekiz-yirmidört bir kartpostal gibi plastik boyalı bir duvara asabiliyor musun? O halde sus. Bırak zamanı akıp gitsin, çekip başını gitsin. Bacaklarının arasına sıkışmış kuyruğu ile bir kemik parçası için köşebaşlarında nöbete gir-

miş sokak köpeklerine dönmek istemiyorsan, bırak zaman çekip gitsin. Hayatta her şey böyledir. Herşeyde, her işte böyledir bu. Koşarsın, yalanırsın, yaltaklanırsın. Satırları yan yana gelse, Londra'dan madagaskara tersyönden ulaşbilecek mektuplar yazarsın, sensiz yaşamak olamaz, olmaz dersin. Hayatı seninle tanıdım, seninle yaşadım dersin. Sen benim yakamdaki karanfilsin dersin, gözbebeklerimde ışık senindir dersin. Fakat sonunda bir gün alır başını, çekip gidersin. Bunu yapan yalnız ben değilim. Düşün, aynı şeyi sen kaç kişiye yaptın? Kaç delikanlının rüyasını bozdun, diplomasını yıktın, okulundan belgeler aldırdın?»

«Böylé bir şeyler hayal-meyal hatırlıyorum. Mahallemizde bir delikanlı vardı. Ama, her mahallede bir yığın delikanlı, bir yığın genç kız bulunmaz mı?»

«Birşey demedik, devam et, durma.»

«Ağaçlıklar arasında bir evimiz vardı. Babam en güzel odayı bana hediye etmişti. Annemle, babamın odası arka taraftaydı. Herkes yattıktan, bekçi düdükleri kesildikten sonra inceden bir ıslık sesi duyardım. Bazı, penceremden baktığımda...»

«Bazı-bazı değil, her zaman baktığında, evet devam et.»

«Bir başka pencereden bana doğru bir hayal sezerdim. Lisede okuyormuş. Hepsi bu kadar».

«O yaşlarda hepsi bu kadar olurdu, zaten. Başka ne olabilirdi ki? Şimdi sen ada vapuruna, ben boğaziçi vapuruna koşarız. Sonra gene burası. Bu iskele üstü, bu tavan arası, bu kır gazinosu, bu köşebaşı.

Rejisörün insafına, prodüktürün imkânına kalmışız. Nereye isterlerse oraya kondururlar bizi. Karşıda köpru parmaklıkları, çatanalar, mavnalar, satıcılar, dumanlar içinde bir şehir. Linyit kokuları, arsenik kokuları, idrar kokuları içinde bir şehir. Uzaklarda Piyer Loti'nin sulüetleri içinde haliç».

«Piyer Loti'nin halicinden geriye ne kaldı ki?»

«Halici söküp götüremediğimize, kurutamadığımıza şükür. Bak şuraya dağı, taşı mamure yapan ecdadımızdan geriye ne kalmış?»

«Vapurların koşan ana, babalar, çocuklar. Çantalarını kaybetmiş talebeler, bekaretleri kaybolmuş kızlar. Arkalarından baktığımız zaman kadın mı, erkek mi olduğu anlaşılamayan peruka saçlı oğlanlar.»

«Sonra yıllar geçer aradan, sen biraz daha yaşlanırsın. Benim için de bir adam vardı dersin. Beni de o liseli gibi hatırlarsın, bir küçük maceraydı, yarım kalan bir şarkıydı dersin. Yalan mı? Cevap ver, yaşadın mı, yaşadık mı? anlayamadım. Bir küçük, bir küçücük hikâyeydi dersin. Hatırladıkça gülersin».

«Böyle konuşamazsın. Beni suçlamağa, beni küçük görmeğe hakkın yok. Kaç yılımı sana bu hakaretlerin için mi verdim? Benim için hayatın tamamı buydu. Bu sıraladıkların, bu küçümsediklerin benim için herşeydi. Geriye ne kaldı onlardan? Bak suratımdaki çizgilere. Bak gözlerimin altındaki siyahlıklara. Her birinde seninle geçmiş bir gecenin sabahı var. Şakak-

larımdaki beyazlar da senin hatıralarındır.»

«O üç beyaz teli mi diyorsun? Gelin teli gibi»

«Hep o üç telle başlarmış. Annelerimizin akları da böyle başladı. Sen benim gelin tellerimi yitirdin, tükettin onları. Benim telim duvağım olamaz artık. Bütün trenler içimde ötecek, fenerler gözlerimden yanıp sönecek. Düşen her yaprak, sallanan her mendil, bağıran her satıcı bizi birbirimize hatırlatacak».

«Birgün gemilerin bağlanamayacağı yosun tutmuş liman şamandıralarına, birgün kekik kokularından başları dönmüş kayalıklara benzeyeceğiz».

«Evet, bir gün bu masalın da perdesi inecek, bu masalın da alkışı duyulacaktı. Seyircisiz bir salonda, hiçbir zaman anlaşılmamış, anlaşılamayan bir aktörün, en güzel ve en büyük rolü için ıslıklanmış, yuhalanmış bir sanatçının acısını duyacaktık».

«Sonra perde büyük bir alkış içinde inecek, ışıklar yanacak, salondan birbirlerini hiç tanımamışların umursamazlığı içinde çıkacaktık.»

«İşte şimdi oyunumuz bitti. Herkes gitti».

«Her oyun bitmek içindir. Ve insanlar birgün yalnız kalır. Köpekler gibi, şalgamlar gibi, patatesler gibi olmak istemiyo-

«Tut ellerimi, ben köpekler gibi, şalgamlar gibi, patatesler gibi olmak istemiyorum. İnsan gibi olmalıyım.»

«İnsan gibi».

— IV —

Bu konuşmalardan sonra kısa bir süre geçmişti. Kelaynak kuşları Urfa dolaylarına dörtbeş kere göçmüşler, Marmara dolaylarında sığırcıklar beş-altı kere zeytinlikleri talan etmişlerdir. İlkokula başlayan bir öğrenci, Ortaokula geçmiştir. Ve uzak kentler'in birindeki sinemalarda, ondakikada bir ışıkların yanıp-söndüğü makinistin kopan bobinleri sardığı sinamalardan birinde, ekrana bir film düşmüştü. Islıklanmış, yuhalanmıştır film. Seyirci tutmamıştır. Filmde, kıç-göbek-vahşet-seks yoktur. Yalın gerçek şiirsel bir dille anlatılmıştır. Patavatsızla Çilli kız başrollerdedir. Söndürün ışıklarınızı.

Mevsim yaz başlangıcıdır. Otuz-kırk haneli fakir bir dağ köyü. Küçük bir kahve. Yirmi-otuz arkalıksız sandalye. Oturan, oyun oynıyan, kahve, sigara içen müşteriler. Küçük bir çocuk hizmet eder. Bir köylü etrafında kendini dinleyen altı-yedi köylüye birşeyler anlatmaktadır:

Köylü — «Avuç kadar toprağa bel bağlayacak ne var?»

Yaşlı bir köylü, başını hayretle öne doğru sallar. Kapı açılır bir köylü içeri girerken, kapının içinde, eliyle boşlukta boks hareketleri yapan küçük bir çocuğu, küçümseyerek yana iter. Yere çöken çocuk mahcubiyetle babasına bakar. Bunu farkeden babası derhal yerinden kalkıp çocuğunu yanına getirir. Eline yumruk vurdurur. Avuçları acımış gibi bağırır. Çocuk güler. Memnundur. Yaşlı bir köylü «Evini barkını bırakıp gitmek ha!» Köylü «ben kararımı verdim, nasıl olsa». Bu konuşmalar arasında babanın sesi duyulur: «Aslandır ooo haydi oğlum tosla babana tosla. Koçum benim... Uuuf,

uuuf, uuuf»... Çocuk «Yeter artık yapma» derken hepberaber gülüşürler.

Bir patika. Köylü, oğlu ve bir kaç köylü konuşarak yürürler. Küçük bir köpek onları takip eder. Yere bakarak yürüyen köylü, birden durur. Yanındakiler de durur.

Köylü — «Bu çatlak toprağın vereceği rıskı ben nerede olsa bulurum».

Kaburgaları gözüken birkaç inekle bir at isteksizce geçer. Arkada kurumuş bir ağaç, suyu azalmış bir dere yatağı, bir yol ağzı. Bir kadın kucağındaki ve yanındaki çocuğuyla yolcusunu bekleyen otobüse, yaklaşan kocasına çocuğuna bakar. Köylüler helallaşıp ayrılırken, karısına bakar, ona yaklaşır. Küçük oğlunun başını okşar. Karısının kucağındaki çocuğun karnını öper ve ayrılır. Küçük oğlu kucağındaki köpeğiyle, üzeri «Maşallah» yazılı otobüse biner arkasından baba da biner.

Köylüler — «Hayırlı yolculuklar, selametlen gidin, yolunuz açık olsun. Mektup yaz ha.»

Muavin — «Tamamdır» der ve otobüsün kalkış sesi duyulur.

Köylünün karısı, çocuğu, kucaktaki oğlu, arkada kalarak kaybolur. Bir yol levhası: «İstanbul 333 km.» Neşeli, bir fon müziği. İstanbul'da, Üsküdar meydanı. Otobüs durur, köylü ile oğlu yolcuların arasında inerler. Şaşkındırlar. Sırtlarında bağlanmış yorganları vardır. Baba oğul araba vapurundadırlar. Köpek çocuğun kucağındadır. Hayretle heyecanla denize bakarlar. Çok neşelidirler. Satıcılardan yiyecek alırlar. Dalga sesleri, gülüşler.

Köprü üstünde çevreye bakınırlar. Babası çocuğunun önüne geldikleri bir vitrinde gösterdiği bir oyuncağı satın alır. İkisi de neşelidirler. Tünele binerler.

Büyük bir şantiye kapısından iş olmadığını öğrenerek ayrılırlar. Neşeleri azalır. Başka bir şantiyeden de iş bulamadan ayrılırlar. Yere bakarak yürürler. Yalnız köpek neşelidir. Sırtlarında yorganları vardır. Elleri boştur. İnşaat sesleri, uzaklaşan ayak sesleri, kederli müzik, inşaat sesleri, kederli müzik..

Deniz kenarında bir şantiye. Köylü ile oğlu büyük bir arzuyla çalışmaktadırlar. Arada-sırada bakışıp gülümserler. Köpek oturduğu yerden onlara bakar. Neşeli müziğe çevrilir. Mevsim yaz. Aynı şantiye. İnşaat ilerlemiştir. Küçük çocuk kanter içinde, taşıyıcıların sırtına tuğla yükler. Köylü de diğer işçilerle birlikte, çocuğunun yüklediği tuğlaları taşır. Ter içinde, yorgundur. Öğle paydosu çalar. Çok yorgun olan baba, oğul, konuşmaksızın oturup soğan, peynir, ekmeklerini yerler. Baba köpeğine ekmek vermek istiyen çocuğunun elini çeker, köpeği iter. Çocuk karşı koymaz. Kuvvetli inşaat sesleri.. Mevsim sonbahar. Aynı şantiyenin çatısı örtülmek üzeredir. İşçiler çaldışırken ,bitişik yalının önünde güzel bir otomobil durur. İşçiler işlerini bırakarak otomobile bakarlar.

İşçilerin başı — «Paydooooos»

Gelen otomobil, önceden gelen iki otomobilin yanında durur. İçinden üç erkek çıkar. Neşeli, yüksek sesle konuşarak yalının kapısına giderler. İşçiler yeniden gelen başka bir otomobile işlerini bırakarak bakarlar. Duran otomobilden bir genç gurubu kahkaha ile dışarı fırlar.

Yeniden iki otomobil gelir. Biri açıktır. İçlerinden gençler fırlar. El sıkışıp, kucaklaşanlar vardır. İki arabanın birleşen yolcuları yalının bahçe kapısına gider. İşçiler birden bire duydukları bir caz sesine doğru döner. Bir müddet çalışma durur. Kuvvetli bir caz, saksafon solo..

Bir pencereden dans eden çiftler görülür. Kızın yalısının sokak kapısı, içeri gelen gençler yaş gününü tebrik eder. Bir tarafta kız, diğer tarafta anne, baba var. Caz müziği çok kuvvetlenir.

Anne — «Hoş geldiniz, hoş geldiniz yavrum».

Bir genç — «(kıza) Ooooh yaa bir sene daha ihtiyarladın» gülüşler.

Bir kız — «Uğurlu yaş günleri şekerim».

Kız gelen bir kızla öpüşür. Salonda dans eden gençler. Masa başında etrafıyla alakasızca konuşmaya dalan bir çift. Ayakta pipolu bir genç duvarlara bakar. Plak seçen iki kız. Rujunu tazeleyen bir kadın. Piyano başında münakaşa yapan bir çift. Erkek arada sırada konuşmasını keserek piyanoda bir-iki melodi çalar. Dans edenler arasında çok yaklaşanlar vardır. Bir köşede heyecanla tavla oynayan iki öğrenci. Birisinin başucunda sabırsızlanarak ayakta bekleyen bir kız vardır.

Kız — «Benimle dans etmez misiniz?»

Öğrenci — (Gülümseyerek) memnuniyetle».

Kız kendisini, kavalyesine arzusuzca teslim eder. Onu etrafına bakınarak, salonun tenha bir köşesindeki çıkış kapısına doğru dans ederek ilerletir. Sözlüsü onları uzaktan takip eder. Ondan uzaklaşmaya çalışan kız, dans ettiği arkadaşını yüz numaraya çekip kapıyı içerden kilitler. Genç talebe derhal kendisini kollarına teslim eden kızı ihtirasla öper. Memnundurlar. Bir müddet sonra kız sıkılır, ayrılmak ister. Sıyrılarak, yüznumaradan çıkar. Salondan kızın çıkışını farkeden sözlüsü onu takip eder. Bunu sezen kız karşılaşmamak için uzaklaşır.

Kızı takip eden sözlü nihayet ona yaklaşır. Kız «Ne istiyorsunuz» der gibi durarak ona ba-

kar. Yanlarından geçen servis yapan garsondan bir bardak içki alıp içer.

Sözlüsü — «Nihayet sizinle görüşmek kabil oldu. Kalabalık olmayan bir yerde yalnız olarak, başbaşa konuşmak isterdim.» der. Kız, etrafına bakıp müsait bir yer arar ve balkona doğru ilerler' Balkona gelince parmaklık kenarına abanarak dururlar. Denizi seyrederler. Sözlü cebinden bir yüzük çıkarır, kararsızdır. Kızın elini alır yüzüğü parmağına takar. Kız saatine bakar, sabırsızlanmaktadır .Kız irkilir.

Sözlü — «Size layık değil amma... yakında da nişan yüzüğümüzü takdim edeceğim. Münasip göreceğiniz bir gün kuyumcumuza gidip numuneleri görmenizi rica edecektim.»

Kız — (Sıkılarak) Pek erken değil mi?»

Sözlü — «Geç bile», diyerek kıza yaklaşır onu öpmek ister. Kız dudaklarını kaçırarak başını yana çevirir.

Kapı zili çalınca, kız ondan kurtularak kapıya doğru koşar.

Bahçe, gazeteci ve kız karşılaşırlar. Gazeteci ona bir buket verir. Baba ve anne kendi odalarından bu gecikmiş ziyaretçiye bakarlar. Salonda bir genç, el hareketleriyle bir kadının kilotunu çıkarmasını, kalçalarını da kıvırarak taklit eder.

Gülen, bağıran, ıslık çalan gençler.

Bir genç — «Olur mu canım? Böyle şeyleri ben hiç bilmem. Yalnız ilk defa seninle yapıyorum.»

Büfe, kız gazeteciye ikramda bulunur, meyve getirip soyar, eliyle yedirir. Vakit ilerlemiştir. Bir çift sarhoş, kanepenin üzerinde sarılmış uyuklarlar. Başka bir çift piyanonun arkasında öpüşür.

Uyuklayan kız — «Olmaz... burada olmaz.»

Bir kız — «Aaaa vallahi görürler, yapma canım.»

Sözlü başka bir kızla dans eder. Pistte birkaç çift kalmıştır.

Uzaktan ışıkları yanmış bir vapur geçer. Bahçede gazeteci ile kız yan-yana, ağaçların altında oturmakta, kız başını onun omuzlarına dayamış, geçen gemiye bakmaktadırlar. Gazeteci onun başını okşayıp, saçlarıyla oynar. Davetliler, büyük bahçenin çıkış kapısına giderler. Bir çift sallanmaktadır, sarhoşturlar. Kısa boylu bir erkek başını bir kızın omuzuna dayamış yürürler. Otomobiller hareket ederler. Gazeteciyle kızı farkeden bir gurup otomobilin kornasını çalar. Gazeteci kalkıp el sallar.

Gazeteci arkadaşlarına, «Bekleyin ben de geliyorum» der. Kıza döner onu öpmek ister, fakat arkadaşları korna, ıslık çalarlar, öksürürler. Gazeteci güler, kızın omuzunu sıkar, ayrılır. Otomobile biner, otomobil hareket eder. Kız onun kayboluşunu seyreder, eve yollanır. Düşüncelidir. Kız odasına girip ışığı yakar. Dalgındır. Bir müddet denize bakar, aynanın karşısına geçip saçlarını düzler, kendisine bakıp hafifçe gülümser. Aynada, parmağında bulunan yüzüğü farkeder, acele çıkarıp masanın üzerine koyar. Kapı vurulur, kız hafifçe irkilir. Annesi girer.

Anne — «Hâlâ yatmadın mı kızım? Işığının yandığını gördüm de».

Kız — «Şimdi geldim anne» derken, annesi masanın üzerindeki yüzüğü farkeder.

Anne — «Hımmmm... Kimden bu güzel yüzük bakalım?...»

Kız — «Hiiiiç... ondan... kimden olacak ki?»

Anne — «(Bir müdet memnun gülümser) Gazeteci midir nedir onu hiç beğenmedim.»

Kız — «Anne...» derken tiksinti içindedir. An-

nesi ısrar etmeyip odadan çıkar. Kız bir kitap alıp okumaya çalışır.

Sonbahar, Edebiyat Fakültesinde dershane, bir Profesör ders vermektedir.

Profesör — «Şu halde Ahmet Haşim'in sembolizm anlayışı san'at görüşüne hakim olmakla beraber, bunun tezahürü birkaç eserine münhasır kalmıştır.»

Kız ders dinlemektedir. Koridorda, gazeteci aşağı-yukarı dolaşmaktadır, üzgündür. Zil çalar, dershanenin kapısı açılır. Profesör çıkar, kızla buluşurlar. Koridorda yürürler. Kız bir öğrenciyle dalgın selamlaşır.

Gazeteci — «(Üzgün) Merhaba dersler ne alemde? Bir türlü denk getiremiyorum.»

Kız — (Geçen bir arkadaşa) merhaba».

Bir öğrenci — «Röportajını okudum, o ne tırpan yahu... gene sıvamışsın» Gazeteci gülümser.

Kantinin önünden geçerken, Gazeteci içeri girer. Masalarda sigara, çay, kahve içen öğrenciler vardır. Gazeteci etrafına bakınarak aradığı arkadaşının yanına gider.

Gazeteci — «Lehçe notlarını kütüphanedeki dolaba koydum, yenilerini oraya bırak ben alırım.»

Arkadaşı — «Olur canım olur merak etmeder ve diğer arkadaşlarıyla konuşmağa devam eder. Gazeteci çıkar.

Gazeteci ile Kız Atatürk köprüsünde, parmaklıktan denize bakarlar. Sonra, yürümeğe devam ederler. Beyazıt'a çıkarken su kemerinin altından geçerler. Beyazıt'ta Cami önündeki güvercinler onların gelmesiyle uçarlar.

Bir evin merdiveninde, Gazeteci «(Neşeli) benim odamı muhakkak beğeneceksiniz.. (güler)» Bir kapının önüne varırlar. Gazeteci anahtarını

çıkarır, kapıyı açarken Kıza: «Ayağınızı silmeden girmek yok». İçeri girerler. Kapı ağır-ağır gıcırdar. Fakir bir bekâr odası. Kapı arkasında elbiseler. Ağzından içeri uzun bir kalas sokulmuş, sönmüş bir saç soba. Kalasın ucu dışarda kalmıştır. Duvarda anne-baba resimleri. Eski bir kanarya kafesi. Kız kuşun yanına gider, parmağıyla dokunmak ister.

Gazeteci — «(Kuşu göstererek) bu da benim belalım» Kuş parmağını gagalarken, gazeteci kıza: «çok kıskançtır» kız gülümser.

Gazeteci soyunmağa başlar. Önce çeketini çıkarır, sonra gömleğini, Kız onun bu halini görürse de görmemezlikten gelir, sıkılır. Gazeteci pijamasını üstüne giyer, pantolonunu çıkarırken farkına varır, vazgeçer, gidip yıkanır. Kız içinde onun yazıları olan bir dosyayı okumak için alır. Bir müddet pencereden etraftaki fakir mahallelere bakar sonra divan üzerine uzanır ve makaleyi okumağa başlar.

Gazeteci yıkandıktan sonra, çaydanlıkla odaya gelir ve iki bardağa çay koyar, kıza ikram eder sonra masa başına geçip kızdan almış olduğu notlara bakarak çalışmağa başlar. Kız masadan bir sigara alıp yakar. Biraz sonra birden hatırlayarak Gazeteci Kıza: «Müessesemiz çayı ile meşhurdur» gülerler. «Ha sizin münazara ne alemde? vaziyet nasıl, kazanabilecek misiniz bari?» Kız «her halde (manalı gülümser) Gazeteci «Mutlaka bu karşılaşma çok çekişmeli olacak. Duyduğuma göre Ankara Üniversitesi de iyi hazırlanmış». Kız hafifçe alınır. Başını yana çevirir. Birden birşey hatırlayarak saatine bakar. «Ooooh tenise geç kaldım, maça gelmez misiniz?» Gazeteci: «(gözünü kitaptan ayırmaksızın) Çok işim var gelemem. Yarın bana da yanında yer ayır, derslere gelebileceğim artık?»

Kız: «Merak etme, ayırırım. İyi günler» çıkıp gider.

Tenis kordu. Kız şortla tenis oynamaktadır, kaybeder. Sözlüsü de seyirciler arasındadır. Oyundan sonra kızı evine götürmek için otomobiline alır, evinin önünde bırakır.

Büyük bir konferans salonu. Öndeki bir-iki sırada oturan yaşlı dinleyiciler hariç, gençlerden ibaret kalabalık, hareketli bir gençlik. Sahnenin sağ tarafındaki masada bir kız, iki erkek oturan bir ekip. Soldaki masada iki erkek oturmuş, mikrofonda konuşan bir erkek, onun biraz arkasında da münazarayı idare eden, kolunda kırmızı şeritli bir genç. Sahnenin altında, sağdaki büyük masada erkekli-kadınlı beş kişilik jüri heyeti. Sol taraftaki masada not alan onbeş-yirmi muhabir oturmaktadır. Ayakta manyezyum lambalı dört-beş foto muhabiri vardır. Gülen, haykıran dinleyiciler.

Mikrafondaki genç — «Bu günün şiiri Galatada, Kuledibinde bir külhanbeyinin palavraları, Edirnekapıdaki kanalizasyon işçisinin ifrazatıdır...» Dinleyiciler: «Bravooooo». Alkış ve ıslık

Mikrafondaki genç — «Her türlü ahenkten ve kelime işçiliğinden uzak olan bugünün şiirinden tek mısra aklımızda kalmaz çünkü... Zamanım dolmuş, sözümü son bir cümleyle bitiriyorum: netice olarak şunu söylemek isterim ki, bu günün şiiri kökleri havada olan yapraksız bir ağaçtır. Ne gölgesi, ne de rengi vardır. Kerestesi hiçbir işe yaramayan bir ağaçtır, işte o kadar.»

Sahne komiseri konuşan gence yaklaşır, omuzuna dokunur, saati gösterir eliyle tamam işareti yapar. Mikrafondaki genç kürsüden inerken komiser mikrafona çıkar. Sesler kesilir.

Komiser — «Sevgili misafirlerimiz, şimdi son

olarak, (Bugünün şiiri şiirdir) tezini savunan İstanbul ekibinin başkanı konuşacak» Sürekli alkışlar. Kızın anne ile babası fısıldaşırlar.

Genç kız mikrafona çıkarken dinleyiciler arasında oturan annesiyle babası heyecanlanır. Önüne bakarak not alan gazeteciye arkadaşları birşeyler söylerler, Gazeteci kıza bakar, arkadaşları gülüşürler.

Kız — «Aziz muarrızlarımız, sevgili dinleyicilerimiz, hepinizi bugünün gerçek ve büyük şiiri adına sevgiyle selamlarım.

Satır simetrisi dört köşe kıtalar mimarlığı ve ırmaklar gibi akıcı üslup endişeleri artık fikrin ve mânânın ardında kalır. Bugünün şiiri, kafiye ve vezin için tahsisat istemiyor. Evet, bazı örneklerimizde dilde lâubalilik göze çarpar. Bu (bir takım kelimeler şiirin malıdır, diğerleri şiire giremez) diye bir ambargo konulamadığındandır. Argo şiir yazılıyorsa, bugün argo konuşan bir takım insanlar olduğu içindir. Bu günün san'atkârı, kahramanını lehçesine kadar işleyen insandır. Eski şairler bize masal âlemlerini vermeğe çalışmışlardır. Onların uyuşturucu maddeler satan bir satıcıdan farkı var mıdır?»

Gazeteci dikkatle kıza bakar, başıyla tasdik ederek not almasına devam eder. Kız bir yudum su içer. Konuşmasına devamla: «Şiir hayatını şairden kazanan bir varlıktır. Şair ölür şiiri kalır, şair verir şiir alır. Şiir güle rengini kalbindeki kanla veren Oscar Wilde'ın bülbülü gibidir. Biz şair ve şiirden bunu anlıyoruz, kolaylık bunun neresinde?...» Dinleyiciler: «Bravoooo, çok güzel, çok güzel». (Sürekli ve devamlı alkışlar.)

Başka bir yerde oturmakta olan Sözlü, Kızın annesiyle-babasının yanına gelip onları selamlıyarak oturur. Üçü de memnundur.

Kız — «Bize en çok yaklaşan, içinde kendimizi bulduğumuz şiirlere onlar, (bunda ne var?) diyorlar. Bugüne kadar uğraşıp did'şmişler de bir şey anlıyamamışlar. Şimdi biz onlara bunu saniyelerin devirleri içinde mi öğreteceğiz? Buna imkân olsaydı sokak başlarında açık hava okulları kurar, bütün yeni şiiri sevmiyenleri beşeronar dakikalık tekâmül kurslarına tabi tutardık... (Hararetli alkış sesleri, gülüşler) Eski şiir dünyamızda bir canan vardır, bu canan kimdir? Yalan ölçülerle kurulmuş, yaşanmamış ve yaşamayacak olan bütün eski şairleri idare eden, hırdavatçı dükkânı gibi bir kadındır. Boy selvi, yüz güneş, göz nerkis, bakış ok, yanak ateş, dudak şeker, ağız bir nokta, diş inci, göğüs endam aynası. (hararetli gülüşler, alkışlar.) Bulutlara gerilmiş dergilerde, yıldızlarla yazılmış şiir mi arayacaklar?... O halde şiiri bırakıp astronomiyle uğraşsınlar... (Gülüşler) Muarrızlarımız bugünkü san'atın kökü dışardadır diyorlar, buna yalnızca iki cevabım var: Bir: san'atta gümrük olamaz... İki: dün ve bugün dışarıya karşı bir kültür gümrüğü kurulabilseydi ve istatistik tutulsaydı, geçmiş şiir san'atımız ömrünün sonuna kadar hac'z altında kalırdı...»

Dinleyiciler — «Bravo, bravo.» (alkışlar)

Kız — «Türk şiiri ta başlangıcından bu yana hiçbir gün çevresini bugünkü kadar genişletmemiş, genel ve ideal anlamdaki öz şiire bugünkü kadar yaklaşmamıştır.» (Alkışlar, bravo sesleri)

Kız kâğıtlarını alır dinleyicileri selamlayarak kürsüden iner.

Komiser gülümseyerek mikrafona yaklaşır.

Komiser: «İstanbul'la, Ankara Üniversiteleri arasındaki «Bugünün şiiri, şiir midir, değil midir?» konulu münazara burada sona erdi. Beş dakika sonra jürinin vereceği kararı öğreneceğiz.»

Dinleyiciler yerlerinden kalkar, ayakta guruplaşırlar, hararetle konuşurlar. Gazeteci oturduğu yerden sahneye fırlayarak Kızı tebrik eder. Jüri heyeti kulaktan kulağa konuşur. Anneyle, Baba iftiharla bakışırlar. Sözlü yavaşca yerinden kalkarak sahneye doğru ilerler. Etrafına bakınarak kızı arar. Gazeteciyle Kızın gülüşerek konuştuklarını görür, kederlenerek görünmeden döner. Komiser tekrar mikrafona gelir, gürültüler kesilir. (Hararetli konuşmalar)

KOMİSER — «Aziz dinleyiciler, şimdi münazaramızın sonucunu açıklıyoruz: İstanbul ekibi oniki puan farkla...»

Seyircilere eliyle Kızın olduğu ekibi gösterir, ekip ayağa kalkarak halkı selamlar. (Alkışlar, ıslıklar.)

İlk baharın ilk ayları. Etrafı iskeleyle çevrili bir ev inşaatı. Vakit gecedir. Bir oda kapısı açılır, Köylü Çocuğunu kolundan tutup kapıdışarı eder, kapıyı hiddetle kapar. Babasının bu beklenmedik hareketi çocukta büyük bir nefret uyandırır. Çocuk heyecandan sık sık nefes alır .Bir müddet kararsız durduktan sonra dışarı koşar.

Yağmur yağmaktadır, köpeği yanında, bir duvar altında yağmurdan sakınarak oturur, elinde olmadan ağlamaya başlar. (Bir piyano konçertosu.)

Bir konser, Sözlü ve Kızın aileleri dinleyiciler arasındadır. Piyano konçertosu nihayet bulur. (alkışlar)

Bir otomobil, Sözlü ve Kızın aileleri arabanın içindedirler. Yağmur devam eder. Kız, Sözlüsüne karşı ilgisizdir. Otomobil Kızın evinin önünde durur, Kızın annesi, Babası eve girerler.

Kızla Sözlü bir kaç kelime konuştuktan sonra ayrılırlar. Otomobil hareket eder. Yağmur yağmaya devam eder. Ağlayan çocuğun sesi Kıza kadar gelir. Kız önce kulaklarına inanamaz, durur, tekrar dinler, sesin geldiği tarafa doğru ilerler. Çocuğu bulur, yanına yaklaşır. (Otomobilin hareket etmesi, Piyano konçertosu fon müziğine çevrilerek hafifçe duyulur.)

Bir çocuğun ağlama sesi ,konçerto kesilir, tekrar başlar.

Kız: «Niçin ağlıyorsun, ne var söylesene?...»

Çocuk: (ağlamaya devam eder)...

Kız: «Dayak mı yedin?... Bir şeyden mi korktun?»

Çocuk yerinden kalkıp evin etrafını dolaşır, Kız onu takip eder. Bodrum odasının henüz çerçevesiz penceresinin önüne gelir diz çöker ve içeri bakar. Kız onu taklit eder. Köylü bir hizmetçi ile yatar. Kız irkilerek Çocuğu şiddetle geriye çeker, tepki içindedir. Çocuğu acele olarak oradan sürükleyerek evine götürür, köpek takip eder.

Kız: (Şiddetle) «Benimle gel...» Dramatik, kuvvetli bir fon müziği..

Bir salon, Kız çocukla içeri girer, köpek de beraberdir. Kız Çocuğu şöminenin yanına oturtur, konuşmaksızın yere diz çöküp ayaklarının bağlarını çözer, ıslak çoraplarını şöminenin yanına kor, odadan çıkar. Sonrada bir pijama ile döner çocuğa giydirir. Pijama uzundur, köpek şöminenin yanına silkinir sonra ısınır. Kız içeri yemek getirmeğe gider. Çocuk şaşkın-şaşkın eşyalara bakınır. Odada piyano, heykeller, şamdan, resimler abajur vardır. Kız tepsiyle içeri girer, üzerinde çorba, söğüş, soğuk süt, salam vardır. Masanın üzerine koyar. Köpek masaya sıçrar, kuyruk sallar. Kız masaya, Çocuğun önü-

ne çorba tasını koyar. Köpeğin yaltaklanması üzerine çocuğa bakar. Çocuk gülümser. Bunun üzerine salam tabağını boşaltarak, boş kalan tabağa çorba koyup köpeğin önüne sürer. Köpek diliyle çorbayı yalarken Çocuk da onun tabağına ekmek doğrar. Çocukla köpek büyük bir iştahla yerler. Çocuk memnuniyetten Kıza gülümser, Kız da mukabelede bulunur. Yemeği bitirdikten sonra, Kız çocuğu gucaklayıp odasına götürür. divan üzerine yatırır, köpek yatağın üzerine fırlar. Kız çocuğun arkasını örtmek için içerden battaniye getirir, örter. Odadan çıkarken geri dönerek: «Bakalım bunları sevecek misin?» Çocuk «Artık ben hep burda mı kalacağım?» Kız «Bu akşam yat bakalım yarın düşünürüz... Haydi şimdi güzel-güzel uyu»... Kız çoraplarını, robunu çıkarır, kombinezonla kalır. Geceliğini giyer.

Çocuk — «Sen uyumaz mısın?» Kız (gülümseyerek) «okumadan uyuyamam... «Sen okumak bilmez misin?...» Çocuk bir müddet duraklar, sonra utanarak arkasını döner. Kız Çocuğa bakarak hafifçe gülümser, düşünceye dalar. Kız pencereden inşaata bakar. Çocuk köpeğiyle bahçe kapısından çıkar, geriye dönüp yukarıya bakar, Kıza gülümseyerek kol sallar. Kız mukabelede bulunur, neşelidir. Çocuk koşarak inşaat yerine gider. İşbaşı yapılmıştır. Çalışan işçiler, çavuş Çocuğun koşarak geldiğini görünce döner, hırsla bağırır. Çocuk durur, korkarak etrafına bakınır. Babasını görür. Babası başını çevirerek gözlerini kaçırır. Çocuk büsbütün şaşırarak yalvarırcasına çavuşa bakar.

Çavuş — «Nerdesin sabahtan beri, eşek kafalı!... Cevap versene hayvan...»

Çocuk ağlamak üzeredir, tekrar babasına yalvaran gözlerle bakar. Babasının umursamazlığı

karşısında yere kapanarak ağlar. Köpek de havlar.

İlk bahar. Adaya giden bir vapur. Kızın yaşgününü kutlulamaya gelen arkadaşlarından altı kız, altı erkek yan güvertede oturmaktadırlar. Kız düşüncelidir. Gazeteci yanındadır. «Burgaz» iskelesi. Şakalaşarak vapurdan çıkarlar. «Kalpazankaya»ya varırlar. Büyük bir taşkınlıkla eşyalarını fırlatarak, kayaların, ağaçların arkalarında soyunup, mayolarını giyerler. Denize koşarlar. Kız bir kenara ilişir. Düşünceli, isteksizdir. Bir kız arkadaşı denize koşarken ,onu farkederek duraklar.

Kızın arkadaşı — «Sen gelmiyor musun? Haydi gelsene.»

Kız — «Şimdi hiç canım istemiyor, birazdan gelirim.»

Kızın arkadaşı — «Peki ama gecikme» diyerek denize koşar. Kız ilgisizdir. Etrafına bakınırken bir kayanın arkasında uzanan bir çiftin oynaşan bacaklarını görür. Küçümseyerek başını yana çevirir. Bir genç, kızlardan birisinin elinden tutmuş, denizden çıkarlar. Erkek talebe kızı sürüklercesine çamlığa doğru koşturur. Kız uzaklara bakarak dalar. Çamlar. Duran bir kayık. İçinde uyuyan bir balıkçı. Uzaktan bir vapur geçer. Bir martı kuşu. Dik bir kaya, şiddetli, köpüklü dalgalar. (Gülüşler, haykırışlar. Dalga sesleri, bir rumbaya karışır, rumba gittikçe kuvvetlenir.)

Kız bir masaya oturmuştur, düşüncelidir. Arkadaşlarının bir kısmı dans etmektedir. Kız, gazeteci ve başka bir kız daimi olarak otururlar.

Kız — «Siz ne söylerseniz söyleyin, sebepler ne kadar akılsal olursa olsun, hiç bir babanın

evladını okumaktan alıkoyup, diyar-diyar peşinde sürüklemeye hakkı yoktur...»

Bir kız — «Fakat, aç bir insan karnından başka ne düşünebilir ki?...»

İki plâk arasındaki durulmada Sözlü masaya yaklaşır.

Sözlü — «Hâlâ o köylü çocuğu mu?... Tam gününü buldunuz yahu. Konuşacak başka bir şey mi kalmadı?... Bu işin başka çıkar yolu yoktur. Köylü köyünde kalır, şehirli şehirde.»

Kız — «(gazeteciye bakar) Ya şehri köye götürsek?.»

Gazeteci Kıza bakar, piposunu çıkartıp yakar. Düşüncelidir.

İnşaat ilerlemektedir. Şantiyenin bekçi odası. Çocuk yavaşça yatağından sıyrılarak kalkar. Babasını uyandırmaktan korkarak ayak uçlarına basarak ilerler. Arada-bir dinler. Kapıya yaklaşır, birden geriye döner. Yatağının ayak ucundan alfabesini çeker, kapıdan çıkar. Koşarak gider.

Vakit gecedir. Yalının alt katında bir çalışma odası. Kız şezlonga oturmuşken, cama taş atılır. Kız kalkar, pencereyi açar, çocuk pencereden içeri atlar. Köpeği yanındadır. Çocuk hergünkü yerine oturur, alfabesini açar. Kıza gülümser. Kız, çocuğun başını okşayarak yanındaki yerine oturur.

Kız — «Dünkü vazifelerini bitirebildin mi? Başla bakalım» Çocuk kekeliyerek okur: «Baba bana bal al, yaşa baba yaşa» Çocuğun heceleme sesi gittikçe artan müziğe karışır.

Gece, yalının alt katındaki çalışma odası. Kız şezlongtayken cama bir taş atılır. Kalkıp pencereyi açar. Çocuk içeri atlar. Köpek de girer. Çocuğun üzerinde çok yeni güzel elbiseler vardır. Dışarıdan çocuğun masadaki yerine otur-

duğu görülür. Kız çocuğun ilgisini başka tarafa çevirerek bir dolma kalemi ona göstermeksizin kitabın üzerine koyar. Çocuk dönünce dolmakalemi görür. Kız parmağıyla dolmakalemin çocuğa ait olduğunu gösterir. Çocuk alıp hayranlıkla bakar. Kızın boynuna sarılır. Kız memnun Çocuğun başını okşar. Çocuk büyük bir arzuyla yeni dolmakalemiyle yazmaya başlar.

Uludağ'da bir otel taraçası. Şezlonglarında battaniyelere sarılmış, gözlerinde siyah gözlükleri olan karı kocalar. Servis yapan garsonlar. (Hafif bir çigan müziği) Bir köşede onbeş-yirmi kişilik bir üniversiteli kâfilesi, aralarında Profesörleri de vardır. Bir bölümü gazete okur. Bir bölümü de şakalaşır. Kız Sözlüsüyle uzakları seyreder. Kayakçı kıyafetinde bir genç acele yaklaşır. Otel kapısından kayağa gidenler ve dönenler görünür. Sözlü Kıza hayranlıkla bakar.

Sözlü — «Bu sömestr tatili hiç bitmeseydi keşke...

Kız hareketsiz kalır. Uzaklara bakmıya devam eder. Dışardan gelen öğrenci telaşla guruba girer.

Öğrenci «Bu sabah bize ne oldu hocam? yoksa konferans filan mı var gene! (Gülüşmeler).

Başka bir öğrenci — «Sahiden öğlen olmuş, hâlâ kayağa gitmedik».

Profesör — (Gülerek) Peeki, peki, hadi kalkalım bakalım». (Konuşmalar, gülüşmeler)

Kalkarlar. Kayak kayarlar. Arada bir çıngıraklı kızaklar geçer. Düşüp kalkanlar, kar topu oynıyanlar vardır.

Otelin balo salonu, sürekli caz çalar. Misafirler tuvaletli, fraklıdır. Talebeler çılgınca eğlenirler. Kız düşünceli olarak Hocasıyla, sözlüsüyle

neşesizce dans eder. Çok düşüncelidir. Sözlüsüyle ilgisizdir. Onun kollarından sıyrılmak ister.

Sözlü — «Neniz var, rahatsız mısınız?..»

Kız — «.....Hiiiiç... Hayır.»

Kız sözlüsünün kollarından sıyrılarak salondan dışarı fırlar. Dans eden çiftler. Kız telefon kabinesine koşar. Gazetenin istihbarat odası. Yaşlı bir muhabir şapkasını, trençkotunu askıdan alıp giderken, daktiloda yazan Gazeteciye döner:

Yaşlı Muhabir — «Ben gidiyorum, iyi geceler... Sen de fazla kalma, geç oldu».

Gazeteci «Hıı, hıı» der. Ağzında pipoyla daktilosuna devam ederek, başıyla «Evet.» işareti yapar. Kız telefon kabinesine girerken, Gazeteci daktilosundaki yazısını bitirir. Kâğıdı çıkartıp ayağa kalkar. Piposunu yakar. Kız telefon kabinesinin kapısını açar. Mikrafonu eline alır. Bir tek numara çevirir, birden durur, kararsızdır. Sonunda karar verir. Numarayı çevirmeye devam eder. Gazeteci kibritini söndürür. Notlarını toplayıp, ceketini alır. Elektrik düğmesini çevirip, kapıdan çıkar. Merdivenlerden iner. Kız son numarayı çevirip endişeyle bekler. Gazetecinin çıktığı telefonu sürekli çalar. Kız endişeyle beklemektedir. Kız mikrofonu bırakırken kulak kabartır.

Yalının bahçesi. Farları yanmış bir taksi kapının önünde durur. Kız küçük bir valizle arabadan iner. Parayı verir. Dışkapıya doğru yaklaşır. Evin zili sürekli olarak çalınır. İhtiyar bir adam yatağından söylenerek kalkar. Zil çalmaya devam eder. Kız elindeki valizi yere bırakır. Hizmetçi kapıyı açar. Kız kapıdan içeri girer. Hizmetçi dışardan valizi alıp içeri koyar.

Hizmetçi — «Aaaaaaa, hayrola küçük hanım,

nereden böyle bu saatte... Gelecek hafta dönecektin hani?»

Kız — «Çok yorgunum sabahleyin anlatırım.» Merdivenlerden ayaklarının ucuna basarak çıkmaya başlar. Annesinin yatak odasının önünden durarak geçer. Odasına yaklaşırken babası robdöşambrını ilikleyerek odadan dışarı çıkar, kızını görünce şaşırır. Kız açılan kapının sesini duyarak geriye döner.

Kız («Çekinerek) Sıkıldım da döndüm baba...»

Anne — «Biri mi geldi ne var» Kız yürümesine devam eder. Odasına girerken babası, kendisine yaklaşan karısına döner. Anne, odasına giren kızını görür. Hayretle kocasına bakar. Endişeyle bakışırlar.

Mevsim yaz. Boğaziçinde bir balıkçı kahvesi. Ağaçlarda balıkçı ağları. İhtiyar balıkçılar. Rıhtıma çekilmiş sandallar. Masalar boştur. Kızla gazeteci dalgın dalgın denizi seyrederler. Kız gazeteciye aşkla bakar. Gazeteci masanın üstünden piposunu alır, tütünü doldurur. Kız kibriti ondan önce alır. Yakar. Bakışırlar. Sevgiyle gülümserler. Gazeteci elini Kızın omuzuna atar. Kız yanağını Gazetecinin eline sürer. Hafifçe avucunu öper. Gazeteci elini kızın başına koyar. (Hafif bir aşk melodisi) Saçlarıyla oynar. Yeniden aşkla bakışırlar. Rumelihisarının mazgallarından Boğaziçini ayakta seyrederler. Rüzgâr saç ve elbiselerini karıştırır. Gazeteciyle Kız bir vapurun arka güvertesinde sarmaş - dolaş oturmuşlar köpükleri seyrederler. Bir rıhtım kenarında el-ele yürürler. «Lido» yüzme havuzu. Gazinonun ışıkları yanmaya başlar. Havuz da kalan üç-beş yüzücü sudan çıkar. Sandallarda karpit lambaları vardır. Masaların beyaz örtü-

leri serilir. Müşteriler gelmeye başlar. Gazeteciyle Kız içeri girerler. Kız masayı gösterir. (Cazın akort sesleri.)

Garson — «Buyrunuz, buyursunlar paşam.»

Kız — «Burası nasıl, güzel değil mi?»

Gazeteci — «Çok güzel tamam, tamam» otururlar. Kız kalkıp bitişikteki masadan kaparcasına çiçek vazosunu alır. Kendi masalarının üzerine koyar. Örtüyü düzeltir. Gazeteciye bakarak gülümser. (Caz başlar)

Gazeteci vemek listesini alıp Kıza uzatırken,

Kız — «Öyle acıktım ki hiç doymayacağım sanki... (Gazeteciye) Bu akşam bütün yemekleri seviyorum. Sen ne istersen seç.» Garson gelir «Ne emredersiniz?» Gazeteci Kıza bakarak: «Çorba, karışık salata... Şiş kebabı». Garson yazar. Gazeteci garsona bakar, tekrar Kıza bakar. Kız, Gazetecinin kulağına birşeyler mırıldanır. İkisi de gülerler. Gazeteci garsona gülerek: «Bir dakika. Bize şarap da! Hem de en eskisinden.» Garson olduğu yerden Gazeteciye döner, başıyla tasdik eder. Gazeteci Kıza gülerek bakar. «Tamam» manasına başını sallar. Kız birden yerinden fırlayarak, Gazeteciyi elinden çek'p piste dansa götürür. Yanak-yanağa dans ederler. Kız Gazetecinin kulağına melodiyi mırıldanır. Garson dikkatle onların masalarını tanzim etmektedir. Abajuru yakar. Arada-bir onlara bakarak gülümser. Vazoya götürüp daha çok çiçek koyarak getirir. Kızla Gazeteci el-ele masaya gelirler, ayakta şarap içerler. Kız Gazeteciyi yeniden dansa götürür. (Caz durur, Caz başlar).

Gazeteciyle Kız masalarında iştahla yemek yerler. Bir çift artist akrobosi yaparlar. Gazeteciyle kız yemeklerini bitirirler. Gazeteci garsonu çağırır. Hesabı öder. Garson çok memnun

olur. Çıkarlar. Çakır keyiftirler. Kız pardösüsünü tutan Gazeteciye yüzünü sürmek için başını geriye atar. Gazeteci çok neşeli olarak taksi çağırır. (Gelen, duran, giden bir taksinin sesi) Binerler. Taksinin arkasında Gazeteciyle Kız otururlar. Kızın başı Gazetecinin omuzuna dayanmıştır. Bir ara doğrulup, küçük parmağını gazeteciye sallar.

Yalının salonu, Anneyle, Baba. Anne koltukta gazete okur, Baba sinirli-sinirli dolaşır, sigara içer. Saate bakar, onikiyi on geçmektedir, pencereden kapıya bakar. Anne zaman-zaman saate ve Babaya bakar, devamlı okumaz, sık-sık sahife çevirir. (Duran bir otomobil sesi) Baba pencereye koşar. Gazeteciyle Kız arabadan gülerek inerler. Hafifçe sarhoştürlar. Kapıya doğru sallanarak yürürler. Şöför elini açar.

Şöför — «Abi bir dakika..» Gazeteciyle Kız geriye dönerler. Gazeteci gülerek elini cebine atıp parayı verir. Anne kalkar. Kocasının yanına gider. Pencereden Kızla Gazetecinin kapıya doğru geldiklerini görürler. Yerlerine oturup beklerler. Gazeteciyle Kız kapının önünde ayakta konuşurken, Baba pencereden bakar ve yerine oturur. Bir müddet gezinir. Sonra saate bakar. Yarımdır. Tekrar pencereye gider. Kızla Gazetecinin bir duvarın üstüne oturmuş olduklarını görür. Hırsla odanın içinde gezinmesine devam eder. Masadan bir sigara alıp yakar. Sigarasını içerek pencereye gelir. Onları göremeyince merakla bakınır. Az sonra ağaca yaslanmış olan Gazeteciyle Kızını görür. Anne merakla yerinden kalkıp kocasına doğru gelir. Pencereden birlikte bakarlar.

Baba — «(Nefretle) Gel, gel. Bak şu hale, bak.»

Anne — «Gençliktir bu, olur. Hepsi geçer gider... Şimdi gelir, haydi otur.»

Baba — «Yoo, geçer meçer yok. Ben artık kararımı verdim...»

Gazete idarehanesinde istihbarat odası. Çalışanlar ve ayakta konuşanlar vardır. Hademe Gazetecinin yanına gelir.

Hademe — «Ziyaretçiniz geldi, sizi salonda bekliyor.»

Gazeteci sözünü bitirip salona gider. Salon, Kızın babası gezinir, Gazeteciyi görür, ona doğru yürür karşısında durur:

Baba — «Sizi dün gördüm!... Kızım hakkındaki düşüncelerinizi öğrenmeğe geldim.» Gazeteci duraklar. «Buyurunuz konuşalım» Kızın babasına yer gösterir otururlar.

Baba — «Ben de ileri görüşlü bir babayım. Bu münasebetinizi hiç de tasvip etmiyorum. Evlenmek üzere sözlü bulunan bir genç kızla böyle bir ilgi kurabilmek nasıl tasavvur edilebilir? anlamıyorum bunu...»

Gazeteci — «(küçümsiyerek gülerken)...

Baba — «Böyle gelip geçici arzuları tatmin için bir genç kızın istikbalini, parlak bir izdivacını tehlikeye düşürmek gayri ahlaki bir harekettir. Bir baba sıfatiyle buna asla müsaade edilemez.»

Gazeteci — «Hayır-hayır yanılıyorsunuz. Kızınızla olan münasebetimizde endişelendirecek hiçbir durumumuz yoktur. Aramızda kötü olan hiç birşey geçmemiştir..»

Baba — «Peki ama, bu vaziyetin neticesi ne olacak? Sizin durumunuzda bir insan ne dereceye kadar ciddi olabilir ki? Siz bir yuva kurabilecek misiniz? Maddi imkânlarınız ne dereceye kadar müsait olabilir?»

Gazeteci — «(Tiksinti ile) Ben hayatımda hiç bir zaman, madi imkânlarımı unutarak bir genç

kıza izdivaç teklif etmedim. Evliliğin mesuliyetlerine müdrik bir insanım. Kızınızla evlenebilmemizi de imkânlarımı artıracağım zamana bırakmıştım.»

Baba — «İmkânlar-imkânlar, imkânlar. Ne zaman düzelir bunlar? Kaç yıl sürer daha kim bilir?»

Gazeteci — «Normal şartlar altında... dört-beş yıl sürer.»

Baba — «(Hayret ve küçümseme ile) Dört-beş yıl! Bir genç kızın hayatında ne demektir bu bilir misiniz?... Hem dört-beş yıl sonra da gene bu şekilde düşünebileceğinizi kim temin edebilir bana? Hayır-hayır, bu olamaz.»

Baba acele ile kalkar şapkasını alıp çıkar. Gazeteci arkasından baka kalır.

Hızla Çocuk ve köpeği caddeden koşarak, matbaaya girer. İstihbarat odasına çıkarlar. Kız kapıdan başını uzatır. Gazeteci bunu farkederek ona doğru koşar. El-ele taraçaya çıkarlar. Gazeteci Çocuğun saçlarını karıştırır. Köpek yaltaklanır. Kız Gazeteciye sarılır.

Kız — «Tamam artık tamam. Bu akşam yemekte bizdesin. Babamla uzun uzun konuştuk, sözlümle evlenmemi istiyor. Ben seni sevdiğimi söyleyince «Gelsin benden istesin» dedi... Senin sevdiğin şeylerin hepsini yaptım ama bakalım nasıl oldu. İlk defa yemek pişirdim. Ama bak şarap yok..»

Kız küçük parmağıyla tehdit eder. Gazeteci duraklar. Çok endişelidir. Konuşmakla-konuşmamak arasında bocalar. Kız endişelenir.

Kız — «Sevinmedin mi yoksa?»

Köpek salondon kaçar. Çocuk köpeğinin yokluğunu farkeder.

Gazeteci — «Babanla da bu hususta (sesi uzaklaşır)

Çocuk köpeği aramak için çıkar. Kızla Gazeteci yalnız kalırlar, münakaşa ederler (sesleri duyulmaz) Gazetecinin ikna için uğraştığı, Kızın kabul etmediği pencereden farkedilir. Kız bitkin kapıdan çıkar. Çocuk kucağındaki köpeğiyle salona girer. Gazeteci elleri cebinde pencereden sokağa bakar. Kız çıkar yürür. Çocuk köpeğiyle salondan aşağı koşar. Caddeye çıkınca kızı görür. Ona yetişir. Gazetecinin geldiğini sanarak duraklayan kız birden arkaya döner. Çocuk kıza elini uzatır. Kız çocuğun Gazeteci olmadığını anlayınca teessür ve acımayla çocuğun elini birden kavrar. Yürürler. Köpek onları takip eder. Gazeteci üçünü birden üzüntüyle seyreder.

Yalının salonu. Radyo çalar. Anne, baba, kız oturmuşlar. Karı koca konuşurlar. Kız kitap okur. Baba kızına bakar. Müsterih gülümser. Karısına dönerek: (Radyoda oda müziği)

Baba — «(Gazetesine göz gezdirirken) Artık içim rahat... Sen hazırlıklarına başla, sonra sıkışmıyalım.»

Anne — «Hiç merak etme, ben hepsini evvelden düşünmüştüm. Nişan nikâh bir arada olsaydı daha da iyi olurdu. Çabucak biter giderdi.»

İnşaat yeri. İşçiler. Köpek büyük bir tuğla yığınının altındaki deliğe girer. Çocuk köpeğini ararken deliğe girdiğini görür. Koşarak gidip çıkarmaya çalışır. Ama, baba, kız salonda oturmakta devam ederler.

Baba — «Bundan ötesi kolay artık. Zaten bu işin böyle olacağından emindim. O gazeteci parçasını başından beri gözüm tutmamıştı.»

Kız kitabını fırlatarak pencereye yaklaşır. Anne vaziyetin kötülüğünü anlayıp endişele-

nerek Kızına, kocasına bakar. Kız inşaat yerini seyreder. Çocuğun tuğlaların altındaki köpeği çıkartmağa çalıştığını görerek endişelenir.

Radyodaki oda müziği dramatik bir melodiye çevrilerek gittikçe kuvvetlenir.

Anne — «(kocasına) Gençliktir, bu da geçer. Hem kızımı sevseydi gelip istemez miydi? Bizim kızımız makûldür böyle boş hayallere kapılmaz...» (Dramatik fon müziği kuvvetlenir.)

Çocuğun uğraştığı yığından bir-iki tuğla oynar. Kız endişeyle pencereye abanır. Anne merakla kızına bakar. Çocuk oyuğun içine sinen köpeği tutmak için daha çok içeri girer, yığın sallanır. Kız çığlık koparır. (Kızın çığlık sesi... Müzik ani olarak durur.)

Duvarın yıkılışını pencereden seyreden kız, merdivenlerden koşarak iner. İşçiler ve kız kaza yerine koşarlar. Çocuğun babası da bunların arasındadır. İşçiler hep birlikte çöken tuğla yığınından birer-ikişer tuğla alıp atarak, çocukla köpeğin ezilmiş vücudunu meydana çıkarırlar. Baba ceketini çıkartarak oğlunun üzerine örter. Bir-iki işçi daha ceketlerini çıkartarak çocuğun başının altına koyup, ayaklarına örterler. Kız koşarak yanlarına gelir. Elini çocuğun başının altına koyar. Babanın gözleri yaşla dolar.

Sessizlik. Duvarın yıkılma sesi. Dramatik müzik kuvvetli ve sürükleyicidir.

BABA — «(Ağlayarak) Birşeyi yok yavrumun benim. Şimdi kalkar, aslandır o...»

Çocuk yumruğunu sıkar fakat elini kaldıramaz. Başı düşerken gözleri kıza takılır, ölür. Babası çocuğun üzerine kapanıp ağlar. Ellerini boynuna dolar. Çocuğun önü açık ceketinden bir kırık dolmakalemle, dökülmüş olan mürekkebe karışmış kan gözükür. Kız dolma kalemi

birden görür. Teessürle alır. Babasının omuzunda duran mürekkebe bulanmış sağ avucunu alıp sıkar. Gözleri yaşlı olarak yavaşça dizlerinin üzerinde doğrulur. Yürür. Bitkindir.

Bir tren istasyonu. Gazete satıcıları. Hamallar. Gelip-giden yolcular. Bir tren gelir. Arada sırada hoparlör sesleri duyulur. Gazeteci garın kapısından girer. Acele-acele yürür. Bekleme salonuna girer. Sağa-sola bakınır. Kız sıraların birisinde oturmaktadır. Başında beresi, yanında küçük bir valizi vardır. Dalgın yere bakar. Gazeteci kızı farkeder. Derhal yanına gelip oturur. Kız da gazeteciyi farkederse de önüne bakmaya devam eder. Gazeteci konuşamaz. Yüzlerine bakmadan konuşurlar.

(Gazete satıcılarının, hamalların bağrışmaları.)

HOPARLÖR — «İzmir yönüne gidecek tren ikinci perondan kalkmak üzeredir. Kurtalan istikametine kalkacak olan Doğu Ekspresi beş dakika sonra üçüncü perondan kalkacaktır.»

GAZETECİ — «Gidiyor musun?...»

KIZ — (Başıyla evet der).....

Bir müddet konuşmadan dururlar. Kız ciklet ve çukolata satan küçük bir çocuğu eliyle çağırır. Bir ciklet alır. Satıcı gider. Kız yere bakmaya devam eder.

KIZ — «Bizim küçük öldü.»

GAZETECİ — «(Şaşkınlık ve üzüntüyle) Öldü mü?... Kız susar.

HOPARLÖR — «Sayın yolcular. Doğu Ekspresi kalkmak üzeredir. Bütün yolcuların yerlerini almaları rica olunur. Hepinize iyi yolculuklar dileriz.»

Kız kalkar. Gazeteci de bavulu yerden alarak onu takip eder. Yürüyerek perona varırlar.

Trenin kapıları kapanmaktadır. Kız henüz kapanmamış bir kapıdan içeri girer. Bir kompartmana dalıp pencerenin önüne gelir. Gazeteci bavulunu pencereden verir. Bitişik pencerede ve kızın yanında vedâlaşanlar vardır. Gazeteciyle kız göz göze gelmekten kaçınırlar. Tren hareket eder. Çok kuvvetli bir düdük sesi, konuşmak isteyen Gazeteciye mâni olur. Gazeteci yalnızca ağzını açıp-kapar. Sonra da konuşmaktan vazgeçer. Tren uzaklaşırken birbirlerine bakarlar. Kız yerine otururken Gazeteci elini kaldırır. Kız göremez. Gazetecinin kolu yavaşça iner. Tren uzaklaşır. (Çok kuvvetli bir düdük sesi.)

Bir tren kompartmanı. İki erkek, üç kadın, bir çocuk. Yemek yerler. Gülerek şakalaşırlar. Kız düşünceli. Pencereden dışarısını seyreder. Bir tren istasyonu, uzaktan bir tren gelir, durur. Küçük bir istasyon binası. Bir yaşlı memur. İki köpek. Bir kaç çocuk. İki yük vagonu, ölü yolda durur. Kız iner etrafına bakınır. Uzaktan bir dağ köyü görünür.

Biraz ötede köye doğru giden bir kâğnı arabasını görür. Kız arabaya binmiştir. (Kâğnı arabasının sesi). Bir çeşmenin başında küçük bir inek yavrusunun, yalağı ümitsizce yaladığı görülür. Köy yolunda bir cenaze alayı. Tabutun arkasında Çocukla Ağabeysi. Araba yoluna devam eder. Arabacı arada bir öküzü dürtükler. Başıyla çocukları göstererek:

ARABACI — «Bunlar da ölenin çocukları... Dün gece hep bir arada tarlalarında yemek yiyorlardı...»

Gece, tarlada bir çardak, sürekli dönen bir su dolabı, az ışıklı bir gaz lambası. Uzaklarda birer-birer sönen gaz lambaları. Adam ile kadın hasırın üzerine oturmuşlar. Kadın yemek sini-

sini kaldırır. Az ilerde Ağabeyle küçük çocuk toprağa uzanmıştır. Göğü seyrederler. Kadın lambayı söndürüp kocasının yanına uzanır. Ateş böcekleri. Su dolabının sesi. Kurbağalar. Dolabın devrinin azalması adamın dikkatini çeker. Yattığı yerden doğrulur. Dolabın devri hafifler, durur. Adam yerinden fırlar. Kadın ayaklarının üzerinde kalkar. Adam arka gider, suya bakar. Akıntı kesilmiştir, sızıntılar kalmıştır. Adam: «Suyu gene çevirdi» diyerek yerine döner. Ceketini giyer. Bir kürek alır. Ağabey uyanır. Yerinden fırlar. Çocuk da uyanır. Yerinde doğrularak kalkar. Ağabey karı kocaya yaklaşır. Baba su arkına, elindeki küreğe bakarak hırsla yürür. Kadın birden önüne geçer.» Gitme, bırak da çocuk gitsin!» der. Ağabey onlara yetişir. Babasının elindeki küreğe uzanır. Baba oğul bakışırlar. Baba vermez. Kadın araya girer. Adam kaşlarını çatarak kadına bakar. Eliyle oğlunu iterek yürür. Koşarak suyun ayrılma noktasına yaklaşır. Etrafına bakınır. Birşey göremez. Hemen kürekle kendi tarlasına akışını temin için çalışmıya başlar. Onu gözetleyen bir başkası saklandığı yerden çıkar. Sessizce ona doğru gelir. Baba çalışmaya devam etmektedir. Yaklaşan adam birden bire çalışanın üzerine çullanır. Dövüşmeğe başlarlar. Saklanan adam Babayı yere düşürür. Başı taşa çarpan Baba o anda ölür. Adam şaşırır. Korkarak kaçar.

Kağnı arabası ilerlerken arabacı durdurur. Eliyle biraz uzağı gösterir. Hadise yeri görülür. Toprağa gömülmüş bir kaya parçası. Arabacı öküzleri dürtükler, yola devam ederler. Kız üzülmüştür. Başıyla arkada kalan olay yerine bakmaktadır. Düşüncelidir.

Küçük bir bahçe içinde harap bir okul binası.

Kız bahçe kapısının önünde duraklar. Yıkık duvarlar. Camların çoğu kırık, sıvalar çatlaktır. Elini cebine sokup anahtarı çıkartır. Güçlükle açılan kapı gıcırdar. İçeri giren Kız dershaneyle Öğretmen odasını dolaşır. Kırık sıralar. Yırtılmış haritalar. Her taraf bakımsızdır.

Sonbahar. (Kapı gıcırtısı) Kız «öğretmen» kapısını açarak, Öğretmen göğüslüğüyle dışarı çıkar. Her taraf çiçek gibidir. Duvarlar boyanmış, sıralar tamir edilmiştir. Sınıfa giren Öğretmeni bütün çocuklar ayağa kalkarak güleryüzle karşılarlar. Öğretmen kürsüye çıkar. Hepsine gülümser. (Neşeli bir müzik öğrencilerin bağırışmalarına karışır).

ÖĞRETMEN — «Oturun çocuklar».

Kış bastırır. Her taraf karla kaplıdır. Hademe, yanında sepetli bir kadınla Öğretmenin odasına girer, ziyaretçiyi oturtup çıkar. Dersten çıkan Öğretmen odasına gelir. Köylü kadın ayağa kalkar. Kadın oturur. Az sonra ayağa kalkar. Sepetteki iki tavuk çırpınır.

ÖĞRETMEN — «Hoş geldiniz, buyurun, oturunuz.»

KADIN — «Benim çocuk için konuşacaktım da hocahanım...»

ÖĞRETMEN — «Buyurunuz efendim, sizi dinliyorum.»

KADIN — «Bizim çocuğa dağdan odun toplatacaz da hocahanım. Babasına yardım edecek de, onunçin mektebe yollamaycaz.»

Kadın elini sepete atıp, ağzını açarak iki tavuğu çıkartıp masanın üzerine koyar, Öğretmene bakarak sırıtır. Öğretmen birden şaşırır. Hırsla konuşmak ister. Kendine hakim olarak

pencerenin önüne gider. Geriye dönüp kadının yanına gelir. Gülümseyerek sırtını sıvazlar.

ÖĞRETMEN — «Şimdi bakın kardeşim.. Böyle çocuklarınızın hakkını alarak (Öğretmen tavukları gösterir. Kadın hayretle öğretmenin yüzüne bakar) bana gelmeniz doğru mu?... Sonra bu teklifinizin çocuklarınıza karşı büyük bir haksızlık olduğunu bilmeniz gerektir.»

Kadın artan hayretle dinler. Öğretmen tavukları sepete koyup kadının eline verirken:

ÖĞRETMEN — «Haydi bakalım sen şimdi bunları al evine git. Kocana da söyle kahvede daha az otursun.»

Kadın şaşkın takdirkâr bir bakışla çıkarken hafifçe eğilerek Öğretmeni selâmlar. Öğretmen meyus, memnun bakar.

Su arkında öldürülen adamın evi. Öğretmen görüşmek için gelmiştir. Kahvesini içer. Amca, ağabey, küçük kardeş. Öldürülen adamın dul karısı yerdeki bir liğende çamaşır çitelemektedir. Öğretmen amcanın konuşmalarını büyük bir merakla takip eder. El hareketlerinden bu anlaşılmaktadır. İhtiyar tesbihini hırslı-hırslı şakırdatır.

AMCA — «Hayır hocahanım hayır. Bu haksızlık, bu cinayet ancak kanla temizlenebilir. Bak hâlimize... (eliyle dul kadını ve çocukları gösterir.) Ellerimiz böğürlerimizde kaldı... Ben ihtiyar adamım... Kadıncağız gencecik dul kaldı... İki yetim..»

ÖĞRETMEN — (Üzgün) Olmuş bir kere bu kaza, bir ocak sönmüş... Şimdi bir yenisini söndürmekte ne mana var? Hem bu işte çocukların günahı ne?.. Onları okuldan nasıl alıkoyabilirsiniz?... (Öğretmen yerinden kalkar. Küçüğün yanına gidip başını okşarken amcaya bakar)...

Bu yanlış kararınızı bırakın... Hem de benim en iyi öğrencim...»

Öğretmen çocuğa bakar. Mantosunu alıp atkısını boynuna dolarken, çamaşır yıkayan kadın başını kaldırarak:

KADIN — «Bu akşam bizde kalsan, yarın dönerdin!»

ÖĞRETMEN — «Başka zaman kalırım, biraz da pazara çıkayım. Defter filan alacağım..... Yarın mutlaka okula beklerim...»

AMCA — «Hayır, hayır olamaz bu... Ben sağken asla olamaz.»

Öğretmen kapıya doğru ilerler ve çıkar. Amca, Kadın, Ağabey, Çocuk eşiktedir. Öğretmen Amcaya ümitle bakar. Amca olmaz manasında başını sallar. Öğretmen amcaya hırsla, küçümseyerek bakıp gider. Amca muzafferane gülümser, çocuğu elinden tutup içeri götürür.

Pazaryeri. Öğretmen pazara doğru yaklaşmaktadır. Sıralı olarak yere oturmuş başörtülü kadınlar yumurta, yoğurt satmaktadırlar. El-ele tutuşmuş kızlar ihtiyar bir kadının himayesinde dolaşırlar. Dişçi, fotoğrafçı, gözlükçü, berber, eskimiş plâklar satan bir satıcı... Öğretmen pazara girer ve merakla çevresine bakar. Küçük çocuk evin arka kapısından kaçar. Koşa-koşa pazara gelir. Öğretmeni görür, ona koşar.

ÇOCUK — «(Bağırarak) Öğretmen... Öğretmenim...»

ÖĞRETMEN — «Sen misin?» elini uzatır. Gülümserler. El-ele dolaşırlar. Ona elma şekeri alır. Bir deftercinin önünde durup bir miktar defter, kalem, silgi, tebeşir alırlar. Birer tane çocuğa verir. Yürürlerken çocuk defteriyle cetvelini düşürür. Şekerini ağzına sıkıştırarak yerden toplamak ister. Bunu gören Öğretmen ona yardım eder. Çeşitli satıcılar. Bir gramafonu

olan plâkçının yanına varırlar. Dinleyiciler çalınan parçayla alay ederek gülerler. Yalnızca boruyla ilgilenirler. (Bir rumba çalar. Plâk cızırtılıdır.) Öğretmen müziğin tesiriyle kendisini unutur. Ağır-ağır giderken geride şaşkın kalan çocuğu hatırlar. Gülümseyerek geriye döner. Çocuğun başını okşar. Çocuk gülümser.

Bir köy kahvesi. Peykelerin üzerinde bağdaş kurmuş köylüler. Gazete okuyan bir öğrencinin etrafında onu ilgiyle dinleyen yaşlı bir kaç kişi. Duvarlarda Atatürk'ün, Bayar'ın, Çakmak'ın resimleri. Yavuz zırhlısının büyük, acayip bir resmi. Buğday başaklarından örülmüş süsler. Çarpık borulu saç bir soba. Üç-dört ihtiyar kafa-kafaya vermiş. Gözlüklü bir adamın daktiloyla mektubunu yazan, onun yanında elinde zarf kâğıdıyla sıra bekleyen iki adam vardır. Mektubu yazılan parmağını kâğıda basar. Masaya para bırakarak kalkar, başka masaya gider. Sıra bekleyen mektubunu yazdırmaya başlar. Kapı açılır. Öğretmen içeri girer. Ayağında çizmeleri vardır. Biraz yürüyüp durur. Tavlada oynayanlardan birisi Öğretmeni görünce hayretle ona bakar. Tavla durur. Daktilodaki adam tavlanın durduğunu görünce makinesini bırakarak başını kaldırır. Öğretmene hayretle bakar. Tek bir masanın üstüne abanmış olarak horlayan birisi uyumasına devam eder. Gazete okuyan dinleyicilerinin ilgisizliğinden dolayı merakla etrafına bakınır. Öğretmeni görür, susar.

ÖĞRETMEN — «Şöyle biraz yaklaşın bakalım...» Kahvede oturanlar büyük bir hayretle birbirlerine bakışırlar. Bir kısmı yeniden oyunlarına devam eder. Tavla, domino oynayanlar. Öğretmen büyük bir infialle oynayanlara, horlayana bakar. Elini bir masanın üzerine koyarak:

ÖĞRETMEN — «Ben sizin çocuklarınız için,

sizin için buraya kadar geldim.. Kiminiz çocuğunuzu okula göndermezsiniz, kiminiz karınızın eline iki tavuğu sıkıştırıp selam yollarsınız... Kiminiz otururusunuz senelerce evvelden, üç nesil önceden gelen kan davasını çocuklarınızın yüreklerine bir akrep gibi, bir yılan zehiri gibi, dökersiniz... İşiniz, gücünüz bu mu sizin? Sizin dertleriniz, sizin mahrumiyetleriniz yok mu?... Sivrisinekten kaynayan bataklık bir adım ötenizde durur. Sıtmadan kırılırsınız da üç tane kürek alıp elinize beş gün çalışıp şunu kurutalım demezsiniz... Sabahtan akşama kadar şu pis iskambillerle didişmekten, şu yağlı tavlanın pullarından başınızı kaldıramazsınız..... Bir çocuk okur, onun ağzına bakarsınız hem de yüzünüz kızarmadan».. (Köylüler bakışırlar. İki üç kişi başını önüne eğer. Köşeleri yırtılmış iskambiller. Kirli, yağlı tavla pulları. Eliyle gazete okuyanı gösterir. Parmağıyla daktilo yazan adamı gösterir) «Bir sen yazarsın, etrafında sana üç satır yazdırmak için bir yığın adam sıra bekler...» (Gazete okuyanı dinleyen köylülerden birisine) «Sen neden kızını okula göndermezsin? (Küçümseyerek) o da senin gibi olsun diye mi?... Yoksa avrat diye mi göndermezsin?.. Ben avrat değil miyim?...» (Hepsini toptan süzer)... «Ya benim kafamdan gelirsiniz, benim gibi düşünürsünüz. Yahut da ben giderim.»

Öğretmen hırsla kapıyı açıp çıkar. Kapı kapanırken gürültüsünden uyanır. Şaşkınlıkla bakınır. Sessizliğe hayret eder. (Kapının şiddetle açılıp kapanma sesi. Horultu kesilir.)

Öğretmen odasındadır. Pencereden karanlıklarda uzaklaşan bir trenin ışıklarını seyreder. Kederlidir. Gençlik yıllarını hatırlar. Boğaziçinin gece görünüşü. Süslenmiş, ışıklandırılmış dükkânlar. Yılbaşı. Noel ağaçlarını seyreden ço-

cuklar. Dükkânlardan neşe ile çıkan elleri paket dolu çiftler. Çocukların cıvıldaşmaları, otobüs tramvay gürültüleri.

Yiyecek dükkânları. Vitrinde bir hindi. Bir garson elindeki tepside pişmiş bütün bir hindiyle bir kapıyı açarak odaya girer. Çam ağacı, çiçeklerle süslenmiş bir köşe. Neşeyle içip-eğlenen insanlar. Radyo. Kızla Gazeteci dans etmektedirler. Kapıdan çıkarlar. İkisi de hafifçe serhoşturlar. Kız pardesüsünü tutan Gazeteciye yaslanır. Gülerler.

Gazeteciyle Kız otomobilin içindedirler. Birbirlerine sevgiyle bakarlar. Gazeteci Kıza sarılır, öper. Bahçede birbirlerine sarılmış olan Gazeteciyle Kız ayrılırlar.

Kızla çocuk Gazeteci dönerler. Kız üzgündür. Köpek bacaklarının arasında dolaşır. Çocuğun çeketinin içinde kanla dökülen mürekkep birbirine karışmıştır. Kız düşen dolmakalemi alır. Çocuğun mürekkepli elini sıkar ve ayrılır. Tren hareket eder. Gazeteci birşeyler söylemek ister. Konuşamazlar. Kız trenin penceresinden hüzünle dışarı bakar.

Karda uluyarak koşan çakallar. Kız pencereden bunları görünce kendisine gelir. Odasında olduğunu farkeder.

Nisan ayı. Bütün ağaçlar çiçek içindedir. Köy okulunun önünde bir otomobil. Bir-kaç küçük çocuk etrafını çevirmiş bakarlar. Çok kalabalık bir sınıf. Öğretmen çok neşeli olarak ders anlatmaktadır. Dersten çıkış zili çalar. Tebeşirini bırakır. Sınıftan çıkar. Odasına doğru gider. Kapıyı açar. Büyük bir sevinç çığlığı koparır. Gazetecinin kollarına atılır. (Öğretmenin çığlığı.)

ÖĞRETMEN — «(taşkınlıkla) Bekliyordum seni...»

GAZETECİ — «Seni öyle özlemiştim ki bilsen...»

Öğretmenle Gazeteci, papatyalar, gelincikler arasında bir kırda ilerler. Az ilerde araba durur. İçinde babası öldürülenin çocuğuyla, öldürenin çocuğu vardır. Birisi direksiyonla oynar. Üç-beş çocuk çiçek toplar. Bir kısmı kovalamaca oynar. Öğretmenle Gazeteci yavaş-yavaş uzaklaşırlar. Bir uçuruma yaklaşırken Gazeteci arkasına dönüp çocuklara bakar. Hepsi kendi dünyasındadır. Önüne dönerken elini uzatıp Öğretmenin elini tutar. Karşılıklı bakışıp gülümseyerek yürümelerine devam ederler. Uçurumun kenarında dururlar. Gazeteci Öğretmenin elini bırakıp omuzuna dolar. Gazeteciyle Öğretmen uzaklara bakar. Gazeteci ovaya bakarken, gözleri traktörün döndüğü bir tarlaya takılır. Öğretmen traktöre bakarken Gazeteciye döner:

ÖĞRETMEN — «Geldiğim zaman orası bir bataklıktı.»

Gazeteci Öğretmene takdirkâr gözlerle bakar. Omuzunda bulunan eliyle onun saçlarını okşar, tekrar ovaya bakar. Öğretmen merakla arkasına dönüp talebelerine bakar. Uzakta oynayan çocuklar görünür. Ağır ağır çocukların yanına dönerler. Çocuklara yaklaşırlarken arabadakiler onların döndüğünü farkeder. Babası öldürülen kornayı öttürür. Öğretmen elliyle otomobildekileri çağırır. Adımlarını çabuklaştırır. Arabadan fırlayan iki çocuk bütün gayretleriyle Öğretmenlerine koşarlar.

ÖĞRETMEN — «Bunlar, bir su arkı için aralarında kan davası güden iki düşman ailenin çocuklarıydı.»

Öğretmen kollarını açarak bekler. İkisi de koşar. Babası öldürülen önceden gelir. Öğretmenin kollarına atılır. İkinci çocuk az sonra nefes ne-

fese gelir. Gazteci de gülümsiyerek onu kucaklar, başını okşar. Yürürler.

Otomobil yolda gitmektedir. İçerisi tıklım-tıklım doludur. Öğretmenin kucağında babası öldürülen, Gazetecinin kucağında öldürenin çocuğu vardır. Aralarında küçücük bir kız. Öğretmenin köye ilk girdiği gün önünden geçtiği susuz çeşmede çocuklar bağırır:

ÇOCUKLAR — «Su, su içelim öğretmenim, duralım öğretmenim, ben çok susadım, susadım.»

ÖĞRETMEN — «(Gülerek) Peeki, peki çocuklar, anladım şimdi dururuz.» (Otomobilin fren sesi).

Gazeteciyle Öğretmen gülüşürler. Duran arabadan çocuklar iner. İtişe kakışa su içerler. Birbirlerine su atarlar. Gazeteciyle Öğretmen sevgiyle gülümserler.

BİR KIZ — «Yapmayın ne olur yapmayın. Entarim ıslandı hep...»

BAŞKA BİR KIZ — «Ne olur ben de içeyim..» (Çocukların haykırmaları.) Öğretmenle Gazeteci arabaya dönerken, çocuklara bakarlar.

ÖĞRETMEN — «Haydi çocuklar arabaya, haydi.»

Hepsi arabaya dolar. Otomobil hareket eder. Arkadan bagajda oturan bir kız ve üç erkek görülür. Önlerine gerili ipi tutarlar. (Hareket eden otomobilin motör sesi.)

Öğretmenle Gazeteci bir göl kenarında, çimenler üzerine oturmuş yemek yerler. Uzakta sıra dağlar. Arada sırada şarap içerler. Öğretmen Gazeteciye bir kadeh şarap ikram eder. Gazeteci ona bakar ve manalı gülümser. Bir yudum içer, sonra Öğretmene ikram eder.

ÖĞRETMEN — «(Gülerek) Keşke beni bekleyebilseydin de beraber gitseydik.» Gazeteci Öğretmene döner onu omuzlarından tutup öper.

GAZETECİ — «...Sen okulu teslim edinceye kadar ben de nikâh muamelelerimizi yaptırır evimizi hazırlarım.»

Gazeteci yanındaki radyonun düğmesini çevirir. Güzel bir tango çalar. Bakışlar. Birden ikisi de ellerini aynı zamanda uzatıp kalktıkları için hayret eder, gülüşürler. Otların üzerinde dans ederler.

Şiddetli bir yağmur. Gazeteci İstanbul'a dönmektedir. Islıkla müziğe katılır. Arada sırada farları yanıp-sönen arabalar geçer. (Uzaklık ve yalnızlığı canlandıran bir müzik. Müziğin ritmi hafifçe çabuklaşır).

Haziran ayı. Eteklerine kadar karlı dağlar. İki dağ arasından sakin-sakin akan ince bir ırmak. Kar sınırı zirvelere yaklaşmaktadır. İki dağ arasındaki ırmağın seviyesi biraz daha yükselmiştir. Zirvelerde biraz kar. Irmağın akışı çok şiddetlenir. Beyaz köpükler içinde uğultuyla akar.

Bir gelincik. Gece. İlerleyen bir çift ayak gelinciği ezer. Karanlıkta bir adam kibritini çakarak fitili ateşler. (Kibritin çakılışı, fitilin yanışının sesi. İnfilak sesi.) Sonra koşarak saklanır. Bentin temeline yerleştirilen dinamitin infilak etmesiyle, taş, toprak, su havaya fırlar. Eski bir nehir yatağında, aralarından sular sızan çok miktarda kütükler. Sahile saklanmış olan birkaç kişi, saklandıkları yerden fırlayarak ellerindeki kancalarla kenarda kalan kütükleri akmaya başlayan ırmağa iterler. Kütükler şiddetli akıntıyla sürüklenirler.

Su dolabının devri gittikçe azalır, nihayet durur. (Su dolabının devir yavaşlama, durma sesi.)

Öğretmen odasında yol hazırlığıyla meşguldür. Dolabından elbiselerini çıkartarak yatağının üzerine sıralar. Çok neşelidir. Bu sırada köye ilk

geldiği zaman gördüğü çeşmenin suyu gittikçe azalır, damla-damla akar, nihayet kesilir. Tanyeri ağarmaktadır. Öğretmen bavullarını kapatır. Bir ara kitaplarının yanında, ölen çocuğa hediye ettiği kırık dolmakalemi görür. Bir müddet kederle bakar. Elçantasına kor. Odasına son olarak hüzünle bakar. Sonra yeniden neşeyle bir şarkı mırıldanarak kapıdan çıkar. Büyük bir olana yayılan su. Bir traktörün tekerlekleri yarı-yarıya sulara gömülmüştür.

Öğretmen köyün istasyonunda duran bir trene biner. İki bavuluyla üçüncü mevki vagonunun koridorunda, yüzü kompartımanlara dönmüş, güçlükle ilerler. Çekirdek yiyen çocukla ağabeysi gülerek konuşurken, Çocukla Öğretmen göz-göze gelirler. Öğretmen duraklar, hayretle ona bakar. Çocuk dargın başını çevirir. Şaşkınlıkla yerinde duran Öğretmen onlara doğru yürür, yanlarına gelir. Ağabey önüne bakar. Kendisine, kardeşine bakan Öğretmene döner.

ÖĞRETMEN — «Nereye gidiyorsunuz böyle...?»

AĞABEY — «Bizim dolap gene dönmüyor...»

Öğretmen bavullarını bırakarak karşılarına çöker. Sıralarda oturanlar merakla onlara bakarlar.

ÖĞRETMEN — «(Üzüntüyle) Nasıl?.. Belki de yukarlarda bir yerde tıkanmıştır..»

AĞABEY — «Dün bütün yolu birden temizlemiştim, bendi havaya uçurdular, suyu çevirdiler.»

ÖĞRETMEN — «Yaaaa!... Nereye gidiyorsunuz?...»

Öğretmen kendisine hiç bakmayan çocuğu işaret ederek:

ÖĞRETMEN — «Nesi var?»

AĞABEY — «(Utançla gülerek) Size darılmış

da... köyden gidiyorsunuz diye!» (Dramatik fon müziği)

Çocuk elini ceketinin cebine sokar, bezden yapılmış oyuncak köpeğini arar. Bulamayınca sıranın altına girer. Köpeğini çıkartırken, Öğretmen Çocuğa bakar.

Tuğlaların altına saklanan köpeği çıkarmağa çalışan çocuk. Öğretmen pencereden Çocuğun üstüne tuğla yığınlarının çöktüğünü görerek çığlık atar. Kollarını açar. Filmimizin başındaki olayı yeniden yaşar. Öğretmenin çığlık sesiyle müzik durur. Köpeğini bulup doğrularak yerine oturan trendeki Çocuğun boynuna hıçkırarak sarılırken, hayalinde tuğla yığınının altında kalarak ölen Çocuğu kolları arasına alır. Kanla karışık mürekkebi görür. Kırılan dolmakalemi alır. Babasının omuzunda bulunan mürekkepli elini kuvvetle sıkar. Eli kuvvetle sıkılan trendeki Çocuk bağırır.

ÖĞRETMEN — «(Hıçkırarak) Hayır, hayır... sen gidemezsin.. Senin burada kalman lâzım... Haydi, haydi yürü bakalım. Yürüsene!... Dönmek lâzım diyorum sana.»

Çocuğu endişe ve korkuyla göğsüne bastırır. Kucağından yere indirerek arkasından itekler. Çocuk kompartıman kapısına doğru çıkar. Kapının önünde, arkasından geldiğini sandığı Öğretmeni bekler. Öğretmen inmekte geciken Ağabeye bakar. Ağabey hareketsizdir. Öğretmen yeniden, kapıda bekleyen Çocuğa bakar. Oturmağa devam eden Ağabey Öğretmenin kendisine baktığını farkedince bir ayağını altına alır, sigara yakar, pencereden dışarı bakar. Hareket memuru düdük çalar. Öğretmen şaşkın, kırgın sürüklenircesine Çocuğa koşar. Öğretmenin geldiğini gören Çocuk trenden iner. Öğretmen son basamakta iken trenin düdüğü çalar. Öğretmen

kararsızdır. Korku ve üzüntü içinde sarsılarak tıkanırcasına ağlar.

Lokomotifin piston sesiyle tren hareket eder. Peronun birki taşıyla çocuk geride kalır. Çocuk Öğretmeninin kararsızlığından korkarak ümitsizce son bir bekleyişle bakar. Öğretmen inmek isterken boş ellerini görerek derhal geriye fırlar. Trenin hareketi yavaş-yavaş hızlanır. Çocuk korkudan, yalnızlıktan doğan bir hayretle elini ısırarak trene bakar. Yüzünün ifadesi birden değişir. Elini ağzından çeker. Gözlerinde halâ korku, gülümser. Öğretmen kapıda görülür. Bavulları ellerinde iki basamak iner. Son basamakta son bir kararsızlık ânı geçirir. Sonra ağlayışını keser. Trenden atlar. Gözlerinden elinde olmadan yaşlar akarken uzaklaşan trene bakar. Trenin penceresinden Çocuğun dürülü küçük yorganı atılır. Çocuk Öğretmene yaklaşir. Öğretmenin bavul üzerinde duran elini tutar. Öğretmen başını yana çevirir. Minnetle kendisine gülümseyen Çocuğu görür. Ağlayışına tebessüm karışır. Tren uzaklarda kaybolmaktadır. (Uzaklaşan bir trenin iki uzun düdük sesi) İki elinde bavulları olan Öğretmenle, sırtında dürülü yorganı asılı Çocuk, bir eli Öğretmeninin bavul üzerindeki elini tutmuş olarak dağlara giden yolların birinde gittikçe küçülerek kaybolurlar.

— V —

Film biter. Işıklar yanar. Herkes çıkar. Karanlıktan aydınlığa. Kimisi geri dönmeği gerektirecek birşeyini unutur, salonda. Kimisi kameradan gönlüne yıllar sonra da hatırlanacak bir-iki söz aktarır. Ben Yılmaz Güney'in bir ya-

pıtında görmüştüm. Akıntıburnunda bir kızla konuşurken, «Sen hiç ölü gördün mü?» diyordu.

Eriq Maria Remarque'nin de bir senaryosu vardı. Pravantoryomda yatan bir kız, camın önünden kayak yapanlar, ard-arda süratle geçip-gidenleri gördükçe, «Saniyelerin küsüratında yaşıyoruz!» diyordu. Böyle filmler Kıyı Kentlerinde oynamazdı. Büyük kentler de böyle filmlerin yerine «apışarası edebiyatı» veren ürünleri kollardı. Sonra bir başka film vardır. Kadın «Sen hiç makarna pişirdin mi?» der adama. «Tencerenin içine daldırırsın kepçeyi. Bir makarna yiyip tadına bakarsın. İşte o binlerce makarnadan bir tanesi gelir kepçeye. O tek makarna var ya. İşte hayatta ben hiç bir zaman kaşığa ilk gelen makarna olamadım. O hepsinden başkadır». Bu film de böyledir. Çilli kız görevine, köyüne döner. Gazeteci gazetesine. Her ikimizin de hayatları başka yörelerin çevreler'nde başka-başka şarkılarla sürüp gider. Kendileri için yaşamayan insanlar, kendilerini çevrelerine adarlarsa, kendilerini çevrelerine taksit-taksit veremezler. Herşeylerini bölüm-bölüm veremezler. Onun için o da, ben de; onun için Çilli Kız da; Patavatsız da. alıp başlarını gideceklerdi. Onun için de atlarımıza binmeden de olsa çekip başımızı gittik.

Patavatsız bendim. Çilli Kız oydu. Gazeteci de bendim. Öğretmen de oydu. Hikâyem'z çerçevelerini büyüterek, yaşantılarla oluşarak roman oluyor, böylesine sürüp-sürüp gidiyordu. Gerçekte çoğumuzun bir yanında Patavatsız, Çilli Kız, Gazeteci, Öğretmen vardı. Gerçekte toplumumuzun çok az bir bölümü «Şarkısız Dünyaların Orkinosları»ydı. Aksini söyleyen va mı?

— VI —

Çok eski bir arkadaşa rastlıyorum. Yüzü tanınmayacak hale gelmiş! «Bu muydu o genç kız?» diyorum. Çizgiler içindeki yüzü kararı vermiş. «Ne bakıyorsun öyle?» diyor. «Muharebeye girmiş gibi oldum. İlk kocam intihar etmişti, kanlar içinde getirdiler. Yıllar sonra iki çocuk boşlukta kalmasın dedim, evlendim. İyi bir askerdi. Trafik kazasında öldü. Onu da kanlar içinde getirdiler. Kızım sevici oldu. Onyedi yaşında bir kızla günlerce kapanır. Dayımın oğlu benimle yatmaya kalktı.»

Tutunacak yer arıyordu. Yoktu. Sallanıyordu. «Azariler develer çiftleşmeye kalkınca kar yağar» derler.

Dolmuşta bir kadın yanındakine yavaşça «Hayır» diyordu. «Bir daha buluşmayacağız. O gün çocuğumu almaya senin yüzünden geç kalmışım. Yuva dağılmış, bütün çocuklar gitmişti. Oğlum kırmızı trençkotu ile yanlız kalmıştı, korkmuştu, üşümüştü, kar yağıyordu. Bir daha tövbe.»

Cevdet Sunay Cumhurbaşkanlığı süresinin Anayasa'ya rağmen uzatılmasını istiyordu. Hem de resmen. Örtülü, kapaklı olarak da değil. Yedi yıllık süresinin bitimine iki yıl kala zemin yoklamasına geçmiş, bu konuda beyanlar yayınlanmağa başlanmıştı. Sonradan süre bitince, yerine de aday tesbiti güçleşince, bu defa partiler iki yıl için olumlu karşıladılar bunu. Fakat iki yılı da istemiyor, «Dört yıldan az olmaz!» diyordu. Feyzioğlu, «Cumhuriyet Atatürk ölünce batmadı da, şimdi Sunay gidince mi batacak?» dedi. İnönü de buna «Şimdiye kadar ne yapmış da, şimdiden sonra da birşeyler yapsın» dedi.

Cağaloğlu'ndaki Turan Emeksiz, Sultanah-

met'deki Halide Edip anıtları, Fındıklı'daki şahaser çeşme pislik içindeydi. Kadının birisi kasıldı, ağladı, gözlerimin önünde üşüttü. «Gözlerime parmak soktular, mideme tekme vurdular sanki. Oğlumun bindiği araba beş taklak atmıştı. Yüzü sekiz dikişliydi. Okuldan belge alacaktı. Onunla birlikte ders çalışmaktan bunalmıştım.» dedi.

Bir trafik polisi, bir sigara veren şoförün Kabataş'ta arabalıya yandan girişini görmezlikten geliyor. Her yönümüz, adımbaşı «İdare-i Maslahatçı»larla dolu. Tevfik Fikret'in bir devrin sonunda gördüğü «Sis» bizim her günümünü kaplıyor. Öylesine bir bunalım içindeyiz ki, milletçe burnumuzun ucunu görmek bile imkânsız.

Birgün gelir ama, bir adam çıkar ortaya. Yavru Atatürk gibi çıkar ortaya. Fakirin, fukaranın, dulun, yetimin umudu olur. Bir baş soğanın, bir kuru dilim ekmeğin umudu olur. Önce, «Biz padişahın kapıkulları değiliz» der. İlk zincirleri kırar atar. «Bu düzen değişmelidir» der. «Değişecektir!» der. Değiştirebilir mi? Düzen değişir mi? Bilinmez. Düzenin değişmesi için bir adım atılır ya, sokaktaki adama bir selâm çakılır ya. İşte o selâmın sonu ergeç gelir. Hem de, «Ortanın solunun, Moskovanın yolu» olmadığı ispat da edilir.

Ortaasya'daki anavatanından Türkiye'ye koşan Yırlıgay ailesinin küçük oğlu, on yıl sokağa çıkamamıştı. Önüne gelen kendinden bir yaş büyük çocuğun tokadı «Pis tatar» diye suratında şaklamıştı. Bütün mahallenin çocukları bir olup onu döverlerdi. Sokağı tam on yıl pencere ardından seyretti.

Antakya'dan gelen Uğur Seyhan'a da «Arap çocuğu» der dururlardı. Bir gün Uğur Reyhan, «Biz her akşam evimizde tüfekle yatardık, arap-

lar gelip bacımızı kaçırmasın diye. Şimdi bize Türkiye'de arapçocuğu demeleri çok ağrıma gidiyor» demiş, ağlamış, elindeki kadehi kırmıştı. Bizim milliyetçiliğimiz de buydu biraz.

Çocuklarımız birbirinin kafasına vurarak oynar. Analar, babalar hep çocuklarının kafasına vurur. Onun için bizim kafasızımız çoktur. Onun için bizim etkafalımız çoktur. Yüksek Hakimler Kurulu Başkanı Selman Yörük «Keban Barajı istimlak yolsuzluğuna bazı Hakimlerin de adı karıştığı için, Yüksek Hakimler Kurulunca el kondu» diyor. Karakolda işinizi yaptırıp çıkarken, ilgili «Biz burada ot yemiyoruz!» diye bağırıyor. Anlamadığımız vakit gayet rahatlıkla cümlesini tekrar ediyor. Elli lirayı utana, sıkıla bıraktığınızda lütfen alıyor. Filitreli sigara içen bir trafik eri geçiyor. Kolundaki bantda 2445 numara yazılı. Sağmalcılar Cezaevinde Jandarma Astsubayı esrarcılıktan sanık Fransız kızının ırzına geçiyor. Arabalı vapurda bir makam arabası biletsiz geçiyor İçindeki hanım yolcular da biletsiz. Otobüste bir avuç kız-erkek öğrenci gülüşüyor. Bir adam tersters bakıyor. Bir kadın söyleniyor, biletçi «gürültü etmeyin» diye homurdanıyor. «Bırakın gülsünler, bizim yaşımıza gelince nasıl olsa gülmesini unuturlar» diyorum. Bu sefer de bana tersters bakıp, «Bu ne diyor» diye düşünüyorlar. İstiklâl Caddesine, Taksim Meydanına özel mersedesler inadına, inadına park ediyor. Şöförleri trafik polisi ile sohbet ediyorlar. Bindokuzyüzyetmiş üçün Milletvekilleri, Mecliste geçen sürelerini emeklilikten saydırmak ve de seçim devresinin bitiminde 72'şer bin liralık ikramiyeyi Sosyal Sigortalardan alabilmek için tasarı hazırlıyorlar. Evlerindeki telefon ücretlerini yüzde elli indirimli yaptırıyorlar. Böyle başa,

böyle tarak, böyle ayağa böyle pantolon. Ataköy'de, bir ilkokulda öğretmenlerden birisi, ders arasında «Bakın 117 Neclâ bana yılbaşında ne hediye getirmiş, ne güzel değil mi?» diye bir altın çakmağı bütün sınıftaki öğrencilerin gözüne sokuyor. Talebesinin getirdiği Bursa ipeğinden bir hediyeyi küçümseyerek «Ne zamandanberi ben yerlimali kumaş giyiyor muşum?» diye medar-ı iftiharla soran bazı öğretmenler de vardı.

Türkiye'de, her gün, en çok yer sorulan, her soruya beş kuruşa cevap verse milyoner olabilecek bir tek adam vardır: Cağaloğlu meydanındaki gazete satıcısı, benim kral arkadaşım Abdullah Akcan. Vilâyeti sorarlar, tarif eder. Dilekçeyi orada nereye vereceklerini sorarlar. Söyler. Altına pul yapışıp yapışmayacağını da sorarlar, onu da söyler. Biter mi? Bitmez. En ucuz otelden, Cuma günleri hangi caminin tenha olacağına kadar sormadıklarını bırakmazlar. Bıkmaz, usanmaz gereğini söyler. Şimdi bütün merakım, insanları bu kadar seven, onlara yardım etmek için, günde en az otuz gazete az satan —çünkü tarif etmekten müşterisine bakamayan— Abdullah'ı ne zaman bıktıracaklarıdır. Çünkü öğretmenseniz, zayıf bir öğrenciye sınıfta kalmasın diye bir not verseniz, hemen aynı durumda olan yirmi kişi koşar, «Öğretmenim ona verdiniz, bana da verin» diye, kıyameti kopartırlar.

Kanlıca'da bir eski dosta rastlıyorum. Saçları beyazlanmış. Yılların gazetecisi Cüneyt Arcayürek. Yanındaki eşi miydi? Yuvası olmuş muydu? Yıllar olmuş birbirimizi kaybedeli. Çocukları var mıydı? Aramızda bir cam vardı. Onun yanında arkadaşları, benim zaman darlığından telaşım vardı. Konuşamadık. Ekmek hepimizi bir yana

savuruveriyor. Halk Matbaasında linyit yanan sobayı, burnumuzdan kan gelişini, zehirlenişimizi, orada çocuklara ısmarladığım yoğurtların parasını bile sendikadan alamayışım, «Muhasebe tekniğinde bahşiş yok» diyen o işyerimin, bir küçük yazının yayınlanması için bir büyük gazeteye benden sonra yerime aldıkları gazeteci vasıtasıyla on şişe viskiyi yollamaları geliyor aklıma. Öylesine dalıyorum ki, beni her gün selamlayan Kaptanın düdüğünü bile vapur Emirgan'a yanaşınca hatırlıyorum. Şu dünya gerçekten kavanoz dipliydi. Bir yığın şarkıcı, futbolcu, aktör vardı. Adamları dövsen gene bu işi yaparlardı. İşlerini çok severlerdi çünkü. Bu sevdikleri işten de ekmek yerlerdi. Ben neden sevdiğim işten ekmek yiyemezdim acaba? Benim gibi bir yığın insan neden sevdiğimiz iş ile ekmeğimizi kazanamazdık? Ben yazar adamdım. Kâğıt bulamazsam, insanlara diyeceğimi kumun üzerine yazardım. Biraz sonra çıkacak fırtına o yazıları silse de gene de yazardım. Benim gibi bir yığın adam neden bu işten ekmeğimizi yiyemezdik. Ben, sanatla hiç ilgisi olmayan, bir yığın örgüt gazetesinin yazışleri müdürlüklerini yapardım. Tüzükler, Yargıtay Kararları, Genelgeler, Resmi Gazete özetleri, toplu sözleşme haberleriyle işim neydi benim? Yedi sendikaya bakardım. On yılda bu işyerlerinde otuzsekiz defa tüzük değişmişti ve ben otuzsekiz defa yeni baştan dizilen tüzüklerin tassihleriyle mizanpajını da yaparak baskıya hazırlamıştım. Bu süre içinde memleketimizde kaç parti, kaç değişik yöntem iktidara gelmiş, kaç koalisyon kurulmuştu? Yıllarca saçımı kesen Berberim Yani dükkânını kapatmıştı. Param olunca çok para verirdim, olmayınca hiç vermezdim. Berbere para veremeyecek günlerimiz de ol-

muştu. Yani şimdi kimbilir neredeydi? Arayamıyordum bile. Kuzguncuk'daki sütçümüz Yorgi Şumbas'da nolmuştu kimbilir? Otuz yıl önceki bir sütçünün soyadını hatırlayacak kadar vefakârımdır da, bir vapura atlayıp da gidip adamın hatırını soramam işte. Hoş nereden gideceğim. Ben çok sevdiğim ölüyü musallada bırakıp işime dönmüşümdür. Mezara kadar gidememişimdir. Vakit olmamıştır. Bunu da kimseye anlatamazsın.

Berç Usta, «Damar sertliği, enfarktürüst geçirdim. İki oğlum İngiltere'de elektrik mühendisi. Karım öğretmendi. (Sen ihtiyarladın, çocuklar da yetişti. Bırak ben gideyim artık) dedi. Peki dedim. Gitti. Yalnızlık çok zor ama. Ablam aldı yanına. Beş-on gün şimdi ondayım. Sonra nolacak? Evime dönünce nolacak?»

Berç Usta, Tepebaşındaki dar sokakların birinde, bizim Sait Faik'in insanlarından birisidir. Türkiye'nın bir numaralı düdüklü tencere tamircisidir. Oralardaki koltuk imalâtçısı Avram Levi de onun gibidir. Bunlar artık örneği kalmayan insan tiplerimizdir. Dünyamız ne kadar koptu, aileler ne hale geldi? Kardeş kardeşle, kırk-yıllık karıkocalar birbiriyle dargın. Herkes birbirinden kopmuş. Bu ne yaşantı? Sonra bindokuzyüzyetmişdört yılının yedi Mart gününde Filipinlerde bir Japon Teğmeni çıkıyor, otuz yıl önce aldığı emri uygulamak için ömrünü heder ediyor. Bir sözle yerini terketmiyor. Bırakması için bütün rica ve tehditlere karşı, emri veren Kumandanı Binbaşının «Vazifeni bırakabilirsin» demesini bekliyor. Roman gibi bir olay. Masal gibi. İnanılmayacak kadar güzel. İnanılmayacak kadar büyük. Bu devrin insanının anlayamayacağı kadar şiirsel ve de kutsal. Bu adam insanlığın eski günlerine birgün dön-

mesi gerektiğini, klâsik devirlere dönüşün yalnızca mobilya uygulaması ile başarılamayacağını ne güzel kanıtladı. Elleri öpülesi bir Japon. Böyle bireyleri olan Milletler gerçekten büyüktür. Biz de böyleydik. Şimdi biraz karışık bir sorun olduk. Encamımız hayrola.

Felçli bir çocuk, bisikletli arabasından seyrettiği basketbol oynuyan arkadaşlarının başarısına gülebiliyor. İçtenlikle gülebiliyor. Bu çocuk bir tek de olsa yarının karamsar dünyasından iyimser bir sestir. Bu çocukdan bir tek de olsa, bir tek de kalsa dünya yaşamağa değer olacaktır. Olabilecektir.

Bir belediye şubesinde, askere sevk işlemini yaptıran azınlık vatandaşlarımızdan birisinden portmanto istiyorlar. «Askılığımız yok da» diyorlar. Hürriyet'de Kent sigaralarının kaçakçılığı ile ilgili bir röportajında meslekdaşım Yılmaz Çetiner, «Yakalanan kaçakçı motorları, yakalanmayan yirmi tanesinden birisidir. Ondokuzu serbest bırakılır» diyor. Tekzibini bile usulen olsun yapamıyorlar. Beheri 15 milyona mal olan 22 adet kaçakçı takip motorumuz var, üstelik. Her sabah Karaköy Vapur iskelesinde pakedini elli kuruş fazlaya satan yirmiüç adet Samsun sigara satıcısı vardır. Herbirinin tezgâhında yüzlerce paket sigara. Yalnız her bölgede hergün dörtbin adet Samsun sigarası, tekelin fiyatından elli kuruş fazlasına satılır. Bu sigaralar buraya Başmüdürlükte çalışanların ortaklığı ile geliyor derseniz suç olur.

İstanbul'un Üsküdar'ında, «Paşa Kapısı»nda tutuklu olarak yatan Can Yücel'e yolladığım tebrik, Kayseri Kapalıcezaevinde tutuklu Can Uçak'a gitmiş. O da bana mektup yazıp, «Soyadımı ne çabuk unutmuşsun?» diye çatıyor. Araba vapurunda kürklü bir kadın, kolu alçılı

bir adam, iki de çocuk yanyana oturuyorlardı. Kopmuş bir aileydi. Kadın çayını içip parasını ayrı verdi. Adam çocuklara tek eliyle çay içirip borcunu ayrı ödedi. Hiç konuşmuyorlardı. Kadın arada-bir burnundan soluyordu. Vapur iskeleye yanaştı, birlikte çıktılar. Çamlıca dolmuşuna doğru gittiler. Neydi öyküleri? Onları kopartan, dağıtan neydi böyle?

— VII —

Dünya kurulduğundan buyana bir yığın meydan savaşı verilmiştir. Karşılıklı ordular, bir çizelgenin iki yanına sıralanmış, mızrağından mancığına kadar birbirleri ile savaşıp durmuşlardır. Geçmiş çağların meydan savaşları günümüzde, çeşitli ortamlarda, çeşitli kademeler arasında, makamlar arasında, bireylerin erkencecik ölüp gitmelerini düzenleyecek şekilde oluşmaktadır. Arkadaşlarının kendisine büyük bir sevgi belirtisi olarak «Patavatsız» dedikleri kahramanımızın bir meydan savaşı da, Türkiyemizin illerinden herhangi birisindeki «Ker-Tem-Si» adındaik işveren sendikasının Genel Merkezinde, gerçekte çok iyi bir insan olan, ibadet eder gibi çalışan, dürüst, erdemli bir Genel Sekreter ile alabildiğine, ölümüne, kıran-kırana yapılmaktaydı.

Bir taraf «Tazminat müessesesi»ne karşıydı. Bir gazeteciye verilen, hem de dokuz yıllık emeğinin sonunda aydan-aya verilen 980 lirayı yeterli buluyordu. Bunun karşılığında her ay yayınlanan iki gazeteyi, kitapları önemsemiyor, az bir iş sayıyordu. Patavatsız buna aldırmıyordu başlangıçta. İşini çok seviyordu. Birşey yaptığına inanıyordu. Bunun bilinci içinde durumu ida-

re ediyordu. Birgün bıçak kemiğe dayandı. Önüne gelen, sendika içinde belirli bir odası, belirli bir sandalyesi bile bulunmayan gazeteciyi, parmağı ile işaret ederek yanına çağırıyor, yapılacak bir işi veriyordu. İstifası üç ay sonra geçerli olmak üzere, yerine bulunacak adam aceleye gelmesin diye, «Ben gidiyorum» dedi. Başlangıç çok efendiceydi. «İlk sayısını gözlerim sulanarak idrak ettiğim, ıslak mürekkepli sayfalarını öperek başıma koyduğum gazetemizin on yaşına basan sayısını çıkardıktan sonra, bu iş burada biter!» dedi. «İş ahlâkının, vazife duygusunun bütün anâne ve vefakârlığına daima bağlı kalarak çalıştığım, birgün bile mazeret izni yapmadığım bu yerden ben gidiyorum, helâllaşak» dedi. Bir adet de «Dağlara Giden Yollar» kitabından alıp, «Aziz dost, bu kaçıncı bobin kopardığımız, bu kaçıncı yalnızlığımız? Ben oldum olasıya böyleyim, sevdim mi ölesiye severim, sonra çeker başımı giderim» diye çiziktirip veriverdi. Ne zaman ki sendikaya sırtına cübbe giymemiş bir stajyer avukatın beşbin lira aylık ücretle alındığını, gencecik bir hanım gazeteciye oniki sayfalık bir broşürün içinde yirmibir yanlışla baskıya hazırlaması karşılığında beşbin lira ödendiğini öğrendi. O zaman kıskançlıktan, hasetlikten çatlayacak gibi oldu. Son aylığını alınca imzalatmak istedikleri ibranamenin altına «Halen yürürlükte olan ve bana uygulanmak istenmiyen 212 Numaralı Basın Kanununun kapsamına giren hertürlü haklarım saklı kalmak şartıyle sizi onaylıyorum» kavdını koyuverdi. Ve de meydan muharebesinin hücum borazanları o anda karşılıklı olarak çalmağa başladı. Pencereden Trakya'ya kalkan otobüslerin terminal içindeki uğultuları, yolcuların bağırtıları geliyordu. Haliç köprüsünün sülüetine Fa-

tih Caminin minarelerinin gölgesi düşer gibiydi. Duvarları kadife kaplı odada, sarışın bir adam, gözlerinin üzerine düşen saçlarını eliyle arkaya atarak,

«Gel bakalım Patavatsız, birer sigara içelim, konuşulacak konularımız var» diyerek çok insancıl, barışçı bir girişimde bulunuyordu. Patavatsız öylesine kırılmış, öylesine paramparçaydı ki... Tam günündeydi. Sarmaş dolaş olmuştu karanlıklarla. «Dünyaya sığmaz kalbim parçalasalar» diyordu.

«Konuşacak konumuz kaldı mı? Bütün köprüleri atmadık mı?»

«Sen bizde işe başlarken, ayrılırken tazminat almam demiştin. Alırım deseydin, ben senin adını gazeteye Yazıişleri Müdürü olarak koymazdım ki. Mezardan çıkar gelirim, bu böyledir derim».

«Verilmiş sözlerin dışına çıkmalarda, hatırlatmak için sizin mezardan çıkmanıza hiç gerek yok. Sizden önce benim babam gelir. Ben, talime bölüğü kaputsuz çıkmışsa, kendi de kaput giymeyen bir askerin oğluyum. Sözümden dönmem. Değil ben, hiç kimse işe girdiği bir yerde, ertesi gün oradan çıkacağını düşünerek ayrılırken şunu yapmam demez. Yanlış hatırlıyorsunuz. Ben size bizim meslekte aylıklar peşin ödenir. Ben bunu talep edemem. Öbür personel işledikten sonra aldığına göre, benim için ayrı bordro yapılmasın. Bunun yüzdebeş faizini filân talep etmem demiştim. Bunu da işe girdiğim zaman değil, üç yıl sonra herkese zam yapılıp da bana yapılmayınca istifa ettiğimde söylemiştim. Zam yaparak istifamı önlemiştiniz. Bu konuda kapanmıştı. Şimdi siz onu hatırlıyorsunuz. Sonra benim tazminat konum, gazetenizde adım çıktığı için değil, yaptığım işten dolayı doğuyor.

Siz adımı yazmasaydınız da, hakim size bu adam ne iş yapar dediğinde, lavabo mu temizler diyecektiniz? Yazılışleri Müdürümüzdür demeyecek miydiniz? O anda işte benim tazminat hakkım doğmaktadır.»

«Gazetenin sahibi benim. Sendika değil ki. O zaman beni dava et, benden al tazminatını».

«Bunu ben yapamam. Bunu herhangi bir aşağılık insan da yapmaz. Ancak gazetenin sahibini formaliteler yüzünden bilhassa ben sendika olarak göstermedim. Yönetim Kurulunun, her değişiminde bütün müracaatların, yazışmaların yenibaştan yapılması gerekiyordu. Gazetenin arkasında «gönderen» yerinde sizin adınız var mı ki?.. Okuyucularımıza gazeteyi gönderen sendika olarak gösterilmiyor mu? Sizin matbaaya bedelini ödediğiniz bir fatura var mı? İçindeki haberler hep sendikamız diye başlamıyor mu?»

«İstifa eden sensin, onun için alamazsın.»

«Siz beni istifaya mecbur ettiniz. Ayda iki defa çıkan gazeteyi, günlük gazete boyunda ayda dört defa çıkartacağız dediniz. Yetişmez dedim. Aylığımın azlığına, arkadaşlarımın saygısızlığına, işimin çokluğuna, yerimin olmayışına karşı ben de emekliliğime onbir ay kala istifa ettim. Burada, zaruret müessesesinin doğduğu görülmüyor mu?»

«Sen daha iyi iş bulduğun için gidiyorsun.»

«Taş olursunuz taş. Sizi galeride heykel olarak görürüm böyle söylerseniz. Biz hiç konuşmasak. Konuştukça kalan şeylerimizi de götürüyoruz. Geriye bir şey kalmıyor. Siz lise öğrencisiyken defterinize benden şiirler yazmıştınız. Yazık olmuyor mu bu güzel dostluğa?»

«Kadermiş, kadermiş.»

«Bazı yerlerde insanlar kaderi kendileri yapı-

yor, hiç olmazsa birazını. Yaratan dünyayı şarkılı yaratır. Onu şarkısız yapan insanlardır.»

«Bunlar şiir, şiir.»

«Hayır. Bunlar şiir olsa da gerçek içi şiir. Kaygusuz Abdal'ın, cehennemde ateş yoktur, insan ateşini bu dünyadan götürür sözü de şiir. Gerçek içi bir şiir, ama. Herkesle helâllaşıp gidiyorum. Bir sizinle helâllaşmıyorum. Tedavülden kaldırılmış ortası delik bir kuruşluk hakkımı bile bu sendikaya ve size helâl etmiyorum. Buradaki uygulamaları, nankörlükleri görünce kendi kendime Ulan Patavatsız, vitrine konulacak enayi olmaktan kurtar kendini dedim».

«Evet biz senin gibisini bir daha bulamayız.»

«Ben sizin odanızda sigara bile içmezdim. Vazifeyle arkadaşlığı, dostlukla sorumluluğu birgün karıştırmamışımdır. Bununla da iftihar ederim.»

«Ben senin tazminat ile ayrılacağını düşünseydim, aylığına zammı yapar mıydım? Yönetim Kuruluna durumu belli değil derdim, önlerdim.»

«Ben o ikiyüz liralık zam için tam iki yıl bekledim. Demek Yönetim Kuruluna daha söylemediniz bile, ayrılacağımı. Yaptığınız zammı iki ay alarak çıkmış oluyorum. Sürem gelince yaptığınız zammı önleyemediğinize üzülmeyin, iki ay alabilmiş oluyorum. O fark sizin sendikanızda sabaha kadar yanık kalan elektrik ücretinin aylık tutarından azdır, meraklanmayın.»

«Bir yemek yiyip de gitseydin.»

«Sonra kusardım o yemeği.»

«Böyle olmamalıydı.»

«Hiç şüphesiz olmaması gerekirdi. Ben aylardanberi yıkılan dostluğumuzun ağıtını yazıyorum. Bunun için de manen yıkıldım. Bu dünyanın malı bu dünyada kalır. Önemli olan kubbede bırakacağımız seslerdir. Biz söz için ölen,

dostluk için ölünen kuşağın çocuklarıydık. Siz de öyleydiniz. Belki başka ortamlarda, başkalarına karşı gene de öylesiniz. Bana karşı olamadınız. Ben de bunu tesbit ve teşhis ettim. Artık benim bu yargılarımı ne değiştirebilir? Çok ağıza bakıyordunuz. Söylentilere esir, söylenenlere zebun oluyordunuz. Bir başkası ile bu işin daha iyi olacağını düşünebildiniz. Ben de bu işi benden sonra gelecek olanların daha iyi yapamayacağını ispatlamak için gidiyorum. Ben her ay bir kaç yere üçbeş küçük gazete hazırlayan bir gazeteciydim. Hiçbir gazeteci bir tek gazete için size bağlanamayacaktır. Göreceksiniz. İşte o zaman ben de sadistçe bir zevk duyacağım. Şimdi Mübaşir benim ve sendikanın adını çağırıp-çağırıp duracak. Duruşmalara girip-girip çıkacağız. Ucuz gazetelerin tefrika romanları gibi meydan savaşımız sürüp gidecek. Fakat benden sonra bir başkası benim gibi ezilmeyecek. Hukuk Kurallarında, başkoyduğunuz hukukun üstünlüğü ilkesine bu kadar ihanet eden katı davranışlar uygulamayın. Mevcudiyetinden şüphe etmediğim vicdanınız sizi, davranışlarınızı ibra ediyorsa, onaylıyorsa söyleyecek bir sözüm yok. Ancak bir dava vekilinin dar görüşü ile insan omuzlarına, insan onurlarına, insan emeklerine basarak temsil ettiğiniz işyerini de bu kadar küçültmeyin. Vefakârlığı eşeklik, sadakati eşeklik, vazifeşinaslığı eşeklik derecesine varmış bir adam sendikanızdan geldi ve geçti. Ajda Pekkan'ın şarkısı gibi geçti. Bir daha böylesi gelemez bunu bilin. Sizinle öbür dünyada da küsüm. Kavgam sizinle öbür dünyada da devam edecek. Siz, karşı olduğunuz tazminat müessesesini, parlamentoda oylarla değişecek bir kanunu beni bıktırarak kaldırmağa kalktınız. Yanlış ve sakat bir yoldasınız. Sonu ne olursa

olsun, sonuna kadar. en iğrenç, en çamur, en mülevves noktaya kadar gideceğiz. Vardığımız noktada herhalde biribirimizi yadırgamayacağız. Çünkü o noktayı çoktan aştık. Bu dostluğu, bu bağlantıyı bu hale getiren hangimizsek, Allahtan bulalım.»

Modern piyes yazarları burada «Gonk» der. İngilizler bitişi müziğin azalması ile yaparlar, ve «Fiding» derler. Bizim oyunumuz «Gökten atkı yağsa boynuma dolanmaz» operasının «Ilgaz Anadolunun bir yüce dağıdır» aryası ile on dakikalık ara verir.

— VIII —

On dakikalık aradan sonra, insanın bütün şarkıları kahredip, bütün Eylülleri yerden yere vurduğu günler vardır. «Bu kaçıncı bobin kopardığımız, bu kaçıncı yalnızlığımız?» dedim. Gidiyordum, tam dokuz yıldan sonra buradan da, bu işyerinden de gidiyordum. Hayat her şeyi yontar, törpüler, katılaştırırdı. İnsanlar telaşları içinde, koşuşmalarıyla ölür. Kalanlar gidenleri hemencecik unuturdu. Gözlerinizi kapatan eller öldüğünüzde en yakınınız da olsa, tabiat kanununu uygulayarak az sonra dolaplarınızı, çekmecelerinizi açacaktı. Ertesi gün'ü de üstünüze ilk toprağı atacaktı. İnsan birgün bir köşebaşında, bir kavşakta, bir yokuşta ya da bir inişte bütün yolların başlangıcını unutuveriyor, silik bir görüntü halinde kaldırımlara uzanıveriyordu.

«Sofular haram demişler aşkımın şarabına / Ben doldurur ben içerim kime ne? / Günah benim kime ne? / Şu gönlümün şirazesi bozuldu. alnıma da kara yazı yazıldı / Gelin Ayşem su-

ya gitmiş yosunları tuta tuta / Şahanı sorarsan otuz yaşında / Süngüyle delindi köprü başında / Çeteler toplanmış ağlar başında / Darağacı donuk donuk duruyor / Söğüdün yaprağı sönük duruyor / Anam gözyaşını silip duruyor / İzmir'in içinde vurdular beni / Alkanlar içinde koydular beni / Yarin çevresine sardılar beni / Maviyi nişanlıyordu adam - Tetik düşmüyor mavi ölmüyordu - Adam ölüyordu / Tanrı bilir işini — Muhallebi yerken kırar dişini / Kimisi havuç yer - Ikına sıkına Kimisi muz yer - Gerine gerine / Dağlar vardır büyüktür Yaklaşınca küçülür - Dağlar vardır küçüktür — Yaklaşınca büyük / Seni eller aldı - Beni karanlıklar / Mevlûtlar okunur dalgalar kalır bir geminin ardından - Öldüm ben Saffet Hanımefendi Selihat-ı Nisvandan / Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden - Bir çok seneler geçti dönen yok seferinden / Vapuru onlar vurdu ben vurmadım - Ben vursam kendimi vuracaktım / Kesik birer kol gibi yalnızdık / Ölüm üzengileri kaybolmuş yalınkılıç atlardan düşüştür / Kabirde böceklere ezberletirdim güzelliğini / Ölsem eksiksiz ölürdüm / Fatih'te yoksul bir gramafon çalıyor - Eski zamanlardan bir Cuma çalıyor / İnsan bir akşam üstü ansızın yorulur - Tutsak ustura ağzında yaşamaktan / Neler yapmadık şu vatan için - Kimimiz nutuk söyledik — Kimimiz öldük / Deryalar ortasında bir liman var gemi uğramaz Ve bir köy var Anadoluda tren durmaz / Bu bizim berhava olmuşluğumuz - Bir nokta bir hat kalmışlığımız / Benim doğduğum köyleri akşamları eşkiyalar basardı / Gönül köşedeki fener akşamları yakan olsa / Saadet bir çimendir bastığın yerde biter — Yalnızlık gittiğin yoldan gelir / Yolculuk nasıl geçti? Ne oldu? Ne

çabuk ? - Teneşirde ayaklar, mosmor, taş gibi soğuk / İçimde köpek gibi havlayan yalnızlığım / Bizi eşkiyalar soymadı / Şarap dökmek meyhanecilere mahsus bir iştir Teğmenim, eğer erkekseniz Fransa için kan dökelim / Kırılmış seren direklerinde yalnızlığım - Çaresizliğimi mendireklere gömüyordum — Herkesin yaşadığı saatlerde ben ölüyordum / Fatiha yerine denize bir taş at yeter bana / İhtilâller başlangıçta ilâhedir, zamanla fahişe olur / Öylesine karanlık ki gecemiz - Ha olmuş ha olmamış penceremiz / Öldüğün zaman gözünü kapatan eller az sonra dolabını açacaktır / Sarmaş dolaş olmuşum karanlıklarla - Dünyaya sığmaz kalbim parçalasalar _ Kaldırımlar ayak sesimi tanır / Bir namazlık saltanatım olacak - Taht misali o musalla taşında / Uzak şehirler uzak hatıralar gibidir - İçimde yaşar içimde ölür / Bu kaçıncı yalnızlığım / Dün güzel bir kadın geçti - Kabrimin yanından - Kalkıp verecek oldum düşürünce mendilini _ Öldüğümü unutmuşum / Ablamı tanımazsın — Hürriyete gelin olacaktı yaşasaydı / Nerede boyumdan küçük rüyalarım Ekmek kavgasına düşmemiş insanlarım / Yolcu ölmüş, işte ayakları hür _ Yolcu ölmüş, ayakları düşünür / Sahillerinde gemiler beklenen uzak şehirler bilirim - Uzak şehirler uzak hatıralar gibidir _ İçimde yaşar içimde ölür — O Şehirler ki takvim hep Eylülde durur / Kara bir duman gibi dağılır hatıram rüzgarda - En fazla bir yıl sürer yirminci asırlarda ölüm acısı / Bütün yıldızlar benimdi çocukluğumda Hep korsan masalları deniz şarkıları dinledim - Liman fenerlerinde seren direklerinde - Küpeştoleri parçalanmış teknelerde / Bilsem ki kimsenin parmağı yok bu sürüp giden işkencede Kılım bile kıpırdamaz bir sabah _ Çekerdim da-

rağacına kendimi ellerimle - Bilsem ki suç bende / Dünyanın herhangi bir yerinde - Bir adam ağlıyor _ Sebepsiz ağlıyor - Bana ağlıyor Bir sen değilsin ki Zeliha da var / Bir baş soğan gibi kırılmışlığı / Adım okundukça burdayım diyorum - Oysa çoktan nâmevcudum / Kalabalık insanlardan geçmişti bulutlara / Başımı ellerimin altında kenetleyip meydan okumalıyım Tanrılara _ Ufuklar benimdir tahtlar sizin olsun / Milâttan önce başlar yalnızlığım / Sen ölmüşsün yavrum kaderindir yaşayan / Bir damla kanım akmaz bıçaklasalar / Sevdim mi ölesiye severim - Sonra çeker başımı giderim / Ölümün de erkekçesi güzeldir / Senin gözlerinde salkım salkım yıldızlar - Benim içinde insan ayağı değmemiş karanlıklar var / Bütün insanlar çamur içindedir, fakat bazıları yıldızlara bakar / Yalnızların isyanını ayaklar haykırır / Usanır martılar ölü gözü yemekten / Tanrı görse ürker yalnızlığımdan / Münzeviler derin kuyulara benzer - Onlara bir taş atmak kolaydır fakat o taşı sonra kim çıkartabilir? / Midyeler gibi iskelelere yapışmış çıpacılar - Yalnızlığa meydan okuyor / İlk fakirliğimiz meyve yerine hıyar yemişliğimiz / Gemliğe doğru denizi göreceksin sakın şaşırma / Vurmayın güvercinlere _ Uçarken - Vurunca ozanlara vuruyorsunuz / Herkes perdelerini çeker geceleri - Benim perdelerim - Benim pencerelerim yok ki.»

Bütün türküler, bütün şiirler birbiriyle sarmaş-dolaş, kucak-kucağa kafamın içinde dolanıp duruyor. Binanın arka tarafındaki odalardan boş olan birisine giriyorum. Sahibi Anadoludaki işyerlerinden birisinin toplu sözleşme müzakerelerini takibe gitmiş. O dönünceye kadar sandalye benim sayılır. Masasına koyamam birşey.

Karşıda Boğaziçinden küçük bir kesit gözüküyor. Köprünün hemen ayağına rastlayan Nakkaşbaba mezarlığı... Anneme, babama, ailemizin büyüklerinden oradaki son uykularını uyuyanlara bir «Merhaba» çekiyorum! «Bu hikâyede böyle mi bitecekti?» diyorum. Çok sevdiğim arkadaşlar vardı, burada. İyi insanlar, pırlanta gibi yürekli kızlar, erkekler vardı. Tümüyle yıllarımızı paylaşmıştık. Acı günler, iyi günler yaşamıştık. Kimisi evlenmiş gitmişti. Kimisi Ecevit'in «akgünler» mücadelesinde ufak-ufak yerler almıştı. Yerim yoktu oturacak, param azdı, işim çoktu, bir de ayda iki defa çıkardığım gazeteyi ayda dört defa ofset olarak yayınlamağa kalktılar mı tamam oldu işte. Gitmek gerekti artık, geç de olsa, alışkanlığımıza, emekliliğimize bir yıl kalışına boşverip, «Bobini kopartalım» dedik. Bir vapur ötüyor, İsmail Efendi on çayını getiriyor. Çoktandır çaylarını da içmemiştim. Benim işim sendikadan çok, matbaada uygulanır. Onun için burada az bulunurum. Zaten bulunocağım da ne ki? Haftada iki gün gelerek yapılan bir Yazı İşleri Müdürlüğüdür bu. Benim asıl yuvam Ebusuut Caddesinde, Sirkecide anbarların olduğu sokaktaki «Halk» Matbaasıdır. Asıl bir âlem olan yer burasıdır. Tiyatroya dekor olarak çıkartsam bu matbaayı seyirciler. «Böyle yer olmaz» diyerek beni ıslıklar. Sokağın tam ortasında, camının dokuz yeri kırılmış bir kapının üzerinde tozlar içinde bir tabelâ vardır. «Halk» yazar. Ölmüş olan sahibi Agop amca, bütün zevkini müşterisi ile mahkemelik olmaktan alan, bastığı kitap tam teslim edilmek üzereyken dava konusu yaratarak bundan büyük zevk duyan, davayı kazanınca günlerce zevkten dört köşe olan tipik bir Ermeniydi. Özel İdareye ait olan bi-

naya ne tadilât yapabilirler, ne de bundan ucuz bir yer bulabilecekleri için buradan çıkabilirlerdi. Dostoyevski'nin «Ölüler Evi» varsa, Sirkeci'nin de «Halk» Matbaası vardı. Sabahtan akşama kadar hamal çığlıkları ile inleyen matbaada, bir pastırma bırakırsanız meydana, iki dakika sonra beş sıçanın, —hem de kedi yavrusu büyüklüğünde— üstüne saldırdığını görürdünüz. Lavabo kırılmış, alçı ile tutturulmuş yedi parçadan oluşmuştur. Herköşe örümceklerden geçilmeyecek bir hal almış, damının her bölümü, her yağmurda aktığı için, makinelerin üstüne naylondan şemsiyeler yapılmıştı. Benim Yazıişleri Müdürlüğünü yaptığım yedi sendikanın küçücük gazetelerini hiçbir matbaa ayakbağı olduğu için almıyor, buraya da büyük işleri hiç kimse getirmediğinden, bu mezbelelik yerde ekmek paramızı çıkarmaya devam edip duruyorduk. Yazıhanedeki soba da gaz pahalı olduğundan yakılmazdı. Kışın mecburen linyit yanan mürettiphanedeki sobanın yanında entertip makinesinin gürültüsü içinde çalışmak gerekirdi. Bu sokak geceleri sarhoşların sızıp kaldığı, İstanbul'daki bütün fabrikaların hertürlü imalâtlarını Anadoluya sevkeden bir yığın ambarın olduğu yerdi. İki Usta, üç çırakla işler yürürdü. Gel gör ki, her ay bir çırak başka matbaada iş bularak giderdi. Bütün bunların yanısıra evindeymiş gibi rahat çalışılır, işvereni ile, işçisi ile bir arada kardeş gibi geçinilip gidilirdi.

— IX —

«Siz nasıl kinci olabilirsiniz?» diyordu Asiye Hanım.

«Evet kinci olacağız Asiye Hanım» dedim. «Sen de nefretinde, kırgınlığında kinci olacaksın. Biz kinci olmamakla, nefretimizde kinci olmamakla karşımızdakini bağışlamakla, onları bizden sonra gelecekleri de ezmek, tüketmek, hayatlarından bıktırmak imkânını veriyoruz. Biz gidince yerimize bir başkası geliyor, onu da yiyorlar. Oysa biz bu yamyamları affetmezsek, yaptıklarını unutmasak, onların zalimliği azalabilir. Dünyadan zulüm ancak kindarlar sayesinde kalkabilir. Biz affetmekle, kalleşlere prim veriyoruz. Sen bilir misin ki geceleri dokuzdan sonra bütün yatılı okullardaki yastıklar ıslaktır. Evlerinden uzak kalmış, anadan, babadan uzak çocuklar, onların anlaşmazlıklarının bedelini neden ödesin. 17 Kasım 1973 tarihinde İstanbul'da Cerrahpaşa Hastahanesinin Uroloji Kliniğinde 170 limon bir saatin içinde toz olmuştu. O gün bir limon bir liraydı. Hastalar, «Beyaz peynirin yüzünü görmedik aylardır» diyordu. Limonları çalanları, peynirleri çalanları affetmeyecektik. Bizi yerimizden, yurdumuzdan, işimizden, mesleğimizden edenleri affetmeyecektik. O gazeteleri postalamak senin görevin değildi. Senin görevin adreslerini yapıştırmaktı. Onu postaya vermeyi unutan hademe yerine, senin üstüne yürüyeni, «Bunlar neden yollanmadı» diye üzerine yürüyeni affetmeyecektik. Geçen gün gazetede bir haber getirdiler önüme, manşet yaptım. Benim için gerçekten sekiz sütunluk değeri vardı o küçücük haberin. Bir gelin koca evine getirdiği çehiz bohçasından iki doncuğu kız kardeşine yollamış diye, kocası iki elini de bileğinden balta ile kesiyor. Koca kasabada kanlı balta ile dolaşıyor da, kimse çıkıp, «ulan naptın?» demiyor. 1945 de içeri giren herif 1950 yılında aftan ya-

rarlanarak çıkıyor. Bileğinden kestiği iki el için 60 ay yatmak yetiyor. Bilemedin işte, kazın ayağı öyle değil, hikâyenin sonu hiç de senin arzuladığın gibi, af ile bitmiyor. Bitmeyecek de. Eli kesilenin yeğeni eniştesini bir güzel öldürüyor, pek de iyi yapıyor. Ellerine sağlık».

Uzun-uzun susup kalıyor Asiye Hanım. Güneyin bu içli kızı, sonunda «Evet, doğru» diyor. Belki de benim hatırım için doğru diyor. Hala, «Bir yanağına vuran olursa ötekini uzat» diyo direnen insanlardan. Neyse böyleleri de kalmalı. İnsan vitrine koyar.

Boşanma davalarını bir celsede bitiren bazı hakimlerin ücretleri beş ile onbin lira arasında değişmekte. Heryerin ayrı bir ücret tarifesi var. Gümrükte de öyledir. Her malın ayrı bir avanta ücreti vardır. Arkadaşım altıncı Noter Münip Tarhan, birgün Gümrük Müdürüne, «Beyefendi arkadaşlarınız şu rüşvet tarifesini kapıya assalar da, fazla ücret ödemesek bari» demişti.

Bir kadın, yanındaki kıza şaka yoluyla, «İhtiyar bir adamla evlen, yemek kaplarını deterjanla yıka. Zamanla zehirlenip ölsün, sen de üç aylıklarınla gül gibi yaşarsın. İstediğinle de yatarsın.» diyordu.

Fotoğraf icadından yüzoniki, telefon ellialtı yıl sonra piyasaya intikal edebilmişti. Radyo otuzbeş, radar onbeş, televizyon oniki yıl sonra halk yararına sunulabilmiştir. Gerçek hayat uygulamaları böyle olabilirse de, Cağaloğlunda herhangi bir istihbarat odasında, herhangi bir muhabir masasını hızlı-hızlı temizlerken, biraz sonra kolu yavaşladığında, ben rejisör olsam, «İşte bu iki hareketin arasına koca bir yedi yıl girmiştir» diyebilirim. Ardından acı bir fren sesi duyulursa da, «iyi adamdı, iyi delikanlıydı. Demin masasını temizleyen Mu-

habir. Morga götürürler birazdan. Tanınmayacak bir durumda çünkü» İstihbarat odasına giren odacı ışıkları söndürür. «Yarın gene gelecekler» der. Ben «Hayır» derim, «Bir tanesi gelmeyecek». Arabanın altında can veren defterden silinir böylece. Bilmem kaç merdiven ötede bir kadın rıhtımda, yanındaki adama: «Guarda il more» der, «Denize bak!». «Ho visto» der adam da «gördüm».

Gerçek yurtsever! Şimdi biz XX. yüzyılın mekanik-teknik-şimik düzeni içinde vahşi ve gaddar ekmek mücadelemiz içinde bütün güzel saatlerimizi, dileklerimizi ayaklarımızın altında ezerek, çiğneyerek, en güzel şarkılarımızı daha dudaklarımızdan dökülmeden kendi ellerimizle boğuyoruz. Sürüngenler gibi rezilce yaşıyoruz. Bir şarkı olan yaşamayı bir küfür haline getiriyoruz. Şarkılı dünyaları şarkısız, denizleri de orkinossuz bırakıyoruz. Bir yığın çakalofil olmuşuz yazıklar olsun.

Ekmekçinin defterinde bile hele telefon rehberinde hiç adı olmayan bir dar gelirli, adı okundukça «Burdayım!» demesine rağmen, çoktanberi Malmüdürünün bile adını unuttuğu bir yurt köşesinde transistörlü radyosunun pilini bitirmekten korkarak hayat macerasını yaşamaktaydı. Oysa her odasında başka radyolar çalınan, başka televizyonlar seyredilen kentler vardı. Uzak bir gençlik serüveni, bir gençlik anısı, bir kaybolmuş şiir kadar uzak kentler vardı. Uzak kentler uzak hatıralar gibidir. İnsanoğlunun içinde yaşar, içinde ölür. İnsanoğlu dersen, o da şarkılar gibidir birgün eskir!

Yolun sonunu düşünmek tekkeleri çıkartıp, sakalları yolup, çarşafları yırtıp bu yolun sonunu düşünmek, mutlaka bu çapraşık, bu ahtapot kolları gibi yapışkan, sümüklü, öldürücü

ve kıskıvrak, ağdalı, tortulu yolun dönemeçlerini hesaplayıp son durağını görmek gerek.

«Mahmut nerede?» dedim. «öldü» dedi. Kafasını kaldırıp da suratıma bile bakmadı. «Yan tarafa biraz daha cilâ» dedim. Duymamazlıktan geldi. İki fırça sürdü. Mahmut beş gün önce burada oturuyordu. On kuruşum çıkmadığı için borcum kalmıştı. «Öbür sefere alırım» demişti. Bugün verecektim. «Yan tarafa biraz daha cilâ» diyenlerin sözünü duymamazlıktan geliyordu. Böğrünü gösterip «Fena ağrıyor abi» demişti. Gidiş o gidişti. Bütün gar kapılarında, duraklarda, iskelelerde, havaalanlarında, metrolarda, turnikelerde vasıtaları kaçıranlar, ders başındaki zilleri kaçıranlar, teneffüs zillerini duymayanlar böyle hep sessiz sedasız giderdi. Bermudat İstiklâl Caddesi, Ankara Caddesi de Ebussuut Caddesi de yağmur içindeydi. Rimelleri direksiyonuna damlayan Ferrah Diba saçlı, Marleyn Monrea veya Mainsfield göğüslü bir kadın geçiyordu. Trafik polisine el salladı, dizlerinden bir karış yukarıdaki eteklerini yüzseksen derecelik bir açı ile gerdi. Genç polisin bıyıkları titredi. Serpuşunun beyaz naylondan güneşliği utancından kızardı. Ensesine kadar titreyen adamın şakakları zonkladı.

Sinemadan, kahvelerden, maçtan çıkan delikanlılar tomar-tomar toto kâğıdı yırtıyordu. Bir karga «gak» diyordu. Bir leylek, «Tak, tak taaak» diyordu. Ve bir kadın «olmaz» diyordu. «Mangırsız yok» diyordu.

Birden Mahmut geldi aklıma. Kimbilir kısacık ömrü boyunca, kaç çift ayakkabı parlatmıştı? Kaç bin çift ayakkabının tozunu ciğerlerine çekmişti? Kendi giydiği ayakkabıları boyamak hiç geçmiş midir içinden acaba? Hangi güneşeli bir günde, bu arzuyu duyabilmişti? Biz

bütün trenleri kaçıranlar, vapurları, uçakları, kaçıranlar böyleydik işte. Ayva yemeden, ayva ticareti yapan tüccarlar gibiydik.

Deniz alabildiğine mavi, gök alabildiğine beyazdı. Şehir sokaklarında yapışkan tutkallara dönen yağmur, enginde bir güneş tomarı oluveriyordu. Artık Mahmut yoktu. Ayakkabılar, fırçalar, tozlar, toto kâğıtları, Ferah Diba yoktu. Yolun kenarında bir küçücük Chevrolette'nin tekerlekleri havada dönüyordu. Açık kalan radyosunda «Cerami» dökülüyordu. Ankara Radyosunun öğle yayınını bitirmesine iki dakika kalmıştı. İki dakika sonra, Ahmet, arabasının radyosunu kapatacak, pikabına «Rita Pavone»nin «Che m'importa dell mondo» şarkısını koyacaktı. «Dünyaya boşveriyorum» plağını yeni almıştı. Madlen'i sevinsin, o kırık, o karamsar, karmakarışık dünyası biraz düzelsin diye almıştı. İzmir barlarının bu azılı konsomatrisi, bu garsonların şampanya rekortmeni, aslında ve gerçekte rengini bulamayan bir turnusol kâğıdı gibiydi. Madlen, yirminci asır insanının kaybolmuş, yokolmuş mutluluğu, tebessümü, yolunmuş bir avuç menekşesiydi. Yüzyirmi saniye sonra bu dağbaşında, onlardan, yalnızca susmuş bir radyo ile devirlerini tamamlamış iki tekerlek kalacaktı. İnbat rüzgarları, Basmane Garı, Alsancak İskelesi, Karşıyaka'nın ışıkları, Tillâ Pavyonu, Brezilyalı orkestra, şöminenin alevi, çipuri balıkları, Tarişin incirleri, elektrikli sandalyelere oturtulmuş âdi caniler gibi bir titreşimle birlikte yok olacaktı. İnsanoğlunun kaderi, dünya kurulduğundan buyana hep değişmeyen bir çizgiydi. Nesiller gelir, çeşit-çeşit yaratıkları ile Nuh'un gemisine dolardı. Nesiller gelir, tahtaları birbirine sürterek ateş çıkartır, volkanik kraterlere taparlar, altını el-

maslı çakıl taşı gibi tarlalara ekerlerdi. Nesiller gelir, şarkısız ve türküsüz bir dünya yaratıp, kafatası ticareti yapardı. Ve sonra, nesiller birbirini yiye-yiye bir başka nesil yaratır, onlar da kaderlerini dönen tekerleklere, ayakkabı fırçalarına, butlardaki ses duvarını aşan jetlerin izlerine gömerdi. O hiçbirşeye benzemeyen resmi kim çizmişti acaba? O mevsimin herşeyi olan «Cercami»yi kim yazmıştı? Kim sevmişti bu parçayı? Mahmut bunu dinlemiş miydi acaba? Plâğını kim para verip almıştı? Patlayan bir fren, yanmayan bir far, yorulan bir göz, seksen kilometre ile insanları cennete, hem de bir celsede kavuştururdu. Senin arka cebinde operada akşam için ayrılmış iki yerin bileti olmuş, Bulvarpalas'da banyolu iki oda ayırtmışsın, kimse sallamazdı. Madlen dilediği kadar, «Gülüşüm yalan. yüzüm iğreti, ben bu değilim. N'olur beni bulun. Bir dörtyol ağzında, siyah göğüslüğümle beni bulursanız, lütfen haber verin» diye yırtınsın, kimse sallamazdı. Şimdi trafik kazaları öylesine çoğalmıştı ki, ölü sayısı üçten az olunca, gazetelerde iki satırlık bir yer bile ayıramazlardı.

«Mahmut» diye bağırmak geçti yüreğimden. Ölümünü unutmuşcasına yenibaştan, «Mahmut nerede?» dedim. Adam umursamazın birisiydi. «öldü» dedi. Belki de şimdi koca Cağaloğlu'nda yapayalnız kaldığı için mutluydu. «Yaşayıp da nolacaktı?» diyordu. Gerçek hayat buydu. Yanyana sabahtan akşama kadar sandıklarına konacak pabuçların sayısını saymaktan, birbirlerinin ekmeklerine göz dikmekten usanmışlardı artık. «İkimiz de sürünerek yaşıyacağımıza, birimizin yaşaması daha iyidir» diyordu. Kartacalılar gibi düşündüğü için de onu suçlayamazdık. Suçlasak ne değişecekti? Kaymakamından,

Savcısına kadar birbirleri ile geçinemeyen insanlarla dolu ilçelerimizin sayısı mı azalacaktı? Meydanlarda döğülen, hareket edilen öğretmenlerimizin acısı mı unutulacaktı? Sigaramı fırlattım, topuğumla ezdim. Kibriti olmayan bir adam yanıma geldi. Dudaklarındaki yanan sigarası için ateş istedi.

Oysa tümümüz ölecektik. Şimdi karşımdaki durakta otobüs bekleyen yolculardan, az ilerdeki dev gazetenin binasında çalışan numaratörlerden, Genel Yayın Müdürüne kadar hepimiz ölmeyecek miydik? Ardımızda ne kalacaktı? Ya bir yığın borç, bir yığın beddua, bir yığın küfür, bir yığın selam, bir yığın kahkaha, bir yığın nefret, bir yığın isyan, bir yığın «Evet,» bir yığın «hayır» ve bir yığın yitirilmiş, milyarları aşan duygu, onarılmamış karmakarışık anılar. Bir fötür şapka, bir çift süet eldiven, bir kombinezon, bir kırık uçlu kalem, bir mürekkepsiz pelikan dolmakalem, bir yarıda kalmış veya başlanmamış roman, bir anlaşılmaz oyun, bir doktorun onaltı kuruşluk raporu...

İnsanoğlu yaşamayı bir çoban kavalı gibi, bir şimşek ışığı gibi, bir sigara dumanı gibi olumlu veya olumsuz bir saçmalık olarak kabullense, o zaman şarkılarımız bir başka yönlü, bir başka biçimli olurdu belki de. O zaman tüm şarkılar mutluluk üzerine, bahar üzerine, o zaman tüm şarkılar ağaçlar, çiçekler, balıklar, sırtı yırtılmış orkinoslar üzerine olurdu. Şarkılarda, tuzla-buz edilmiş dostluklar, ırzına geçilmiş, rezil-rüsva edilmiş dostluklar bulunmazdı. Arsenik içen, yirmidört uyku hapına birden «Merhaba» diyen Çerkez güzeli Canan bulunmazdı. O çevirdiği ilk filminden sonra esrar içirilen, naylon kilotu çöp kutusuna atılıp benzinle yakılan ve büyük numaralı ayakkabı gi-

yen, altın dişli, pamuk ağalarından tiksinen Canan «Ben artık hiç kimse ile yatmam, ne zaman denesem kaskatı keşiliyorum» diyemezdi. Binlerce çeşit meyvenin, kokunun, yeşilin, mavinin tadına bir başka türlü, bir başka sarhoşluk ve bir başka tutku ile varırdık. Fakat öyle olmaz. Şark dünyasında, doğu dünyasında bu hiç bir zaman böyle olmaz. Böyle olması için bırakmazlar. Bir tahta kurdu gibi, bir tenesül organının biti gibi birbirimizi yer bitiririz.

— X —

Uzaklara gitmeden, daha yedi ay öncesinde yaşayan babamı düşünüyorum. Şimdi Kuzguncuk'taki «Nakkaşbaba» mezarlığının en yüce, en yaşlı selvisinin altındaki en güzel köşelerinden birisinde yatan, o eski askerden, o vatansever Albaydan ne kalmıştır acaba? Kanserin, yaşarken bile delik, deşik edip tüşa getirdiği o vücuttan, o Çanakkale zaferlerinin ışığı içindeki gözlerden, o kırmızı ve etsiz ellerden ne kalmıştır acaba? Alabildiğine uzayıp giden özleyişten, dirileri yakıp kül eden hasret ve özleyişten geriye ne kaldı ki? Bir Senagalliden ganimet kılıçla, bir Alman Yüzbaşısının dürbününden başka ne var ki? Kılıç ve dürbün dışında ne varki? Bir neslin, bir acılı kuşağın mertçe ve de erkekçe haykırışı var belki ve. Kimbilir? Ne desek boş, ne desek yalan.

Osmanoğullarından bu yana sürüp giden, hem de alabildiğine ve pupayelken giden Anadolu maceramız içinde toplumumuzun en kara günlerini, en büyük **sabırla yaşayanlardan**, bir ana katili ile birlikte kelepçelenip, yumruklanan ga-

zetecilerden, Almanya'dan döviz yollayan işçimize dek hepimize selam olsun!

— XI —

Bütün yıldızları, bütün kokartları, bütün sarı-sarı düğmeleri, bütün kılıçları, bütün mahmuzları, bütün apoletleri, bütün pelerin ve kaputları, analarının aksütü gibi helâl olan Kumandanlar! Kiminiz yalınkılıç suvari birliklerinin önünde, kiminiz süngülerini çekmiş piyade birliklerinin, kiminiz «Ateş top» yapan taretlerin ardında. Kiminiz bulutlara ay-yıldız resmeden jetlerin önünde lider, kiminiz pruva hattında hücuma geçmiş filotillaların seren direklerinde, kiminiz altmış kilometre ile düşman iç ne keşfe dalan tanklarda. Nerede olursanız olun, ister kabza silen askerin başında, ister tekmil veren birliklerin teftişlerinde. Evet hepiniz nerede olursanız olun, ister karargah odalarında, ister hudud kulelerinde, güneşe çekilmiş bir süngü gibi, selâ verilen bir minare gibi, Tanrı'ya daima en yakın insanlar olarak, daima ve her zaman vazife başındaydınız. Hazarda olsun, seferde olsun, daima denk yapılmış üç-beş parça kırık eşyanızla, karınızla, çoluk-çocuğunuzla, kış demeden, yaz demeden, daima memleket yollarına düşerek, o ilden, o ile, koşup dururken, daima, vazife başındaydınız. Bir büyük topluluk, kalorifer radyatörlerinin başlarında kış uykularına yatmışken, viskilerini, şampanyalarını yudumlarken, siz, daima ibadet eder gibi vazifelerinizin başındaydınız.

Yüreğini kopartıp, dörde katlayıp, beşe-altıya katlayıp, bir dört yol ağzında bırakmanın, soluğunu kısmaktan, kasıkları tekmelerle pat-

latılmış, ağzına çaputlar tıkılıp, tırnakları yolunmuş bir nesil olmaktan kahrolmaktan, zillet içinde kancıkcasına ve kalleşcesine bir hayat yaşamanın hamallığından kurtulmuş bir neslin haykırışı, selam olsun sana! Milattan önce de vardın, milattan sonra da, selam sana Türk Ordusu!.. Daima güçsüzden, ezilenden yana olan asker! Selâm sana otuzdokuzuncu dönem Piyade Teğmenlerinden.

Gazetemdeki yığınlarca işin arasında, aradı bir kaçamaklığım olan yetmişer dakikalık her gidişimde, hangi vapurla geldiğimi sormaktan başka hayat için hangi endişesi kalmıştı ki? Ve o gaddarca, eşekçe, hunharca, vahşice geçen hayat mücadelesi içinde, ona hangi vapurla döndüğümü söylemek arzumu bile yitirirlerdi. Suratsız ve çatık kaşlı bir Genel Yayın Müdürü ile, dakikası dakikasına uymayan bir küçük boylu İstihbarat Şefinin kaprisleri uğruna bütün güzel saatlerimi, dileklerimizi, ayaklarımızın altında çiğneyerek, en güzel şarkılarımızı yüreğimizin içinden çıkmadan, kendi ellerimizle boğarak sürüngenler gibi yaşardık.

O kandil akşamı Kabristanın merdivenlerinden dönüvermiştim. Ölüm, dirilerin üzerine kalın bir perde gibi iniyordu. En güzel bulutların cengettiği bir İstanbul akşamında, her taşında babamı bula-bula İcadiye Caddesinden annemin evine dönmüştüm. Bastığım hertaşta, belki babamın da ayak izleri, gözlerimin takıldığı her pencerede belki babamın da bakışları vardı. İşte, onun en sevdiği çınarlar, Çımacı Hulki, İskele Başmemuru Zeki bey, Müvezzi Hüsnü, Sütçü Yorgi, delilerin kralı Amigo... O bütün insanların, her dindeki insanların dostu olan huysuz bir ihtiyardı. Şimdi ondan, ayaklarımı yıkarken taşları ıslattığım için bana kı-

zan, evin önünden geçen tavuklarla bile kavga eden, fakat hiç kimseye bir kötülüğü dokunmamış o adamdan ne kaldı? Bir siyah palto desem, kimbilir hangi Anadolu çocuğunun üşümemesi, babama dua etmesi için annem tarafından cama vurulmak sureti ile çağrılarak verilmişti. Şapkası desem, bir ara onu da, uzun boylu bir delikanlının kulaklarını örten saçlarının üzerinde görür gibi olmuştum. Yanılmıyorsam, babamın elinden düşmeyen bir cep saati, şimdi annemin başı ucunda, sabahı olmayan gecelerin en kesintisiz türküsünü söyleyip duruyor. Genel olarak ve çoğunlukla gidenlerden bir şey kalmıyordu. Öylesine bir şey kalmıyordu ki, içimizden bazı büyük şeyleri de beraberlerinde alıp gidiyorlardı.

Sonra bayramlarda, kandil günlerinde, insanı kahreden anılar. «Ölüm âsude bahar ülkesidir bir rinde-Gönlü buhurdan gibi yıllarca tüter». Babamın yüreği de şimdi tütüyordu. Bir yığın heves, bir yığın yarım kalmış dilek ve bir yığın gün ışığına çıkmamış arzular. Evdeki köşesinde, yığın-yığın harp hatıraları. Çanakkaleden, pafta haritaları, pusular, dürbünler. Pendik'deki evimizde bazı Pazarları, lodos uğultularını dinlemekten bıkınca, sandığı açıp bunları yeni baştan gözden geçirirdi.

Şimdi ben ne yapıyordum? Ben de aynı şeyleri yapmıyor muydum? Üç aşağı, beş yukarı, ben de oğlumu, «Yavruuum» diye sevmiyor muyum? Onun küçücük ayaklarını, tıpkı babamın benimkilerini ısıttığı gibi avuçlarımın içinde ısıtmıyor muyum? Ben de onun beni gezdirdiği gibi, oğlumu sırtıma alıp, «Deh, deh» yapmıyor muyum? Kubbenin altında değişen ne? Nefretlerimizden, kinlerimizden, yitiklerimizden başka kalan nedir ki? Bende babam gibi her ak-

şam işimden evime koşmuyor muyum? Oğlum da beni babamı beklediğim çağlardaki gibi beklemiyor mu? Ve sonra ben ölünce, oğlum da benim gibi evine koşmayacak mı?

Bir kadeh rakı, bir dilim peynir, bir avuç vapur dumanı, yosunlu bir iskele, bir müezzinin sesi, bir belediye otobüsü, bir ölü yıkama kazanı veyahut da hiçbirşey. Bundan ötede ne kalıyordu? Hatırlayışlar, küllenişler, unutuşlar, unutulmuşlar, öksürük ve hıçkırıklar.

Her akşam biraz daha geç uyumak için ağlayan, kucaktan yere inip koşmak için çırpınan, her uçak sesine el çırpan, annesi ile barışmadan bir lokma ekmek yemeyen kinsiz oğlum, sizler de oğullarınıza şarkısız dünyalar bırakarak göçüp gideceğiniz için, şarkılı dünyalar bırakamıyacağımız için gönüllerimizi hançerleyelim, rıhtımlar üzerindeki dalyan artıklarında güneşe asıp kurutulan ve yüreklerimizi bir çiroz gibi ayaklarımızla çiğneyelim.

— XII —

Ne kalın derili insanlar imâl etmişiz, fırınkapağı sanırsın. Pişkin insan ihracatına lisans verilseydi, dövizimizi koyacak kasa bulamazdık. Oysa Anadolunun yalnızlığı, garipliği, yağsız bir ortaçağ kandili gibi, bozkırın ortasında sallanıp duruyor. Homurdanan tren, ayı parselleyen yirminci yüz yıl medeniyetinin gölgesini, Sarıkamış'da, ya da Türkiye'nin herhangi bir yerinde, 1 santimetre kareye konan, 9 sineğin pisliğine gömenlere selâm çakarak dağları tırmanıyor. Başıboş, çorak ve yolunmuş ovalarla kaderimizi paylaşıyor. Bitlis'in Diğbedan Köyün-

de, Cumhuriyeti bilmeyen, Padişahı sonran bir satı kadın var. O hepimizin alınkarasıdır.

Ahmet, Ali, Raziye! Daima ve her zaman, siz. Galiçya,ya asker mi gidecek? Yemen'e şehit mi lâzım?, Kosova'ya sefer mi var, siz. Niğbolu'ya, Zigetvar'a okçu mu lâzım, siz. Sakarya'ya cephane taşınacak, Konya hastanesine hemşire lâzım, siz. Sulha siz, köprüye siz, baraja siz, tarlaya siz, harmana siz. Vermek lâzım oldu mu, akla hep siz gelmişsiniz. Sizden başka, sizin gibi böyle yürekten, böylesine içten veren olmamış. Türkiye'ye nüfus gerekmiş, siz doğurmuşsunuz. Hududa nöbetçi demişler, sizin kapınızı çalmışlar. Gerekmiş siz doğurmuşsunuz, gerekmiş siz ölmüşsünüz. Bir yağmacılar, bir çapulcular, bir arlanmaz, hayasızlar gurubu gelmiş, yağma üstüne yağma yapmış. Devlet hazinesini, çegirge âfeti gibi, bir buldozer gibi eritip, bitirip tüketmişler. Gene siz koşmuşsunuz. Parmaklarınızı, bileklerinizi boşaltmışsınız. Neyiniz varsa bu Vatana sebil etmişsiniz. Ya siz, armatörler, sıra-sıra gemilerine doklarda yer bulamayanlar. Ya siz, hurda demiri beş kuruştan alıp da, kakıştıra-kakıştıra satarken, yüzbinler çıkartanlar. Siz pamuk ipliğini karaborsaya düşürenler. Si han-hamanı sahibi. Siz, otel, köy, kasaba sahipleri. Siz, yetmiş kişilik, seksen kişilik efradı-silelerivle «Vatan Cephelerine» geçenler!... Si , fabrikatörler, pavyon sahipleri, neredesiniz?

Toplumumuzun günlük görüntüsünden bir kesit:

Dolmuş motoruna çarpan kum motorunun ehliyetsiz kaptanı, suya dökülen kazazedeleri toplamadan sıvışıp kaçıyor. Yakalanıncaya kadar geçen süre içinde, aynı motorla iki defa denizden çıkardığı kumu inşaatçılar için nakledebi-

liyor. Büyük bir pişkinlik içinde günlük hayatına devam edebiliyordu. Derisi kalın olan, fırın kapağı gibi pişkin olan rahatlıkla toplumda barınabiliyordu. Bileği kuvvetli olan ayılar rahatça «dayı»lık taslıyabiliyordu.

Bu bölük-pörçük düzen, bu katmerli dram. Orkinoslar İstiklal Caddesinde karaya vurana kadar, kancık veya kalleş insanlar, mert ve dürüst deniz yaratıklarınca hizaya getirilene kadar sürüp gidecekti. Yirmibeşer, otuzbeşer kuruşluk bindokuzyüzkırk yıllarının aşk romanları. Bitişik yalılarda, bitişik bahçelerde geçen, delicesine sevişen insanların hikâyeleri. Orkinoslar ve İstiklâl Caddesi.

«Ovidius ne demiş? Döğüşen adam Hektor'du, fakat, öteki, o atların sürüklediği adam artık Hektor değildi demiş. Ya Antigonus? O susmuş mu? O da, oturağımı döken adam, benim güneşin oğlu olmadığımı çok iyi bilir deyivermiş. Dağlar vardır küçüktür, yaklaşınca büyür. Dağlar vardır büyüktür, yaklaşınca küçülür. Türkiye'mizde, son yıllarda, dağın ne büyüğü, ne de küçüğü kalmadığından, tamamen ovalık olmuş. Tanrı şelden korusun. Boşkoysana Sen bunlara arkadaşım. Sakala göre tarak, kafaya göre tarak vur, yemeğe göre çanak bul. Tamam mı? Serçeden bşka kuş Zeyrekten başka yokuş bilmezsin. Var mı paran pulun, cümle âlem kulun. Yok mu pulun? babafingodur yolun»

«Yalan değil, hani ya».

«İş malın olsun, Halepden gelir eşeği».

«Kimisi kasıla-kasıla muz yer, kimisi ıkına, sıkına havuç».

«Savcı suratıma bir baktı da, (Eğer istersen seni sarmısak havanında döver, suyunu da güvercin gübresine katarım) dedi, sanki. Ay be-

nimle olmadıktan sonra, yıldızın kuyruğuna ne çarpayım? Miralay tokadı yemiş gibi olmuştum. Hâkime bir bakış, baktım ki, tıpkı öküzün kör kasap bıçağına bakışına benzemiştir. O anda da birden farkettim, her yanım teneke olsa, benden gazoz kapağı bile yapmazlardı.»

«Ben kaç baharın yeşilini yedim, bilemezsin. Senin bilmişliğin kadar, benim unutmuşluğum var. İsterlerse arkadaş, insanı lâdes kemiği gibi çattadak kırıverirler. Öle ki kurtula.»

«Evet, doğru dedin, doğru. Öle ki kurtula.»

Şehr-i İstanbul'da, İstiklâl Caddesinin kıyıcığında, orkinoslardan uzak bir «Çiçek pasajı» günlük hayatını yaşıyordu. Masallarda çeşitli insanlar, çeşitli satıcılar, itlisi-bitlisi, efendisi, eşeği, erkeği, ibnesi. Kimisi, «Hüvelbâkisi silinmiş mezartaşı, ardıçkatranı, somun düşmanı kılıklı karı» diye hanımına küfrediyor, kimisi, «Yalanım varsa trafiğe kurban gideyim» diye yemin ediyor, kimisi de «Bal tutan bok yalar» diye veriştiriyordu.

Hızını alamayan bir masadan, «Gözünün kenarına ederim de dünyayı boklu görürsün» diyen bir külhanbeyi müsvetdesine, saat tamircisi Arten Usta, «karımı yakalatamıyorum birader, baskına giden görevli işini ayarlayıp, karıya atlıyor, bir şey yok diye de dönüyor. Şaştım kaldım, dört yaşındaki kızım da bu yüzden çekip alamıyorum» diye dert döküyor.

Bir Anadolu ilçesinden karısını gömerek ayrılan ve dört kızıyla, köprü korkuluğu gibi ortaklıklarda kalıveren bir doktor, yakasını tutuptutup suçlu oymuş gibi çektiği arkadaşına, «Gözlerin Haziran güneşi arkadaşım» diyor, «Sen Eflâtun'sun, ben Fuzuli».

Bu bölük-pörçük düzen, bu katmerli dram, orkinoslar İstiklâl Caddesinde karaya vurana kadar, kancık veya kalleş insonlar, mert ve dürüst deniz yaratıklarınca hizaya getirilene kadar sürüp gidecekti. Oysa az ilerde, şehrin herhangi bir yerinde, herhangi bir iskelenin fenerinde veya bir çımacının halatında serseri bir yazar, bir emekli gazeteci, sırılsıklam haber kokan, sütunlara sığmayan bir yazar sorumsuz bunalımların artıkları ile eziliyordu. İki büklümdü. Çımacının halatı denize düşüyordu. Kaptan bağırıyordu. Tornistan tutmuyordu. Takunyalarının kayışı aşınmış bir makinist küpeşteden vuran poyraza küfrediyordu. Martı gagasındaki çinekopu Karabatağa kaptırmıştı. Bütün güzel günler için yazılmış şiirler, bütün güzellikler için yazılmış ağıtlar, kavşaklara, dörtyol ağızlarına çakılmış temel çivileri gibiydi.

Cuma günleri camilere koşup, geceleri de barlarda striptiz yaptıran, konsomatrislerin ayaklarını viski ile yıkıyarak seçim sath-ı mailine giren, Tanrı'yı bile dolandıran dindarlarla idare ediliyorduk. Mısır'ın kovduğu Büyükelçi, Fransızca bilmeyen Paris Basınateşesi, Konya'ya hiç gitmemiş Konya Milletvekili bizdeydi. İki avuç kar yağınca, İstanbul'lu ekmeksiz, yetimi donsuz bırakan da, iki oy için ormanlarımızı dımdızlak bırakan, denizlerimizi kurutan da bizdik. Adamları asan da biz, ağlayan da biz, günahkâr da biz, tövbekâr da biz. Bir yığın çakalofil, bir yığın hayvanofil olmuşuz. Veyl halimize...

Bir zamanlar yolun sonu düşünülürdü. Şimdi, yolun başı aklını çeliyor. Tomar-tomar, bir yığın, ağırlığı ile insanı bir hipopotam gibi ezen,

mihlıyan ezgiler. Kabak kızartmaları sarmısaklı. Dibi yanmış pilâv tencereleri. Yirmibeşer, otuzbeşer kuruşluk aşk romanları. Bitişik yalılarda, bitişik bahçelerde geçen, delicesine sevişen insanların hikâyeleri. Orkinoslar ve İstiklâl Caddesi...

Ekmekçinin defterinde, telefon rehberinde, adı okundukça, «Burdayım!» demesine rağmen, çoktan nâmevcut olan bir öğretmen. İl Millî Eğitim Müdürünün bile adını unuttuğu bir köyde, transistorlu radyosunun pili bitecek diye, yalnızca haber bültenlerinin özetlerini dinleyebiliyordu. Oysa her odasında başka radyolar çalınan, başka televizyonlar seyredilen kentler vardı. Uzak, bir gençlik serüveni, bir gençlik anısı, bir kaybolmuş şiir kadar uzak kentler. Tümü birleşiyor şarkısız dünyalar oluyor, sonra da «Şarkısız Dünyaların Orkinosları» olarak uluyordu...

— XIV —

Kırkyedi santimetrekarelik pencereden, «Kadim Bizans» dan arda kalmış Bazolikalar görünüyordu. Az ötede bir-iki karamsar bulut. Saçakları dökülmüş ve işgal yıllarının anıları ile dolu bir damdan, İstiklâl Caddesinden geçen daracık pantolonlu kızları kollayan bir kargının, küllenip giden savaşlar üzerine tüneyişi var.

«Allah-ı Ekber!» diye ellerini göğe açan mümin taslakları, fatihalarını bile DP.'nin kuruluşundan sonra ölenlerin ruhlarına gönderiyorlardı. Oğlunu sınıfta bırakan idealist bir öğretmeni, Bismil'deki Ocak Başkanı, sahte zabıtlarla işinden attırıyordu. İstimlak bedelini almamış şehit anaları cinnet getiriyordu. Saçı bit-

memiş yetimler, günde bir yumurta yiyecek parayı bulamadığı için, tüberkilozdan kırılıyordu. Metresi olmayan Müdüre «Enayi», arabası olmayan, apartmanı olmayan Müdüre, «Hımbıl», hanı, hamamı, çiftliği, gemisi, hastanesi, şirketleri olmayan Vekillere «Güle, güle!» diyorlardı. Bütün gerçek ve güçlü sanatçılar, yalnızlıkları içinde, kıvrana-kıvrana, parasızlıktan kahrolarak ölüp giderken, DP.'nin konserlerinden, balolarından çıkmayan haysiyetsiz sanatkârlar, babalarının adlarını hatırlıyamadıkları çocukları için, frenk memleketlerinden çocuk mamaları getirtiyordu. Memlekete misafir olan Kraliçelerden, Nazırlara kadar, yabancıların haremlerine sulanılıyor...

İnsanlar mı, ağaçlar mı, yoksa kaldırım taşları mı dolanıp-dolanıp duruyor? Bana mı öyle geliyor yoksa? Herşey öylesine yalancı, aldatıcı- varla-yok arasında duruyor ki,.. Biletçi sözümü duymuyor. Şoföre bağırıyorum, o da aldırmıyor. Geçen gemilere ellerimi sallayıp duruyorum. Hiçbir kaptan düdük çalmıyor. Sinema gişeleri bilet kesmiyor. Paradiler, balkonlar, fuayeler dopdolu. Yollar inadına boş. İnsanlar domuzuna umursamaz. Ağacın yeşili nerde, martının beyazı nerde kalmış? Denizin mavisinden, kanaryanın sarısından, menekşenin eflâtunundan hiç haber yok. Biletçinin zımbası evde mi kalmış? Yetmişaltı meydandan kalkan dört uçaktan hiç bir haber gelmiyor. Hostes Alis, kabin memuru Kâmuran, Başkaptan Rıfat, «Sesimi duyuyor musunuz?»

Yıllarca öncesinde insanlar böyle değildi. Yoksa biz insanları hiç mi tanımıyorduk? Hepimiz yanılmış olamazdık. Hepimiz yalan söyleyemezdik. Fakat bu yolun sonunu düşünmek, takkaleri çıkartıp, sakalları yolup, çarşafları yırtıp

bu yolun sonunu düşünmek, mutlaka bu çarpaşık, bu ahtapot kolları gibi yapışkan, sümüklü, öldürücü, kıskıvrak ve ağdalı, tortulu yolun dönemeçlerini hesaplayıp son durağını görmek, omuzlarımızı çökertse de bunu bir sonucu asmak, çivilemek gerek.

— XV —

Kuruluşundan bu yana, toplumumuz hiç bir devirde, böylesine umursamaz, kahredici bir sorumsuzluk içinde sömürülmemiştir. Böylesine kalleşcesine, kancıkcasına, en küçük hücredeki iliğe kadar emilip tüketilmemişti. Bütün topluluklara, bütün milletlerin tarihlerine bir bakınız. Hiçbirinin bizim kadar çok Evliya, bizim kadar çok Hızır, bizim kadar çok Şef imâl ettiğini göremezsiniz. Biz yıllar-yılı aldatılmış, kandırılmış, iğfal edilmişsek, bunda mutlaka ve mutlaka bizim de suçumuz olmuştur. Toplum olarak ruhlarımızı, Tanrı'nın rahmetinde yıkayıp-yıkayıp da, bütün ilgisizliklerimizden, bütün adansendeciliğimizden kurtulmamız gerekmektedir. Şimdi Denizcilik Bankası'nın on ayda yalnız ziyafetler için ikiyüzonbin lira ödediğini, bataklıkların devlet eliyle ve malzemesiyle kurutulduktan sonra, parsellenip-parsellenip devlet ricali tarafından satıldığını, yabancı devletlerin hediye ettiği damızlık hayvanların ikiyüzbin liraya, fino köpeklerinin kırkbin liraya satıldığını öğrenenler!. Bir elma ağacı bile, kabuğundaki ökse otuna bir, iki mevsim dayanır. Bir yara, bir sülüğü beş dakikada silkeleyip atar. Millet olarak biz, tam on yıl bu işkenceye nasıl dayanmışız? Bu dana yüreği sabrımız da, mutlaka tarihe geçecektir. 1950 yıllarını iyi bilmek gerekir.

Kırk tonluk tanklar geçiyor. Paletler döndükçe, babamın sakalları beyazlanmış sarı yüzünden yaşlar dizi-dizi dökülüyor. «Kılıcımı verin» diyor. «Beyaz atımı isterim» diyor. Karımın suratına bakıyorum. Gözleri bulutlanmış, benden kaçırıyor. Yorgun bakışları bir dağın ardında kalıyor. Oğlum ortalıkta dönenip duruyor. «Baba-ba» diye düzenimize katılmağa çalışıyor. Yatağın beyaz çarşafı gözümün önünde simsiyah. Birşeyler uçup duruyor. Başım, buldozerle ezilmişcesine allak-bullak. Annem şimdiden ölmüş gibi, ayakta sallanıp duruyor. Komaya girmek üzere olan babam son sayıklamaları içinde. Varla-yok arasındaki grafiğinin son noktalarını veriyor. «Atımı isterim» diyor. Yetmişüç yıllık ömrünün elli yılında taşıdığı kılıcından halâ bıkıp-usanmamış. Mülazimevvelliğinden, Miralaylığına kadar sürüp giden, madalyalı, nişanlı, mahmuzları tozlu, camları kırılmış dürbünlü yılları içindeki tutkularından halâ kurtulamamış. Doktor Nevzat'ın sesi, tahtası kiraz ağaçlı bir Japon bıçağının alı solmayan minyatörü gibi yüreğimi doğrayıp duruyor. «Akciğer kanseri kronik tümör» diyor. «İflah etmez bu dert onu öldürür, bir aylık zamanı var».

Gençliğimizde bunlar yalnızca bir şarkıydı. Şimdi yokluğa giden parsellenmiş bir yol, dilimlenmiş küçücük ve sonu görünen bir uç, Baba Faruk ile Toma'da bir kadeh fazla içmemiz için, bir dilim palamut kızartmasını fazladan yememiz için bir bahaneydi. Fakat artık genç değildik. Artık Orhan Veli'nin enginleri bizim değildi. Poyrazların, karayellerin içindeydik artık. Ardına taktığı tam mevcûtlu bir alayın mağrur yürüyüşünü, dedelerinden alma fütûhat yıllarının hatıraları içinde seyredip duran babam, posta erinden, emir subayına kadar herkese

aynı işlemi yapan adam, Mehmetlerin sırtlarını verdikleri talimgah rüzgarlarında hasta olmaması için kendi sırtını rüzgara veren babam, gözümün önünde eriyip gidiyordu.

Bütün koridorları, gündeliği elli lira karşılığında idrar kokan bir dinlenme evi, İki ayağı ile, iki elini hareketsiz bırakan bir felçle birleşerek, ciğerlerini bir «Han-ı Yağma Sofrası»ndaymışcasına yiyip bitiren kanser mikropu ile, muhasarada kalmış bir asker gibi döğüşmesi, ikide-birde «kaldırın beni, haydi kaldırın» diye direnip durması. Sonra, yerimden kıpırdıyamadan anlamsız bakışlarıma kızıp da, «Gelinim gelsin, Bernâ beni kaldırsın» demesi. Bütün bazilikaları, bütün gemileri, uzaklara giden-gitmeyen, dönen dönmeyen vapurları, mayınlara çarpıp-çarpıp cennete kavuşan gemicileri, yirmi tonluk kamyonların altında ezilip kalan trafik polislerini unutuveriyordu. Eti kalmamış, kemikleri çıkmış parmaklarını kalorifer demirlerine vurdukça, iki dakikada bir, «beni döndürün» diye bağırdıkça tıbbın, «Allahsız hücre» dediği kansere sıkılan yumruklarım tank paletlerinin gölgesinden eriyiveriyordu.

— XVI —

Ona, «Hangi şarkıyı istersen söyle onu çalayım baba» diyorum. Ona, «Yaşıyacaksın» deyip duruyorum. Çocukluğumun, gençliğimizin, evbark sahibi olmuş, sorumlulukları altında ezilen bir genç adamın, en büyük yalanını söylüyordum. O anda, dünyanın en büyük bulvar tiyatrosunda, en büyük aktörün diyaloglarını replik beklemeden sıralıyordum. «Yaşıyacaksın baba» diyordum. «Evimiz Çekmece gölünü görecek,

torununla, gelininle dolaşacaksın. Kahvedeki esnafa, dinleyen bulabilirsen, Çanakkale savaşlarını, Kuvvay-ı Milliyedeki gizli kalmış istihbarat çalışmalarını, işgal yıllarında Senagallilerin elinden kurtardığın Müslüman kadınlarının macerasını anlatacaksın» diyordum. Ona, Türkiz'in kurtulduğunu, huzura kavuştuğunu göreceksin. Şu bir avuç toplumumuzda, birbirimizi katırlar gibi, keneler gibi, sülükler gibi, amipler gibi yediğimizi görmekten usanmış gözlerin dinlenecek artık» diyordum. Ona, «Biraz daha geçsin hele, ilçelerde, köylerde, kentlerde, meydanlarda öğretmenler döğülmeyecek, Savcıların yolları kesilmeyecek, Orman Mühendisleri pusulara düşürülmeyecek, Üniversite mensubu asistanlar, makam şöförlükleri için adaylıklarını koymayacak, Fakülte mezunu aydınlar, bir tiyatroya gidebilmek için, gişe civarında tanıdık aktör aramaktan kurtulacak. Aydınlar bir kilo akça armudu alabilmek için, iki kilo muz yiyebilmek için, günlerce sigarasız kalmayacak» diyordum.

Sonra ellerimi gökyüzüne açıp, «Al bu adamın canını Tanrım» diye yalvarıyordum. Oğlumla karım olmasa, babama üç tüp uyku hapı verip, yalnızca kemikten ibaret kalmış bir vücudun huzura kavuşturulması işten bile değildi. Bazan da içimden, iyi günlerinde, gözünün önünden ayırmadığı tabancasını evden alıp gelmek, başucunda boşaltıvermek geçiyordu. Fakat, eşimin bile yadırgadığı bu duygularımı, dünyadaki hangi savcıya anlatabilirdim? «Babasını öldüren gazeteci arkadaşımız» diye bizim basın kuşlarına iyi sermaye olurdum. Hepsini bir kalemde çizip atıyorum. Kuzguncuktaki evimizin kapısından karanlığa karşı bir köpek uluyor. Bütün ışıkları sönmüş, kapısı örümcek bağlamış

evimiz, gözümün önünden geçiyor. Gökyüzü açıldığından bu yana, kimbilir kaç evin kapısı örümcek bağlamıştır? Kimbilir kaç evin direği yıkılıp gitmiştir? Kimbilir kaç dul yıllar boyunca bir yastıkda kocadığı eşini arayıp durmuştur? Hırıltıları artıyor, sararmış yüzü morarmağa başlıyor. Faruğun annesi de kucağımda ölmüştü. Köpükler içinde bir ağız, ömrünce şahlanmış bir ruhun kalıntısı. Askerlerin ayak sesleri. Bando cenaze marşını çalıyor. Bayrağa sarılı bir tabut. Tığ gibi bir teğmen, «Bölük» diye bağırıyor. Kulaklarımda anamın okuduğu kur'an. Piyadeler, jandarmalar. İki Albay, beş General kopuk bir filmin ekranda kalmış son izleri gibi. Annem, «Helâlolsun» diye bağırıyor. Hiçbirşey anlamıyorum. Küçük oğlum «de-de-de» deyip duruyor. Bir yığın anlamsızlıkların içinde dört nala bir sütçü beygiri, ihtiyarlamış bir topçeker kadanası gibi, oradan oraya fırlıyorum. Hiçbir şey anlamıyorum. Nakkaşbabanın merdivenlerinde iki sıra askerler duruyor. Serviler, alabildiğine serviler var. Bir adam «Mezarı çok güzel kazdın, yirmi lira az beyim» diyor. Baba Rüstem herifin üstüne doğru yürüyor. Sarışın bir delikanlı, «Kabrin etrafını telle çevireyim mi? Biraz kapora versen yetişir» diyor. Kazanı yakıp su ısıtanlar, hocaya yardım edenler, «Ben de toprak attım» diyenler, hep açtıkları avuçlarını uzatıyorlar. «Ver, ver, ver, ver» diyorlar. Bir tanesi çıkıp da, «Al şu mendili, al, al, al sende kalsın» demiyor. Hep «ver» diyorlar. Bir bıyıklı geliyor, «Ağabey, öyle güzel zirvelerden resim aldım ki, onsekiz, yirmidört kartpostalların tanesi on lira. Her pozdan iki taneden az yaparsam kurtarmaz» diyor. Bir emekli, «Kuzguncuk, Kuzguncuk olalı böyle cenaze merasimi yapılmamıştır, çok güzel oldu»

diyor. Tabutun altında, Musevisinden, Rumuna kadar bir yığın adam. «Ben de tutayım, deyip duruyor. Boynu bükülü kalmış bir baston ile, içi boş bir file, portmantoda sallanıp duruyor. Siyah paltosu, ekoseli atkısı ne oldu acaba? Ağızlıklar, eldivenler, cepsaati, yaprakları kop muş albümler. Annem, «ağlama oğlum» diyor. Oysa, kendi gürül-gürül ağlayıp duruyor. Karım meydanlarda yok, benden kaçıyor. Nasıl kahrolduğumu en iyi bilen hayat arkadaşım, benimle göz-göze gelmekten kaçıyor. Ölüm bir kâbus, bir su baskını, bir tektonik olay, bir krater kayması gibi hepimizin üstüne çökmüş. Yemenisinin uçlarını yiyen annem, kararmış gözleri ile, «Hiç olmazsa bunun yürüdüğünü görseydi» diyor. Emekleyen oğlum, herşeyden habersiz. Kürek elimden düşüyor. Bir manga jandarma eri selâm duruyor. Hocanın sesi, duası, «Amin»ler arasında Deniz Yarbayı Faruk Erus koluma girmiş, «Bak» diyor, «Ben de İstiklâl Savaşından sonra asılan Kasap Osman'ın oğluyum.» Susuyor. Sonra eli ile Karadeniz'e açılan bir denizaltımızı gösteriyor. Gammazlıklar, haset ve kıskançlıklarla Atatürk'e jurnal edilerek bir hiç için idam edilen gerçek vatanperver Miralay Kasap Osman'a «Nur içinde yat» diyorum. Güvertede bir avuç beyazlar içindeki asker, Nisan güneşine el sallıyor. Yalılara bakıyorlar, yalılar da onlara bakıyor. Rıhtımlardan mayolu, bikinili kızlar el sallıyor. Az ötede bir denizaltıcının mezarı var. Kürlenip paslanmış parmaklıklarına bir denizaltı sülüeti işlenmiş. Sait Faik'in «Kameryalı Mezar» hikâyesini hatırlıyorum. Sonra babamın gökyüzüne dilekçe, şeklinde, kaybolmuş bir şuurla dört gün önce yazdırdığı, noktasından virgülüne kadar değiştirmediğim bir notu geliyor aklıma. «Yetmişüç ya-

şında bir vazifedarım. Artık tahammülüm kalmadı. Kanun da beni affetti. Vazifeme bu kadar bağlılığım yetişir. Beni artık affediniz. Türk Ordusuna mensup silâhlı kuvvetlerden Albay Nurettin Hüralp».

— XVII —

Yüreğini kopartıp, dörde katlayıp, beşe-altıya katlayıp, dört yol ağzına bırakmanın, soluğunu kısmaktan kasıkları patlamış, ağzına kaputları tıkılıp, tırnakları yolunmuş bir nesil olmaktan, kahrolmaktan, zillet içinde kancıkcasına, kalleşcesine bir hayat yaşamanın hamallığından kurtulmuş bir nesil haykırışı, selam olsun sana!

Koltuk altlarında Anayasa kitapları ile, ceplerinde sınav harçları ile, dişten-tırnaktan arttırılarak yatırılmış sömestr taksitlerinin makbuzları ile, köşebaşlarında bir ecdat düşmanı kurşunlarcasına barsakları delinerek kancıkcasına vurulanların, şehit edilenlerin ,otuzmilyonluk bir toplumu şafağın ilk ışıklarında sokağa düşürebilenlerin sağduyusu, selâm olsun sana!

Sen kırkiki tonluk tankının telsizi başında vazifeye, radyoevine koşan Aydın'lı Ramiz! Sen «D-350» numaralı Muhribın Güverte Binbaşısı Necdet! Sen, «F-324) numaralı jetin yer personelinden Ast Subay Çavuş Cavit! Sen, Harp Akademisinin Kurmay Subayı! Hepinize, hepimizden selâm olsun. Hammalından, Rektörüne, çöpçüsünden tüccarına, talebesinden gazetecisine kadar. Osmanoğullarından bu yana sürüp giden, Anadolu maceramız içinde, toplumumuzun en kara günlerini en büyük sabırla yaşayanlardan, bir ana katili ile birlikte kelepçelenip yum-

ruklanan gazetecilerden, mahkeme bile edilmeden katıksız hapislere mahkûm edilen, başlarının üzerindeki delik tavanlardan idrar akıtılan Yarbaylara kadar, bütün Türk çilekeşinden hepinize selâm olsun.

Kardeşi kardeşe vurduranlar, babayı oğluna jurnal ettirenler, gece yarıları gazete idarehanelerini basanlar, ölüleri vatan cephelerine kaydettirenler, neşir yasaklarına bile, neşir yasakları koyanlar, seçim günlerinde güneş battıktan sonra alanlarda nutuk ata-ata yürürlükte olan seçim kanunlarının ırzına geçenler, Ocak Başkanları saltantı kurarak, pusulacıklarla Kaymakamları, Öğretmenleri, Valileri, Subayları, kışta-kıyamette, o kasabadan, o kasabaya, o vilâyetten, o vilââyete silkeleyip-silkeleyip sürenler, gestepo teşkilâtlarını andıran bir fesat ve dedikodu sistemi üzerine oturmuş bir emniyet teşkilâtı kuranlar. Artık milletimizin ve tarihin önünde, nasırlaşıp dumura uğramış, mürur-u zamana uğramış, bütün kötülüklerin haczinde kenetlenip çöreklenen vicdanlarınızın baskısı altındasınız!.

Bir rektörün, kadın tellâlı bir Emniyet Amiri tarafından döğüldüğü memlekette, evliyâlık peşinde koşanlar, müminlere, duahanlara mevlutlarda partizanlık duaları belletenler, tarikatlara, şeyhlere, şalvarlara, peçelere, poturlara, yeşil bayraklara, yeşil sarıklara, seçim pazarlıkları vââd edip, vicdanları satın alanlar! Gündüz yol kesenler, gece kol gezip cop sallayanlar, yazarların önüne çıkıp tehdit edenler, arkadan sopa sallayanlar! Siz onuru, haysiyeti, namusu, vekâârı iğdiş edilmiş, suratı kasap süngeri ile silinmiş, puşt ispiyoncular. Bütün bu günahların, bu alçaklıkların ağırlıklarından nasıl silkelenecek nasıl kurtulacaksınız?

Her akşam gazeteden dönerken, yolumu yürek çarpıntıları içinde bekleyen karım, tansiyonlu annem, ülserli babam! Hepinizin gözü aydın olsun. Artık hiç, ama hiç bir gazeteci gerçeği yazdığı için elleri bağlanıp götürülmeyecek. Artık hiçbir gazete sekreteri, herhangi bir tekzibi, sayfanın beş santim aşağısında veya yukarısında yayınladığı için, onsekiz aya mahkum edilemiyecek. Hiç bir köy öğretmeni, «Dünya yuvarlaktır» dediği için yobazlar tarafından, meydanlarda elleri ayakları bağlanarak döğülemiyecek, okulu ile birlikte yakılamıyacaktır. Artık hiçbir iktidar partisinin ocak başkanı, ilçe başkanı, kasıla-kasıla, göbeğini hoplata-hoplata, göğsündeki rozetini gösterip, kapıyı bile vurmadan makam odalarına giremiyecektir.» Bu işi yapmazsan, sana gösteririm» diyemiyecektir. Bu Türk toplumunun yaptığı son hürriyet mücadelesidir.

Biz alçakgönüllü, biz büyüğünü sevip-sayan, kalender. Biz, yasalara bağlı, biz muti, daima mert ve daima itaatkâr. Kurtuluşumuzdan bu yana böyle gelip, böyle gitmiş. Verilenden fazlasını istememisiz. Verileni azımsamamışız. Hep kanaatkâr ve itaatkâr olmuşuk. Yıllar yılı duvarlar içine hapsedilip kalmışız. Dışına çıkamamışız. Çıkmak da istememişiz. Ne Brezilya'lılar gibi, trenler biraz gecikiyor diye garları yerle bir etmiştik, ne şarkılar gibi, «Başa-baş» deyip başkent sokaklarını kana bulamışık. Biz en olgun çıkışı, en yalın haykırışı defne dalına sarmasını, onları bir gelin buketi içinde derlemesini başarabilen bir toplum olarak, tarihe bir defa daha adımızı yazabilmenin mutluluğu içindeyiz. Tek kırgınlığımız gidenlerin kubbede bir damlacık hoş sedâ bırakmayışlarıdır. Milâttan önce de vardın, milâttan sonra da. Selâm olsun sana Türk ordusu! Daima ezilenin, horlananın

yanında; müstebitin, müstevlinin karşısında olan Türk ordusu!

Bu yokolmuş bir şuuraltının, paramparça edilmiş bir bilincin can çekişmesi, son debelenmesiydi. Yoksa, bütün ömürleri cepheden cepheye koşmakla geçmiş bir ümitsiz ve bitik neslin, son haykırışı, son çığlığı mıydı? Onlar huzur adına ne alabildi? Bindokuzyüzsekizden beri sürüp giden saltanat kavgalarımıza bir bakın. İttihat-ı Terakkiler, Serbest Fırkalar. İzmir suikastları, Kâzım Karabekir Paşanın kitaplarının yakılması. Ya bütün bunlardan önce, saray dehlizlerini, mahzenlerini doldurmuş, vurulmuş boyunlar. Arkadan kalleşcesine hançerlenmiş sırtlar. Ne görmüşsek, neye gülmüşsek, ne için ümitlenmişsek hep Atatürk ile başlamış, Atatürk ile bitmiş. Bindokuzyüzotuzsekiz yılından bu yana toplumumuz ne yapmış? Mideciler, karaborsacılar, süpürge koçanları, taşocakları, varlık vergileri, yedi Eylüller, Yassıada duruşmalarına giden yollar, onsekizbin ilkokul, kırkbin kuran okulu, uzatıla-uzatıla tarumar edilen hesap sormalar, mahkeme zabıtları, resepsiyonlara gider gibi, hudut kapılarından Sakarya mağluplarına sığınan müebbet hapis mahkumları, bonolar, girdisi-çıktısı bilinemeyen ihaleler, açık arttırmalar, Erhard'ı bile şaşırtacak gümrük dalevereleri sahte otomobil ehliyetleri, gözleri görmeyenlerin bile alabildikleri sağlık raporları, köstebek yuvasına dönen Beyazıt meydanında yatan yedi milyon Türk lirası, sıtmalı dalaklar, bir yatağa yerleştirilen üç veremli, çalıştığı yere ayda bir kere bile uğramadan evine gönderilen aylıkları rahatça yiyebilen haramzadeler, asker kaçakları. Kayınvaldem koluma giriyor, «Gel oğlum» diyor. Kirpikleri birbirine karışmış oğlum, «Ba-ba-ba» diyor. Küçücük elini açıp kapatı-

yor. Kulağını tutuyor. Bu onun dilince «Uykum geldi» demektir. Sarılıyorum, küçücük vücudu ekşimik kokuyor. O da bana sarılıyor. Baba oğul, sarmaş-dolaş oluyoruz.

Bir zamanlar ben de babamla sarmaş dolaş olurdum. Üşüyen ayaklarımı ovalıya-ovalıya ısıtırdı. Param bitince, bir derdim olunca ona koşardım. Kolum cama vurup kesilince ağlardı. Bir dergide yazım çıkınca, yeni bir kitabım basılınca, günlerce onu elinden düşürmez, eşine dostuna okuturdu. Babam ölüyor, Kuzguncuk'da Bakkal Evro'nun defterinden bir isim daha eksiliyor, kütükten adını siliyorlar. Karım omuzlarıma atılıyor, sarsıla, sarsıla ağlıyor, anamın boynu bükük. Denizimiz bitiyor. Hepsi bu kadar.

— XVIII —

Dingillerine kadar sulara gömülmüştü. Denizin kenarında, unutulmuşcasına kalmıştı. Boynunun büküklüğünden, insanlara kırgınlığına kadar herşeyi görünüyordu. Elle tutulurcasına belirli çizgiler arasında yalnızlığını haykırıyordu. Lodos rüzgarları lie hırıldayan bir deniz, kıyı şeridini aşıp, tahtalarını çürütünceye kadar döğmüş, bulunduğu yerdeki çukur, tuzlu suyla doluvermişti. Terkedilmiş bir gemiyi, karaya vurmuş bir eski sefineyi andırıyordu. Alabildiğine uzayıp giden bir kimsesizlik içinde, orduları perişan edilmiş mağrur ve sefil bir kumandan gururu ile, az ötesinde soyunan kadına bakıp duruyordu. Kumlara baştankara eden motordan, bir yığın büyük şehir kaçkını, bir yığın yirmidört saatlik savaşlardan usanmış insan, kumsala atılmış, güneşe, bulutlara ve tabiata meydan okuyordu. Bütün günleri, bütün

geceleri, gurubundan, mehtabına kadar, bütün zaman dilimlerini, kendisini bırakıp giden iki öküz ile sahibine küfür etmekle geçiren araba artık mutluydu. Suların içinde paslanan tekerleğinden paramparça olmuş iskeletine kadar alabildiğine bir türkü tutturmuştu. Çünkü insanları bulmuştu. İnsansızlıktan kurtulmuştu.

Önce, güneş gözlüğünü dalgaların arasında kaybeden yazarın, iki de bir dibe dalıp onu aramasını, bu yüzden üzüntü ile çırpınıp duran karısının telâşını izledi. Sonra bundan bıkıp, unutulmuşluğunu, elindeki makinenin objektifine sığdırmağa çalışan Mimar kıza baktı. İçinden bir araba parçasındaki gizli güzelliği bile birden görebilen o kızın iç dünyasına afilli bir selam sarkıttı. Sonra, ona da boş verip, fundaların arasında soyunup, bikinisiin giyen yaşlı dula göz koydu. Sütyen takılıncaya kadar başıboş kalan iki pörsümüş göğsün karşısında bir miktar kızardıktan sonra, «Ah!» dedi, «Ah bir yatak olsa!»

Çok iyi günler görmüştü araba. Çevresindeki bir yığın cicili-bicili arabalara rağmen, gönlünce yaşamasını bilmiş, dilediği arabaya, dilediği herşeyi yapabilmişti. Gün olur bir samanlıkta, gün olur bir harman meydanında, çoğunlukla kasaba pazarlarında, ne yapıp-yapar yanından geçen bir başka arabaya sürtünüverirdi. Çoğunlukla ona, «Hayır» diyen bir araba çıkmamıştı. Hangi araba ile istemişse, onunla yatmıştı. Kaç sahip değiştirdiğini unutacak kadar çok alınıp satılmıştı. Üstüne yüklenen ne olursa olsun, daima görevi ile gönlünün ve hormonlarının eğilimlerini ayırmış, aşkını da, vazifesini de sonuna kadar ve sapına kadar yapmıştı.

Arabanın en mutlu yılı, geçen kış, kayaların üstüne oturan, «Teodora» tankerinin sökülmesi-

ni, dinamitle havaya uçurulmasını, korsanların geceleri onu talan etmesini seyrederek oyalandığı uzun ve aysız gecelerde gizliydi. Bazan tankerin bekçisi, gelip üstüne oturur, bir sigara içer, koynundan çıkardığı çoluk-çocuğunun sararmış, köşeleri yırtılmış resimlerine bakardı. Bekçinin kendiis ile dertleştiği, yemeğini yerken onun üstüne dökerek, bir parçacık tattırdığı da olurdu. Bütün anıları onun için büyük, onun için gerçek ve hiçbirşeyle değişmeyecek, değişilemeyecek kadar değerliydi. O anılarını daima saklayacaktı. Kimseye vermeyecekti onları. Bir ara resmini çeken Mimar kıza da, bu yüzden kızmıştı ya. Kendi-kendine «Niçin?» diye söylenmişti. «Niçin benim şu darülacezelik resmini çekiyorsun? Otelinizin denize açılan kapılarını, balıkçıların eflâtundan sarıya kadar, çeşit-çeşit ağlarının resimlerini çeksen ya! Sonra, daima demli çay veren kahvecilerin, tavşan yahnisi yapan ahçıların, daha bir yaşında iken ölüp giden ve yaşasaydı şimdi altmışyedi yaşında bastonuna dayanarak yürüyen bir ihtiyar olarak aramızda bulunacak, Edvard'ın mezar taşının resmini çekemez miydin? «Öldü fakat hatırası unutulmadı» yazıyordu hani, işte o taşın resmini Yeldeğirmenleri ne güne duruyordu sanki? Avşa adasından başka yerde onların benzerini nerede bulabilirdiniz? Ya Ekinler köyündeki aşk çeşmesi? Onun resmi benden çok daha güzel olmaz mıydı? İhtilâlci dalgaların dik kafalılığı arasında, kırk merdivenin ucundaki o binsekizyüzkırk yılından kalma mermer taşın lâtince yazılarını kimlerin yazdığını bile düşünmeden gelip de neden benim yalnızlığımı, karamsarığımı aldın?»

— XIX —

Başı beyaz yeldirmeli, elleri kına içindeki genç kız, denize bakmaktan, dalgaları saymaktan, martılara küfretmekten bıkmıştı. Delikanlılığında Üçüncü Kolordunun en hızlı Muhabere Çavuşu olan Galip, gözlerini kaybettikten sonra, üç kilometreden flâma yazdığını hatırlamaktan, bunun içine çöken kaskatı buruk acısından, günde beş lira için masalara el yordamı ile çay taşımaktan usanmıştı. Motorcu Yalçın'da, Hüsnü de her yaz adanın çevresinde turist gezdirmekten, denize kadar uzanan mermer kaya parçalarını, mağara oyuntularını, onyedi çeşit deniz mavisi ile, dokuz çeşit yeşilini göstermekten tükenmek üzereydi.

Bir yığın, bir kucak insan, kimi simit satmaktan, kimi balık kızartmaktan, kimisi de kürek çekmekten usanıp duruyordu. Oysa yaşamaktan usanmak hiçbirşeye yaramıyor, enine-boyuna yaşantılar, ezilip büzülmeler arasında sürünüp gidiliyordu. İkinci Dünya Savaşının karartmalarında, vesika ile ekmek, basma, kahve almaktan usanan insanlar, sığınaklarda kitap okumaktan, her hava akınında bir sevdiğ hatırayı kaybetmekten usananlar, tükenenler, üçbeş kuruş bulunca, çevrelerinin dışına çıkmak için bulundukları ortamdan alıp başlarını kaçıyorlardı. Köşebaşlarında barsak toplayanlar, miğferler içinde parçalanmış kafataslarının, kopmuş bacakların dramını yaşayanlar, savaşın ölmek, kaybolmak, ya da yaralanmaktan ibaret olduğunu bilenler, nükleer silâhlrdan kaçırdıkları, kaçırabilecekleri her saniyenin hakkını vermek, zevkiin çıkarmak istiyorlardı. Marmara'daki bütün adalar yaz boyunca böylesine insanlarla doluydu. Sonra, yağmurlar başlayınca da kumsal-

larda kurumuş ayak izleri, ağaçlarından koparılmış yapraklar gibi kalıyordu.

Araba, yük taşımaktan uzak tutulmasının kükreyişi içinde dalgalara ve merkeplere meydan okurken, bir ağaç gölgesine sığınan bir başka genç adam ile arasında gerçeküstü ve gerçek dışı bir büyük bağlantı kuruyordu. Yalnız adam sığındığı ağaç gölgesinde kaybolmuyordu. Bunun aksine tırmalarcasına göze batıyordu. Adam gönlünce bir «Panços», bir «Los» veya Uruguay'dan, Brezilya'ya kadar uzanan bir büyük melodiydi. İki artı bire dört diyen adamlara, bunun üç olduğunu söylemekten usanmıyor, yorulmuyordu. «Bir kadeh cinzanoya ömrümün bir yılı» diyordu. İtalya'daki bir mahallenin adı unutulmuş güzeline «Ömrümün iki yılı» diyordu. Odacılara, hademelere, bekçilere, «Ömrümün üç mevsimi» diyordu. «Kimseninkine benzemeyecek kadar kusursuz bir elbise için «ömrümün altı ayı» diyordu. Herkese, «Hayır!» demek, kimseye «Evet» dememek için, «Ömrümün tamamı» diyordu. İşin burasında, araba araya giriyor, «Yeter» diyordu, «Sana birşey kalmıyor!». Adam «Para nedir ki?» diyordu. Bir yığın hukuk mahkemesi, bir tomar grev, lokavt ve toplu sözleşme kanunu arasında, «Helâl» diyordu. Herkes gülsün, kimse ağlamasın istiyordu. Oysa, kimse gerçek olarak gülmüyordu. Bütün kahkahalar iğretiydi, üflense yere düşerdi. «Tencere dibin kara» diyenlere, «Seninki benden kara» demiyordu. «Pencere dibin kara» diyenlere, «Benimki seni hiç alâkadar etmez!» diyordu. Belirli uyarma ve karşılaştırmalarda, belirli toplama ve çıkartmalarda, herkesten başka şeyler buluyordu. Bulduğunu kabullendiriyordu. Ve Mimar kız gibi, o da objektifine, en değişik çerçeveli ve en belirsiz şekilleri oturtabiliyordu.

— XX —

Aradan bir süre geçecekti. Bir-iki hoyrat dalga veya bir iki kazazedenin baltası arabayı kıracaktı. İki karagöz balığı kızartması için, arabayı yonga yapıp yakacaklardı. Mimar kız, küçücük, küçücük ev plânları yapıp insanları çatı altlarına sokardı. Onların hiç birisinin ıslanıp üşümesini istemezdi. Çizdiği plânların projelerin sevilmesini, içine girecek çiftlerin hep mutlu türküler içinde yaşamasını, hep öyle kalmasını isterdi. Dileseler o da Avukat gibi, araba gibi, hayatının bütün dilimlerini, tamamını verebilirdi. Oysa, bütün insanlar bir avuç küçümsemeden, bir avuç umursamazlıktan, hodgamlıktan, bencillikten ötede ona ne verebilirdi? Kendisi için hiç bir zaman yaşamamış olan bir kıza insanların verdiği neydi? O gülen bir çocukla avunmasını bildikçe, «Teyze nereye gitti?» diyen bir küçük ile yetinebildikçe, o mavi bir deniz parçasına insan ayağı bile değmeyişinden emin olarak girebilmenin mutluluğunu duyabildikçe, eksi sonsuzdan artı sonsuza kadar uzanıp giden hürriyetini hiç kimse ile paylaşmayacaktı. Ve belki de musalla taşının yolunu yapayalnız tutacaktı.

İlkokul sıralarındayken bile babasının alayından, çavuşların gönlünü ederek, iki-üç saatliğine çaldığı atlarla, panayır meydanlarını dolaşıp duran genç avukattan ise, torbalar dolusu kanun maddeleri, insan haklarını en olumlu bir şekilde savunma çabaları ile, her lokantada sarımsaksız, zeytinyağsız cacık aramakla, «Birgün gazeteler benim de ellerimle çabuklaştıracağım ölümümü yazacaklar» sözünden başka boşluğu asılıp, sallanacak ne kalacaktı?

Ne ünü İtalyalara varan bir ressam kızın, ço-

cukluğunu üzerinde kapaklanıp geçirdiği piyanosunu, evlenince çamaşır makinesi alabilmek için satması, sonra kalleşlik ederek onu yarı yolda bırakan kocasının, o çamaşır makinesini de beraberinde götürmesi ve hepsinin üstünde de kocası ile evlenen ve bu makine ile çamaşır yıkayan kadının, piyanosunda bir zamanlar Schumann'ın Rüyası'nı çaldığı ilk sevgilisinin flörtlerinden birisi oluşu, artık arabayı eskisi kadar etkiliyemiyordu.

Servise girdiği ilk günlerde, ağaçtan düşen bir yaprak için bile ağlayabilen araba, zamanla yoğunlaşmıştı. İzmit körfezinde batık Üsküdar gemisinden su üstüne fırlayan heykel figürleri gibi olmuş insan cesetleri, yıkılan Küçükyalı sinemasının çöküntülerinde, Sirkeci infilââkında, buldozerlerle ceset toplanmasını görmüş, bunları kanıksıyarak bütün inceliklerini yitirmişti.

Ve artık, ne fesleğen çiçeklerinin beyaza boyanmış teneke kutuları, ne de, gece sefaları ile dolu Anadolu evlerindeki avluların huzurlu kokuları, arabaya hayatı sevdirebiliyordu. O bütün ömrünce cesur sürücüleri elinde, azgın atlar tarafından çekilmek ve dibi görünmeyen uçurumlarda paramparça olmak istemişti. Bunu bile, kendisine çok görüp de, bir küçücük bataklıkta şerefsizce çürümeğe mahkûm eden kaderine ve Tanrı'sına yarısı sulara gömülmüş dört tekerleği ile isyan etti ve «Bazan Tanrı bile adaletini dağıtırken yanılıyor» dedi.

— XXI —

Nerede kalmıştık? Bugünkü ekmek kavgamızın, dilimlerimizin, alınterimizin nöbeti neredeydi? Hangi bilinmeyen ülkenin eylem ve boylam

derecesindeydim? Hangi sendikanın haber bülteni hazırlanacaktı bugün?

«Babaca» diyor oğlum. «Acaba babam gidecek mi?» diyor. «Lokomotifime baca taksana» diyor.

Gidecek oğlum. Bugün de gidecek, gidemiyecek hale gelinceye kadar, ayakta kalmak için, yıkılmamak için gidecek oğlum. İş Kanunu veto edildi. Çıraklık Mukavelesi. Pendik yollarında ortancalar. Eflatunun dokuz çeşidi ile yaşamayı haykırıyor. Ayçiçekli Trakya kasabaları. İş kollarındaki asgarî ücretler yeniden düzenleniyor. Köprüden bir vapur. Sanayi müesseselerinde sorumlu müdür bulundurulacak. Burgaz Adası, evlendiklerinden bu yana gidememişlerdi. Oysa, nişanlıyken nasıl da gazeteden kaçıp-kaçıp giderlerdi. Ondan önceki yıllarda sonra? Bütün şiirlerini Bernâ'sına yazdı,ı ya da bütün ıslıklarını ona çaldığı yıllar... Milli Prodüktivite Merkezinin Genel Hurulu toplandı. Yarım ekmek alırdı Sait Faik'i çok seven bakkaldan. Bir kilo domates, yarım avuç tuz.. Sosyal Sigortalarda Müdürler Kurulu. Resim biraz kara. Klişecinin kulağını bükmeli. Yoksa resim çamur gibi çıkar. Cumhuriyet Bayramında matbaalar tatil. Dizgisi yetişmez. Bir yüzü kurumadan ikinci yüze basmasınlar. Sonra dizlerinin üzerindeki eteği ile otobüse oturup da, kendisini çıplak hissederek, çantalarını mahrem bölgelerine siper eden genç kızlar. Teksir makinesi gene mi bozulmuş? Yeni alınmıştı. Kâğıtlar mürekkebi mi içiyor? Rutubettendir. Hayır, hayır ,o toplu sözleşme kitabı üç formayı mutlaka geçer. Dokuz punto da olsa, mürettip satırları on kal'e dizdikçe en az üçbuçuk forma olur. Yedi punto olursa, bu defa da, «okuyamayız» dersiniz. Pencerelerden hep kırli duvarlar, perdesiz

evler görülüyor. Necatigil'in «Evler» şiirindeki büyük anılar, çöküntüler çevreyi sarmış. Bunlar «Bekâr» sokağının evleri. Akşam olunca canı evlerine gitmek istemeyenlerin, bir kadeh siyah bira ile bir saat oyalanmak zorunda olan dargelirlilerin duvarları arasında bir çocuk sesi duyulmayan insanların evleri.

— XXII —

Kanser haftası başlamış. Her yıl bu zamanlar niyetleniyor, sonra vazgeçiyordu. Oysa omuzlarında bir tutukluk, zaman-zaman sesindeki kısılma. Hergün bir başka yeri. Conilerin, «Part-time» dedikleri bir çalışma sistemi. Hafta dediğin ne kadar da çabuk geçiyor. En küçük dilekleri yapmak için bile güç kalmamış. Sabah Basınköyün ilk otobüsü. Kovalayan bir deniz, kaçan bir göl, Küçükçekmece köprüsünün ardında sahipsiz bir dalyana takılı kalırken, pencere kenarında bir yer. Ayaklarının zor sığa bilen bir kara çanta. Uzaklarda gelincik tarlaları. Böğürtlenler ancak düşlerde. Akıl hastahanesinin bahçesinden geçerken deliler gece ilaçsız uyuyabilsin diye onlara el sallamak. Sonra Sinan'dan kalma bir köprünün söğütler içinde kaybolan ayakları. Bir yalnızlık sonesi şeklinde, Dört-dört-üç. Gelip geçmiş bütün fütühat yıllarının hasreti veya enayiliği içinde. Pasif korunma akşamları. Kaybolmuş ekmek karneleri.

Balıkpazarından bir kilo istavrit. İnce biber. Aradabir etbalık kurumunun sosisleri. Sonra bayrakları bilinmeyen memleketlerin turistleri. Karanlıklara uzanan, küçük ve uzaklıklara giden fesleğenli, aslanağızlı kasaba sundurmaları. Yalnız kendilerini okuyan eleştirmenler, dörü-

terleri. Düttürü der gibi. Anlamsız şiirler, uyumsuz tiyatrolar. «Sanaatımız halk içindir» deyip duran, sanaatlarını kendilerinden başkalarının anlayamadığı, delikanlılık özentileri içindeki üstad kalıntıları.

Üçgünde bir adresleri değişen işyerlerinden geri dönen haber bültenleri. Adı kopartılmış boğaziçi iskelelerinde sinağrit, çinekop satan olta balıkçıları. Numaraları, tarihleri yırtılmış gazeteler. Sekiz, oniki ya da, yirmibir katrata dizilen dokuz puntolu italık veya kapital metinler. Yerine oturtulmamış isyankâr bir klişecik için kırılan yürekler. Cenazeleri bile musallada bıraktıran zaman darlıkları içinde çalışan namuslu bir fikir işçisinin eziklikleri. Bangır-bangır bağıran uyuşmazlıklara düşmüş renklerin tedirginliği içinde, «Babacâ» diyerek herşeyi unutturan cin gibi bir çocuk. Onun için herşeye katlanacaksın.

Kırkdokuzluk bir rakı açarcasına, bir topu tekmelercesine, bir çiklet çiğnercesine umursamazlıkla fırlatacaksın sorumluluklarını. Havalar güzel olmadan unutacaksın evinin yolunu. Sırtını bir ağaca mı dayarsın? Dirseklerini bir korkuluğa mı koyarsın, ya da bir karabatağın ardından bildiğin küfürleri, bilmediklerinle birlikte mi sıralarsın bilinmez. Geçerli olan, gerekli olan, başkaları için koşmaktan usanıp, angaryalar hamallığından istifa ederek, Sart'ın Pazar yazarı olmaktan kurtulmak, her anını, herşeyinle birlikte sanatına verebilmektir...

— XXIII —

Sonra dostluklar vardı, yılların ardından, savaşların, yenilgilerin, ve zaferlerin ardında. Tor-

tuların altında veya üstünde kalmış dostluklar... Kendi kendilerini yemiş-yitirmiş dostluklar ki, şimdi aralarında müşterek olarak yalnızca berberleri kalmıştı. Yıllarca önce kendisine «Ağabey» diyecek yaşta olan bir sekreter, çöreklendiği sütununda, «Pipimi kediye yedirme merasimime annemle babam sizi de bekliyor» diye paşazââde çocuklarının sünnet davetiyelerini yazarken, hergün bir yerde çalıştığını belirten, kolay bulunmasını sağlamaktan başka hiçbir iddiası bulunmayan kartvizitini, yüreği sızlamadan aynı sütunda yayınlayabiliyordu. Yirmibeş kuruşluk romanların dört günde çevrilmiş yerli filmlerin onparalık espirisine, dostluğu çiviliyebiliyordu.

Kurtlar da böyledir. Avlanırken vurulan arkadaşlarını, önce sürüdeki kurtlar parçalardı. Şimdi o yaralanmıştı, düşmüştü. Fakat, sürünmemişti, alçalmamıştı. Düşürenler, onu çelmeyenler, ondan güçlü, ondan yürekli değildi ki. Beşlik simit kadar minik insanların, sürüngenlerin dünyasında yaşıyorduk.

Hayırsızada'da onbir gün kalan Alman kızlarının yırtık mayoları, ayda ikiyüz liro karşılığında tutulan gece nöbetleri, röportajlar, yurt haberlerini derlemek, yedi lira yevmiyeli seyahatler. Bir değişik röportaj yapabilmek için deniz üzerinde motorların branda bezlerinin ıslaklığına bürünerek geçen geceler boyunca kazanılmış romatizmalar.

Hayat insanı savurup-savurup vuruyordu. Kişi oğlunun çevresi ile olan bütün ilişkilerini kavuran bir baskı, insanın Pazar günlerini bile odun yarmak, kömür kırmak, pazardan öteberi almakla geçirtiyordu. Kilise çanları, yedi otobüsleri, sendikalar, neşriyat müdürlükleri, basın müşavirlikleri derken insanoğlu bir otomat, bir termosifon olup çıkıyordu.

Salon sosyalistlerinin İstirahat Fakültelerinde yan gelip, mehtap müdürlüğü yaptığı, Hilton yüzme havuzlarında güneşlendiği, en pahalı meyhanelerde kafa çektikleri saatlerde, gerçek yurtseverler, metin tassinleri, haber bültenleri ya da gemilerde veya talimgâhlarda, okullarda karatahtalar önünde kavruluyorlardı. İp inceldiği yerden kopardı. İnsan da bıktığı yerde tükeniyordu. En iyisi herşeye boş verip, sırt çevirip, kuş uçmaz yolların geçtiği iki dağ arasında bir Tarzan gibi bağırmak ve boşluklardan aylaklar cennetine bir bilet kestirmekti.

— XXIV —

Birgün oğluma, Sırbistan seferine giden ordumuzun, sahipsiz bağlardan geçerken, askerin yediği üzüm salkımlarının ücreti olarak, kütüklere altın torbaları astıklarını söylemiştim.

3 Temmuz 1970 tarihinde, saat 15'de, Tekirdağ civarında, bir askeri kampın yakınından geçerken, ayçiçeği tarlalarını talan eden 5-6 askeri gören oğlum, «Bunlar kimi baba?» demişti. «Bağların kütüklerine altın torba asanların torunları» dedim.

İster Galiçya, ister Zigetvar olsun. İster Yemen, Hicaz seferi, Bosna, Hersek seferi, ister Balkan harbi, ister Çanakkale, Sakarya, Dumlupınar. Baştan aşağı hepsine, isterseniz yalnızca İstiklâl Savaşımıza bakın. Yenilgilerimizden zaferlerimize, bir bütün olarak Milletçe giriştiğimiz savaşlara küçük birgöz atın. Hepsinde, büyük bir sorumluluk içinde, yedisinden yetmişine bütün milletin el-ele, omuzomuza, dişini tırnağına taktığını görürsünüz. Bütün bu didişmeler içinde, bir lokmacık harama uzanan el der-

hal kırılmıştır. Komşular, kapıkomşularına göz açtırmamıştır. Asker kaçağı çıkan bir mahalle, bir köy toptan lânetlenivermiştir. Adı hemen «Kaçaklar» olmuştur. Vatan hainleri köşebaşlarında tükrük yağmurlarına tutulmuştur. Vatana hiyanet edenlere, önce öz analar ceza vermiş, onları evlatlıktan ebediyen tard etmişlerdir. Bu vatanda, Anadolu toprakları üstünde kuruluşumuzdan bu yana, vatan sevgisinde, «Banane»cilik, «Adamsende»cilik olmamıştır. Olmuşsa da, o anda, olduğu yerde boğazlanmıştır. Her türlü dalaverenin, kayırma ve yüzegülücülüğün üstünde olan tek şeyimizi, vatanımızı, onyed metrelik kalın barsaklıların gurultusu için gölgelemeğe hiç kimsenin hakkı yoktur. Bundan böyle söyleyeceğimiz tek türkü, tek namus, tek alınteri, tek kaygı, tektutku, «Önce Vatan!» dır. Bu bir gerçektir. Şarkı değildir.

— XXV —

«Boğaziçi şimdi de öyle mi? Şimdi de benim tı, ben mi onu? Bu da pek belirli değilya. Kabataş, Beşiktaş, Üsküdar, Kanlıca iskelesinde gene martılar gırtlak için, kayıntı için kavga ediyor mu? Dolmuş motorlarına yirmibeşliği zola edince soluğunu Üsküdar'da, Arap'ın kahvesinde alıyor mu? İskele kahvesinin sakın sol köşesine oturma. Her vapur tam orada istim bırakır. Benim beyaz elbiselerin canına orada okunmuştu.»

İp-ince bir yağmur çiseliyor. Haciz konulmuş insan aklının ağıtını düzmekten bıkan ağaçlarla bulutlar da yağmuru dinliyordu. Önce konuşmaktan bıkan adam, üç dakika sonra da Rodin'in heykelini seyretmekten bıkarak sayıklamasına devam etti:

«Yalıların camları kırılınca perdeleri indirirsin. Lodoslar kulağına mı doldu? Salçalı makarna yersin. O kız evlendi. Unuttu. Ne Battırflay'ın aryası, ne Schumann'ın rüyası. Hepsi de palavra işte. Arzedebildin mi beyzââdem? Bizim nesiller hep yalı pencerelerinde sallandı. Mecidiyeköy'ünün dutlarını, Çengelköy çınarına sattım. İnsanlar önce verdikleri sözü tutup, sonra oynamalı. Ateş sönmüş, alev uçmuş efendim. Gerisi masal efendim. Çamlıca'ya, Burgaz adasına, Kalpazan Kayaya selâm söyle. Müsait bir günümde gelsinler, konuşalım efendim. Şimdi vallahi hiç vaktim yok. Ya efendim, böyle işte, hepsi de isyan ettiler. Nasıl olur değil mi? Benim yazdığım, dilediğim gibi konuşturduğum insanlar. Olmaz efendim. Hepsiin sildim, inat olsun diye, hepsini sildim efendim. Pirendello'da öyle yapmıyor mu? Ben o kâğıtları yırtıp atsaydım, hiç onlar yaşayabilir miydi efendim? Beni buraya o kitapçı yolladı zaten. Bütün plâkları yüzde altmış vermeden piyasaya çıkartıverdi. Ayakları çıkası, gözleri kırılası herif. Benim kitabımı satıp, kazancından bana borç verirdi. Bütün dinlerin Allahı bir, neden ayrı-ayrı dinler var? Bütün bardaklarla su içiliyor, neden ayrı-ayrı bardak var? Bütün kadınlar seviliyor, neden ayrı-ayrı, biçim-biçim kadın var? Bütün denizler mavi, neden çeşit-çeşit deniz var? Hani yüzüğüm nerde, bulunamadı halâ. Son şiirimi biliyor muydun? Baş Bekim Faruk bayılıyor. Hepimiz Faruk beye baba deriz. «Ey bedbahtlar diyarı tımarhane, binbir çeşit insana mesken, hicran yuvası. —Sen öyle bir yersin ki, tarife âciz herkes— Hem zavallı çilekeş, hem âlimler köşesi —Bağrına bastığın bu zavallı biçareler— Bir zamanlar hayatta mağrur —mesut gezenler— Kimi cinler, periler, hayaletle uğraşır—

Kimi rapor almaya şeytanlık düşünür— Kimisi mukadderatla senelerce boğuşur— Dışardakiler deli, buradakiler akıllı».

Şiiri bitince bir sigara daha isteyip, kelimelerin üzerinde dura dura, «Eustita fundamentum regnarum» der. Kimsenin anlamayacağından emin olduğu için, sorulmasını beklemeden, «Adalet saltanatın temelidir!» i yapıştırır. Az sonra, bu büyük söze teğet geçen bir Dögol çıkarak veryansın eder. «İki tarafı mermi. Orta bayrak Alman. Kanadın boyu ikiyüzelli metre. Bir ucu Çamlıca'da, bir ucu Bremen'de. Teknenin altına pervaneyi oturttuk. Pervanenin üzerinde gene pervane var. Kanatta pilotum oturuyor. Altına salıncaklı paraşüt koydum. Tatar oğlan elektrik motorunun buatını kopartmış. Ingiliz bankasına verdiğim otuzyedibini ne yaptınız? Matbaayı taşlamağa gittim. Herifçioğlu bütün taşları kaldırtmış. Oturdum köşebaşına. Kimse aldırmaz. Kime sorsam arkasını döner. Sağ ayağımın sol kemiği, kol kemiğinin sağ bacağı. Orta ayağımın baş parmağı, arka ayağımın iki parmağı. Akuteritrolöseminin, progressif vasıta ağır ânemi, hemorajiler, apnekrotik ülsero klinik tezahürleri akut eritemi ve akut lösemininkülere benzer. Hemorajiler hepatoegali gayri muntazam ateş, ağız boşluğunda lezyonlar nekrotik-ülsero. Derken efendim üşüdüm pensilin, öksürdüm pensilin, vapuru kaçırdım gene pensilin.»

Sonra bir şoför. Kimbilir hangi güneşli günden kalma incecik bir hicvin her satırında parladığı bir mektup okuyor, «Nazınız nihayetsiz dişliye benzedi. Artık bana acıyın ve kalbimi bir aks gibi kırmayın. Bazan şu geri vitese tahışınız yok mu? Sabit seviye kabı gibi ağlamak istiyorum. Geçenlerde subab ayarınız bozulduğu için beni dördüncü zamandan evvel defettiniz.

Hırsımdan neredeyse antifirizi bitmiş silindir gibi kederimden çatlayacağım. Anpermetre kadar hassas sevgilim, şu anda kalp kollektörüne sevgi kömürlerin basmasa, kısadevre yapmış akü gibi deşarj olacağım. Klâakson düğmesi kadar simsiyah gözlerinle bana bir defa bak ne olur? Sabır makasımın ana yaprağı kırıldı. Amortisörlerimde hidrolik kalmadı. Rotu çıkmış gibi cilveli yürüyüşünün karşısında cam sileceği gibi çırpınıyorum. Heyecanımdan göğsüm benzin ponpasının diyaframı gibi körükleniyor. Birgün kalbimde hidrostatik kilitlenme olursa uğrunda severek öleceğim. Eğer evlenmemizi kabul edersen hayatımızın sonuna kadar revizyon görmeden yaşarız.»

Az ötedeki bir koğuşun parmaklıkları arasından bir çingenenin ninnisi geliyor. «Rağduk kela kana, beşe kana — Avrupa dana dana beşe dana — Rağduk dana, taspaa dana dana — Kele kana, beşe kana — Avrupa dana dana beşe dana — Rağduk dana dana din nan.»

Sonra ninnisini bırakıp. seçim konuşması yapan bir aday gibi ver yansın ediyor: «Ey benim ruhu revâânım, dilde nihânım, pâk dillim, kaşı kemanım, körpe civanım, güneş görmeyen bahçemin yasemini, ey benim el değmemiş çiçeğim. Senin ol mah cemalin görmeyelidenberidir yüreğimin yağı, eriye - eriye tükendi. Yüreğimde can, benzimde kan kalmadı. İştiyakınızdan Nazilli basması gibi sarardım. Kefenlik kumaş gibi çürüdüm. Ya sen gel beni al, ya ben geleyim seni alayım. Sonbahardaki Çırpıcı çayırına döndüm. Adam demez ki hiç, ben bu kızcağızı yanımda metruk ettim. Yüzümü pamukcuk ellerine süresim geldi. Bir elime geçsen ciğerini sökeceğim. Barsaklarını elime dolayıp, apandisitini çıkartacağım. Ben sana Samatya'da kadın kapatmak

neymiş sorarım. Seni serseri deli. El-âlemin şom ağzı torba değil ki dikesin. Kırba değil ki bükesin. Benim canım macuncu Hasan'ın macunlarından, kerestecî Ramiz'in odunlarından, terlikçi Hüsnü'nün zennelerinden istiyor. Canımdan aziz, şekerden leziz, baklavadan enfes züppe sevgilim. Bir gelsen, bir gözlerini oysam».

Bir azerî şairi. «Aslen görirem korkmirem - Kaplan görirem korkmirem - Sırtlan görirem korkmirem - İnsan görirem korkirem» derken belki de haklıydı. Bu sayıklama ve boşalmalarda hep insanların sorumluluğu yok muydu? Buraya düşen insanların içinde hiç kötüsü yoktu. Delirenler hep iyi insanlardı. Anadolunun doğusundan, İstanbul'a para yağıyor diye düşüp de, taş toplayan da vardı. «Şimdi, ben senden yirmiye alirem portagali, oraya götürürem, orada gırg kuruştan satirem. Orda aldığım sandığa yüz guruş da ben eglirem, buraya getirirem, ikiyüz guruşa da ben satirem. Yemezsen yeme, senin için taze gopartirem. Böyle baklavayı do nerde bulacakmışsın? Ne güzel tuzda rendeletip minare gölgesine dökmüştüm. Zeytinyağlı ıspanağa, etsiz pirzola eklesene. Biraz da arpasuyu. Mermer daşı, dilber taşı, dibek taşı, kaldırım daşı, Malta daşı, duvar daşı, köşe daşı, çavdar daşı, lüle daşı, Erzurum daşı. Taş taşı be mubarek taş taşı. Tavukgöğsünün en güzeli, köşeyi dön, önüne gelen sütçüde. Dondurma da koydurup at kaşığı. Çorba içersen Sirkeciye git. Bayırın üstündeki delik kapılı yer. Dönerin eyisi eşşek etinden olur. Eşşek burda ne gezer. Hepsi gatır. Sümüğünü çek. Donunu çek. Kaşını kaşı. İki kişilik uçak alıp havadan Emirgana gidek. Üç kişilik motor alag da yerden gidek. Hem yerden, hem gökten gidek.»

Ve sonra bütün deliler yol kenarına, kaldırım kenarına, ağaç tepesine, saçak altına, dam üstüne çıkıp bağırıyor: «Ölümden öteye köy var mı?»

Bir delinin yaptığı, Rodin'in «Düşünen Adam» heykeli, delilerin intiharını önlemek için yirmi santim altına demir ızgaralar konmuş havuza bakıyordu. Romancı olduğunu sanan Hüsnü «Olmayalım keser gibi — Hep sana hep sana — Olalım testere gibi— Bir sana bir bana» diye söylenip duruyordu. Akıllı olsaydı bu söz için içeri alınırdı. Oysa bunda birşey yoktu. Vergi adaletsizliğinden, milli gelir dağılımından şikâyet eden bir dar gelirlinin ağıtıydı. Asalak Fehmi, Romancı Hüsnü'yü muştalar gibi dürtükledi. «Buna tanpon derler, neticenin rutubetini alır!» dedi. Elinde yarım avuç kirlenmiş pamuk vardı. Romancı dört-dörtlük kızdı. Hızlı bir jet pilotu gibi burnundan soluyordu. «Ben Bandırma semalarında manş'ı yemiş adamım, adını mermi ile bulutlara yazıveririm asalak!» dedi.

Altı numaralı «Melankolikler Pavyonu»ndan Lâmia'cık, her günkü tekerlemesinin içinde ziyaretçileri güldürüyordu. «Beni sızdırmaksa maksadın, beraberce besili bir kaz bulalım, birlikte yolalım.»

Hastanedeki ölülerin yıkandığı taşın üzerinde yatan annemin gözleri yaşlıydı. «Ölünün ağlıyanını hiç görmemiştim» dedim. Yıkayıcı kadın, «Gülsuyu koymuştum evlâdım!» dedi. Belki de uyuyordu. «Ölümünde erkekçesi güzeldir» derdim. Şiirlerimde. Anneme de «Efendice öl!» demiştim. Gerçekten efendice ölmüştü. Bir ikindi vaktiydi. Avuçlarımın içini öperek, «Beni Nakkaşbaba'ya mı gömeceksin oğlum?» demişti. «Evet, babamın yanına» demiştim. «Yorulacaksın oralara kadar, buralarda da bırakma!» de-

mişti. Egalizir sarmacı, egalize sarma yardımcısı, sarmacı, basma ihzar sarma ustası.

«Kadıköy'ün ışıkları, evim, insanlar, elma ne güzeldi. Berna'nın talaş kebabını unutamıyorum. Ben buralardan artık çıkamam. Ölürüm buralarda».

Annem melankoli ajitenin bütün tepinmelerini veriyordu. Büyümüş gözleri anlamsız. Giyotine giden bir koyun gibi. Dikişçi basma izhar. Jigger işçisi. Fular işçisi. Transport işçisi. Kromaj işçisi. Çinko gravürcü. Rapor işçisiö Roya tartı kâtibi. Numune baskı işçisi. Sonra evine karımla birlikte gittiğimiz yastığının altında 3 atkestanesi ile bir düdük buluyorduk. Çağların ardında kalmış inançlarıyla romatizma için, düdüğü de hırsız girerse diye saklıyordu. Tatlı ve muhteşem, garip ve şovalye, kalender ve şatafatlı «Tatlı» bir «Kaçık» gibiydi. Yirmibeş gramlık triptizollerle. Kim ne derse desin, ölümlerin çoğunluğunda baykuşlar da ötüyor, köpekler de uluyor. Ve sonuç bir miyokartenfarktrüst.

Türk şiiri, Türk şarkıları ana sevgisini işleyen, bu duyguyu gözle görülür, elle tutulur bir duruma getiren bölümlerle doludur. «Bağdat gibi diyar olmaz, Ana gibi yar olmaz» türküsü, «o ne anne — O güzel gözlerinden akan ne — Geri dönmedim diye — Ağlıyor musun anne?» şiiri, yüreğine ana sevgisi kadar katmeril bir duygunun çöreklenmediği bir delikanlının yakarışlarıyla, haykırışlarıyla doludur.

Fransız şairi Richepin'in en güzel, en ölmez şiiri, ana için yazılmış olan: «La Mère» dir. O şiir ki, Richepin'e Fransızcada başka şiir yazmasına lüzum bırakmamıştı. Çocukluğumda annemin öğrettiği bu şiiri, şimdi ekmek kaygıları ile kavgalarından arda kalmış bölük pörçük belleğim şöylde hatırlayabiliyor:

«Fakir bir delikanlıydım — Sevdiğim kız çok güzeldi — Birgün bana dedi ki — Git annenin kalbini getir — Köpeğime vereceğim — Hemen gidip annemi kestim — Kalbi elimde koşarak yola düştüm — Ayağım takıldı birden — Kalbi fırladı elimden yere — Birşeyler söylediğini duydum — Evlâdım bir yerin acıdı mı?»

Bütün dünyada anaların kaderi birdir. Evlâtlar gider, analar ağlar. Eşim de oğluna aynı şeyleri belletiyor.

Anneler de eski askerler gibidir, ölmez!.

— XXVI —

Şehrin herhangi bir yerinde on tonluk bir CMS kamyonu üç çeki odun bırakıyor. Altı er, 3 beylik battaniyeye odunları koyarak bir Subay evinin kömürlüğüne taşıyor. Çanakkale Savaşlarında dört yıl toprakaltında yatmış bir Albayın oğlu olarak hiç bir art düşüncem olmaden üzüntü duyuyorum. Kamyonun böyle bir işe kullanıldığına mı, askerlerin Pazar tatilini böylesine işlerle harcadıklarına mı, yoksa, odunlarla yırtılan battaniyelere mi acırsın? Mil sokma işçisi, raklist yardımcısı, rütuş ve kapama ustası. Gerke ve bandajcı. Yaşapre makliyeci. Lâk ustası. Karımla bir çok Pazarımızı feda ederek tashihlerini yaptığımız Toplu Sözleşme kitaplarının metinleri kafamın içinde zıngırdayıp duruyor. Herhangi bir insanın ölümü büyük bir olay Onu bir avuç toprağın altına koyabilmek için girişilen çabalar, sayısız ve öldürücü formaliteler, bir yığın çanakyalayıcının sizi sömürmesi, en yakınınızı siz öldürmüşsünüz gibi hayvanca ve de zaman-zaman küstahça bakması. Bir şavalak, «Başın sağ olsun» diyeceğine, «Sizin

aileden de ne çok ölen oluyor» deyivermişti. Yıllar yılı uğraşıp, didişir, en ucuzundan bir araba alırsın, «İyi günlerde kullan» diyemezler, «Ehliyetin var mı?» derler. «Ölüm insanlar içindir, Çakal!» dedim. Gerçekten herif çakalofildi. Nebatat kılıklı herife Hayvanofil de denebilirdi. Artoskondanse makine işçisi. Satenkalandır işçisi. Açma dikişçi. Cınbızcı, sarmacı. Şardon dikişçi.

Aylaklar cenneti olmuşuk. Yaralı parmağı uzatsanız ve «Üstüne işe, iyi gelir!» desenız, adam gene duvara döner de parmağınıza işemez, yağmur olsa toprağa düşmez. Beyoğlunda adam öldürseler, ayıranı bırak, şahit bulamazsınız. Memleket bir umursamazlar, sorumsuzlar diyarı. 30 milyonluk suistimal haberleri, gazetelerimizde taş çatlasa bir sütunu geçemez de, İmamın karısının donunun rengi için tam sayfa ayırırlar. Sen istediğin kadar yanan jetini Babaeskiye düşürmemek için, kendini feda edip, paraşütünle atlama, tarlaya çakıl. Adını hatırlayan bulunur mu bak. Bir millet çizgisini bu kadar yitirirse, o toplam millet yerine, zilletli bir aşiret olur!.

(Ulusal düttürü çalınırken bir gökkonuksal avratkişi, özel ittirimli götürgeçe biniyordu. Askılı üst kaldırgacını düzeltti. Bir sanduvaç öttü. Lâstikli altkaringacı ayağını sıkmıştı. Birden çok sevdiği içgeçmiştinsel kişiden bir müddettir hiçj yemediğini anımsadı. Yanına gelen adama dayanamıyarak, «Çarpımsal önden giysel takdırmacısınız» dedi. O sırada bir doktor bir hastasına, «Kanının azaldığı kanısındayım. Bunun nedeninini nedenleri üzerinde durmak ivedilikle gerek.»)

Eyitti, görelim ne dedi: «İstiklâl Marşı çalınırken, bir hostes otobüse biniyordu. Sütyenini

düzeltti. Bir bülbül öttü. Kilotu ayağını sıkmıştı. Birden çok sevdiği imambayıldıdan bir süredir hiç yemediğini hatırladı. Yanına gelen adama dayanarak, «Kravatınız çarpılmış» dedi. O sırada bir doktor bir hastasına, «Kanının azaldığı fikrindeyim» diyordu. «Bunun sebebinin sebepleri üzerinde çabuklukla durmak lâzım!»

Türkçe ki bir anlam için bir dolu deyimi bulunan, birçok Avrupa diline kelimeler hediye etmiş çok geniş bir dildir. Son yıllarda onu nasıl da daralttık? Nasıl da küçülttük.

Daima ona ben «uyardım», daima onu ben uyardım. Bunu sen «sapta», bu da varmış hesapta.

Bu yapının harcında, «yapıt»larının bedeli vardır.

Ben o engeli aşamadım. Bu bir «aşamadır».

On aydan beri «onay»ınızı bekliyorum.

Namaz «kılan» Rüstem, son günlerde harisliğe karşı isteksiz «kılan» bir davranış içindeydi.

Güzel bir «yaşam». Ya Beyrut ya Şam.

Yaşamı «yaşamı»yorum. Anî olarak o anıyı, o anı unuttum. Bir aksanla üç harfli bir deyimi üç ayrı anlamda kullanmağa ne «gerek» var?

Bana hediye olarak bir kuşak getirmiş. Bu «kuşak» kuşak kullanmasını bilmez, nereden aklına gelmiş!

Benim «Kanı»ma göre, al yuvarlar kanıma fazla karışmış.

«Giderek» iyileşen adama, ben de bugün giderek «geçmiş olsun!» dedim.

Doğan'ın telâşı «doğa»nın muhteşem güzelliğini.....

Birinci bölümdeki anlatımlar, deyimler içine edilen Türkçeydi. Son yıllarda içine sıçılan bir Türkçe mi kalmıştı? Soyut Dergisinde bir yazar, «Karımla çırılçıplak yatıyorduk. Karımın

önünden çıkan sivri birşey, benim arkamdaki deliğe girip çıkıyordu» diyor. Yeni Dergide de bir şair, «Tanrı ölüsüne benzeyen bir köpek leşi» diyordu. Böylece Türkçenin de, evliliğin de, Tanrı'nın da, hikâyenin de, şiirin de, sanatın da içine sıçılıyordu.

24 Aralık 1969 tarihinde Savunma Bakanı Topaloğlu, «Altıyüz harp firarisine de maalesef yanlışlıkla İstiklâl Savaşı Kahramanlık Madalyası verildi» diyordu. Aynı tarihte Dışişleri Bakanı Çağlayangil, Karma Bütçe Komisyonunda, Kıbrıs'a yaptığımız milyonlarca liralık yardımdan büyük bir kısmının Rumların eline geçtiğini açıklıyordu. Özet, İstiklâl Madalyasının da, Kıbrıs'a yardımın da içine yapılmıştı. Üç koyunun Suriye'ye kaçırılarak vergisi kaynamasın diye Birecik'te şehit düşen Jandarma Teğmeni Nihat Sezgin, Buca ormanlarında doksanüç lira rüşvet aldığı için ondört ay hapis yatan Ahmet Temel, açmazlardan, çıkmazlara kadar çelişmeler içinde bocalayan toplumumuzun tortusuydu.

— XXVII —

«Sana dar gelmeyecek mâkberi kimler kazsın? — Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın!» diyen Mehmet Akif'e inat, «Meçhul Asker»in de içine edilmedi mi? Aksaray Meydanına 49 saniye mesafede, onyedi metre uzunluğunda bir sokak vardır. Çoğaloğlu'ndan Basınköye gelen bütün otobüsler önünden geçer. İşte orada, köşede, camları kırık, tahtaları kavruk, yıkılmak üzere ve kimsenin oturmadığı duvarlarına insanlarla köpeklerin işediği bir de ev vardır. Bildiniz mi? Onun köşesinde, sarhoşlarla

çocukların taşlayarak okunmaz hale getirdiği bir tabelâ görürsünüz. «Meçhul Asker Sokağı». Üstelik bu başıboş, bahtsız ve kaderi garip şehrin o günlerdeki Valisi de emekli bir askerdi.

— XXVIII —

Adli Tıptan, bir sabıkalıyı yakalamak için vurulup ölen, ölürken de, «Yetim kalan çocuklarıma acıyorum» diyen bir bekçinin mühürlenmiş tabutu çıkıyor. Akrabaları dolmuş yapan bir taksinin bagajına, tanesi yirmibeş kuruştan alınmış dokuz palamutun yanına yerleştirmeğe çalışıyorlar. Yandaki tamirhanenin önünde çöreklenmiş, ömürleri boyunca, Chateau, Macon, Beauna, Chablis, Pammard Vin Rosè, Madec, Risling, Bordeaux şaraplarını görmeyen ve göremeyecek olan iki alkolik, argonun en kral, en pırıl-pırıl lâflarını döktürüyorlar.

«Patlıcan dolmasını gırnata çalar gibi yedik.»

«Akıllı adamın sözü keramete kıç attırır.»

«Patlıcanla kerametin akrabalığı ne ki?».

«He ya!»

«Şi!»

«De kak.»

«Gitmeyecem işte lan.»

«Kılda keramet olsa, tabakhaneye nur yağardı.»

«Ne laf be, gözüme çöp batmış gibi girdin. Ardıç yahnisi kılıklı herif».

«Sen kendine bak, nafile tatlısı, kanser ilâcı.»

«Bugün nitçez? Şarabı benden, palamudu senden va mısın?»

«Davacın kadı olursa, yardımcın Allah olsun!»

«Senin çivi deliği tıkayacak kadar aklın varsa, sinsileni eşşek tepsin.»

«Memeden kesilmiş eşşek sıpası gibi ne surat asıyorsun sabahberi?»

Türk dilinin gerçekten iki ağır içşisiydi bunlar.

Camilerimizin de, mezarlıklarımızın da içi pis oluyordu. Gavur dediğimiz insanların kiliseleri de, mezarlıkları da çiçek bahçesi gibiydi. Bir Almanın yıllık geliri, onyedi Hintlinin, yirmibir Pakistanlının yıllık gelirine eşitti. Bizimkini utancımdan yazamıyorum. Bütün İtalya birbirine «Come va?» diyor, «Va bene» cevabını alıyor. En sıcak bir deyişle, «Nasılsınız» ve «İyiyim». Biz biribirimizi görünce dişlerimizi sıkmaktan çenelerimiiz yaracağız. Anadolu'daki kır yollarında, yerde yürüyen atla gideni, genç ihtiyarı selâmlamadan geçmez. Büyük şehirlerimizde cenk yapar gibi yaşamamız, akbabalar gibi biribirimizi yememizin sonu nerede bitecek bakalım? Ölülerimizi deseniz hiç saymazdık. 16 Kasım 1969 tarihinde saat dokuzelli de, Beşiktaş Cenaze İstasyonunun Müdürü bir memuruna, «Haydi git de ifade ver bakalım şimdi, tam iş zamanı» diye bağırıyor. Bana da «Denizde bir çocuk ölüsü görmüş de, işe burnunu sokmuş» diyordu. Çocuğun hiçbirşeyden haberi olmayan anası ile babası geliyor aklıma. Nasıl duyacaklardı? Ne yapacaklardı? Adam, boğulmuş bir çocuk ölüsüne yapılacak şahitliği bile çok görüyordu. Daumiers, Graham, Titian, ya da Greco gibi ressamlar bu olaydan ne çizgiler çıkartırdı kimbilir? 21 Kasım 1969 tarihinde de Karaköy'de denizde bulunan bir cesete iki gazete örtmüşlerdi. Oraya yakın olanlardan herhangi bir insan, eski veya yırtık bir örtü parçasını bile kıyıp da koyamamıştı.

ŞARKISIZ DÜNYALARIN ORKİNOSLARI

AYHAN HÜNALP

roman

Cumhuriyet Gazetesinde 1977 yılında yayımlanan bu roman şöyle başlıyor ya da bitiyor:
"Olay yurdumuzdan uzakta yabancı bir memlekette geçer. Asılmak üzere olan bir idam mahkûmuna savcı son arzusunu sorar, mahkûm 'bir orospuyla yatmak', der. Savcı görevlilere emir verir. Son arzu yerine getirilir. Ertesi sabah mahkûm asılmak üzereyken, orospu savcıya 'beni bu adamla niçin kapattınız, elini bile sürmedi' deyince, bu kez de savcı merak ederek mahkûma 'niçin yatmadın?.."diye sorar. Mahkum 'çevremde o kadar çok orospu çocuğu var ki, bir de benden olmasın' cevabını verir.

ÖNEMLİ NOT:
Bu kitap basılı fiyatının üzerinde satılamaz.

275 Lira